

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

ASTA MISIUKIENĖ
VIEŠOJI TEISĖ

**BANKROTO PROCESO UNIFIKAVIMO IR HARMONIZAVIMO TENDENCIJOS
EUROPOS SĄJUNGOJE**
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Prof. dr. Egidija Tamošiūnienė

Vilnius, 2014

TURINYS

1. BANKROTO PROCESO TEISINIS REGULIAVIMAS EUROPOS SAJUNGOS TEISĖJE.....	4
1.1. Bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo prielaidos.....	4
1.2. Bankroto proceso samprata Reglamente dėl bankroto bylų.....	9
1.3. Universalumo ir teritoriškumo koncepcijų įgyvendinimas Reglamente dėl bankroto bylų nuostatose.....	12
2. BANKROTO PROCESO TEISINIO REGULIAVIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI EUROPOS SAJUNGOS TEISĖJE.....	19
2.1. Valstybių narių nemokumo teisinio reguliavimo skirtumai.....	19
2.2. Reglamente dėl bankroto bylų taikymas ir šiuolaikinės tendencijos, sprendžiant finansinius sunkumus patiriančių skolininkų problemas.....	28
2.3. Pagrindinių turtinių interesų sąvokos problematika jurisdikcijos nustatymo kontekste.....	35
2.4. Pagrindinių ir šalutinių bylų derinimo problemos.....	45
2.5. Nemokumo bylų sprendimų viešinimo ir kreditorių reikalavimų pateikimo problemos.....	49
3. BANKROTO PROCESO TEISINIO REGULIAVIMO UNIFIKAVIMO IR HARMONIZAVIMO INICIATYVOS EUROPOS SAJUNGOS INSTITUCIJOSE.....	53
3.1. Europos Parlamento pasiūlymai harmonizuoti nemokumo procedūras.....	53
3.2. Europos Komisijos pasiūlymai tobulinti Reglamente dėl bankroto bylų nuostatas.....	59
IŠVADOS.....	64
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS.....	65
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	66
SANTRAUKA.....	73
SUMMARY.....	74

ĮVADAS

Plečiantis Europos Sąjungai ir plėtojantis ekonominiams santykiams tarp įvairių valstybių narių subjektų, bankroto teisinis reguliavimas ir jo nacionaliniai skirtumai tampa vis svarbesniu klausimu atsakingų Europos Sąjungos institucijų darbotvarkėje. Po ilgų derybų ir diskusijų priimtas vieningas teisės aktas – 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų (toliau – Reglamentas dėl bankroto bylų) – tai siekio tam tikru lygiu harmonizuoti nemokumo teisinį reguliavimą valstybėse narėse rezultatas. Pagrindiniai Reglamento dėl bankroto bylų tikslai – užtikrinti efektyvų ir veiksmingą tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimą bei vengti skatinti šalis perkėlinėti turtą ar teismo procesą iš vienos valstybės į kitą, ieškant palankesnės teisinės padėties. Reglamente dėl bankroto bylų nustatytos bendros teismų kompetencijos, teismų sprendimų pripažinimo taisyklės ir taikytina teisė, taip pat nustatytas privalomas keliose valstybėse narėse iškeltų bylų derinimas, kai kurios likvidatoriaus teisės ir pareigos bei kreditorių teisės. Tačiau daugelis Reglamento dėl bankroto bylų nuostatų yra tik bendro pobūdžio, nurodančios kryptį, ką konkrečiai turėtų nustatyti nacionaliniai valstybių narių teisės aktai, taigi, išskyrus atvejus, kai šis reglamentas numato ką kita, bankroto byloms ir jų pasekmėms taikoma valstybės narės, kurios teritorijoje iškelta tokia byla teisė¹. Nėra abejonių, jog teismų sprendimų bankroto bylose pripažinimo klausimas yra vienas iš svarbesnių vidaus rinkos funkcionavimui. Tačiau praktikoje dažnai kyla neaiškumų, kaip turėtų būti sprendžiami skirtingų valstybių narių teismų sprendimų pripažinimo, bankroto bylose dalyvaujančių subjektų teisių ir pareigų reguliavimo skirtingose valstybėse klausimai. Bankroto instituto teisinio reguliavimo aspektai tapo aktualūs ir ekonominės krizės akivaizdoje, ypačingai išaugus nemokių juridinių ir fizinių asmenų skaičiui bei susiduriant su palankesnės teisinio reguliavimo padėties ieškojimo reiškiniu. Taigi vis dažniau kyla abejonių ir dėl paties Reglamento dėl bankroto bylų tikslo įgyvendinimo. Verta pažymėti ir tai, kad minėtas teisės aktas buvo priimtas po labai ilgų derybų, kurios baigėsi tuo, kad daug opių klausimų buvo vis dėlto neįtraukta į Reglamento dėl bankroto bylų projektą, o kai kurių šio teisės akto nuostatų formuluotės jau priėmimo metu buvo pasenusios. Be to, po Reglamento dėl bankroto bylų įsigaliojimo labai paplito įmonių grupių reiškiny, tačiau įmonių grupių nemokumo klausimas vis dar nėra reglamentuojamas Europos Sąjungos lygiu².

---

¹ 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 19 skyrius, 1 tomas, p. 191) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2010 m. vasario 25 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 210/2010 (OL 2010 L 65, p. 1).

² Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas „Įmonių grupės atsakomybės už kiekvienos įmonės – grupės narės – finansinę padėtį (mokumą) nustatymo teisinės galimybės ir taikymo efektyvumas tyčinių bankrotų prevencijos kontekste“// <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Imoni%C5%B3%20grupi%C5%B3%20tyrimas%20-BLS%20Lietuva%20-%20galutin%C4%97%20ataskaita.pdf> ; prisijungimo laikas: 2012-12-15, p. 4.

Lietuvoje nemažai autorių nagrinėjo įvairius bankroto teisinio reguliavimo aspektus, tačiau apie bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo tendencijas Europos Sąjungoje tyrinėjimų nebuvo rasta. Tuo tarpu iš Europos Sąjungos institucijų (Europos Komisijos ir Europos Parlamento) dokumentų matyti, kad šia tema yra diskutuojama ir svarstomos bankroto proceso harmonizavimo visos Europos Sąjungos mastu galimybės.

Šis magistro baigiamasis darbas turėtų būti aktualus tiek teisėkūros subjektams, tiek ir kitiems ūkio subjektams, kurie vienaip ar kitaip gali susidurti su bankroto teisiniu reguliavimu ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu lygiu, taip pat darbo rezultatai galėtų būti aktualūs ir akademinėi bendruomenei, studentams bei kitiems asmenims, besidomintiems bankroto teisinio reguliavimo klausimais.

Šio magistro baigiamojo darbo tikslas – atskleisti bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo tendencijas Europos Sąjungoje.

Minėtam magistro baigiamojo darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. išanalizuoti bankroto proceso teisinį reguliavimą ir atskleisti bankroto proceso sampratą Europos Sąjungos teisėje;
2. išnagrinėti valstybių narių kai kurias nemokumo teisinio reguliavimo nuostatas ir nustatyti pagrindines bankroto proceso teisinio reguliavimo Europos Sąjungoje praktines problemas, remiantis teismų praktika tarptautinio pobūdžio bankroto bylose;
3. išanalizuoti bankroto proceso teisinio reguliavimo unifikavimo ir harmonizavimo šiandienines iniciatyvas Europos Sąjungos institucijose.

Magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas – bankroto teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje, o tyrimo dalykas – šio reguliavimo praktinės problemos ir galimi problemų sprendimo būdai Europos Sąjungos institucijų iniciatyvose, unifikuojant ir harmonizuojant bankroto proceso teisinį reguliavimą.

Pirmojoje darbo dalyje bus atskleidžiamos bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo prielaidos bei bankroto proceso teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje. Antrojoje darbo dalyje bus pateikiami bankroto teisinio reguliavimo probleminiai aspektai tarptautinio pobūdžio bylose, apžvelgiant valstybių narių nemokumo teisinio reguliavimo nuostatas ir susijusią teismų praktiką, siekiant atskleisti bankroto teisinio reguliavimo unifikavimo ir harmonizavimo lygį Europos Sąjungoje. Atsižvelgiant į pateikiamą problematiką, bus nagrinėjamos bankroto proceso teisinio reguliavimo unifikavimo ir harmonizavimo tendencijos Europos Sąjungoje trečiojoje darbo dalyje.

Prieš pradėdant tyrimą darbo tema, būtina taip pat aptarti ir vartojamų sąvokų problemškumą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Reglamento dėl bankroto bylų lietuviškame tekste vartojamos sąvokos „bankroto byla“, Reglamentas dėl „bankroto bylų“, tuo tarpu dokumento

pavadinime ir tekste anglų kalba vartojamas terminas „*insolvency proceedings*“, kuris lietuvių kalboje turėtų būti suprantamas kaip „*nemokumo procedūros*“. Reglamento dėl bankroto bylų turinys leidžia suprasti, kad jis apima ne vien bankroto (likvidavimo), o platesnį su nemokumu susijusių bylų (restruktūrizavimo, sanavimo, skolų sureguliuavimo ir pan.) ratą³. Nors dėl sukeliama skirtingų teisinių padarinių sąvokų *bankrotas* ir *nemokumas* tapatinti nereikėtų, nes nemokumas yra tam tikra skolininko finansinė būklė, kuri gali būti tiek laikina, tiek ir ne, o bankrotas – tai procedūra, kurios taikomos įmonei skolininkei, kai dėl susidariusių skolų nebėra prasmės vykdyti ūkinę komercinę veiklą, pasekmė⁴, vis tik toliau šiame magistro baigiamajame darbe tiek bankroto, tiek nemokumo sąvokos bus vartojamos nagrinėjamai temai atskleisti, nes, atsižvelgiant į valstybių narių nemokumo nacionalinės teisės ypatumus, būtų sudėtinga išgryninti tik bankroto teisiniams santykiams būdingus aspektus.

Darbe naudojami įvairūs tyrimo metodai: istorinis metodas, padedantis atskleisti bankroto teisinio reguliavimo Europos Sąjungoje genezę, teleologinis, siekiant nustatyti šio reguliavimo tikslus, lingvistinis metodas, siekiant išsiaiškinti bankroto instituto sampratą ir jo ypatumus, sisteminiu ir lyginamuoju metodu remiamasi, atskleidžiant bankroto teisės taikymo skirtumus įvairiose Europos Sąjungos valstybėse narėse, taip pat dokumentų analizės ir apibendrinimo metodai.

Darbe remiamasi Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktais, reguliuojančiais bankroto procedūras. Naudojamasi tiek lietuvių, tiek užsienio valstybių mokslininkų darbais, remiamasi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) ir valstybių narių teismų praktika nagrinėjama tema.

---

³ Kavalnė S., Norkus R. Mokslinio tyrimo Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, pakeičiančio 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr.1346/2000 dėl bankroto bylų, nuostatų galima įtaka bankroto procesams Lietuvoje ir galimas poveikis Lietuvos ekonominiams interesams bankroto srityje galutinė ataskaita// <http://www.lrv.lt/bylos/LESSED%20projektas/Dokumentai/bankrotai%20galutine%20ataskaita.pdf> ; prisijungimo laikas: 2014-01-18, p. 8-9.

⁴ Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata// Jurisprudencija. 2008. Nr. 7(109), p. 35.

1. BANKROTO PROCESO TEISINIS REGULIAVIMAS EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖJE

1.1. Bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo prielaidos Europos Sąjungos teisėje

Plečiantis tarptautinei įmonių veiklai, kartu augo ir tarpvalstybinio pobūdžio bankroto bylų skaičius. Globalizacijos procesai sąlygojo įmonių turto ir kreditorių paplitimą daugelyje valstybių narių. Todėl, iškėlus nemokumo bylą vienoje valstybėje, tapo sunku valdyti kitoje valstybėje esantį turtą ir apriboti skolininko bei kreditorių veiksmus užsienio valstybėse. Kolektyvumo principo įgyvendinimas išimtinai priklausė nuo kitos valstybės noro vykdyti nemokumo procedūras savo teritorijoje, kurio, deja, dažnai pritrūkdavo. Tačiau teisės akto, reguliuojančio tarpvalstybinių nemokumo bylų procesus, nebuvo. Tokia padėtis lėmė neveiksmingas procedūras, kurių rezultatas paprastai buvo neteisingas ir nenumatomas bei prieštaraujantis nemokumo teisės tikslams⁵. Tai sudarė prielaidas ir palankesnės teisinės padėties ieškojimo galimybei, be to, nebuvo draudžiama individualiems nemokių, keliose valstybėse veikiančių įmonių, kreditoriams savarankiškai vykdyti išieškojimus iš skolininko turto ir taip patenkinti išimtinai tik savo reikalavimą, kas sumažindavo bendrą skolininko turtą, o tai išties prieštaravo visų kreditorių interesams ir kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimui.

Taigi praktikoje buvo susiduriama su vis didėjančiais sunkumais, vykdam nemokumo procedūras. Valstybės, dalyvaujančios Europos ekonominės integracijos procese, pripažino tarpvalstybinio nemokumo procesų svarbą tarptautinės prekybos plėtros kontekste, todėl, 1957 m. kovo 25 d. pasirašius sutartį, įsteigiančią Europos ekonominę bendriją, prasidėjo kryptingas tarpvalstybinio nemokumo derinimo procesas. Ši sutartis, žinoma kaip pirmoji Romos sutartis, įpareigojo valstybes nars derėtis dėl konvencijos, siekiant supaprastinti tarpusavio pripažinimo ir teismų sprendimų vykdymo formalumus. 1959 m. buvo sudaryta darbo grupė, kuri veiklą pradėjo 1960 m. Teisinis pagrindas šios darbo grupės veiklai ir veiklos tikslams buvo kildinamas iš Europos Sąjungos Sutarties (galiojanti redakcija) 293 straipsnio, įpareigojančio valstybes nars derėtis tam, kad valstybių piliečiai galėtų pasinaudoti privalumais, kylančiais iš teismo sprendimų pripažinimo bei vykdymo formalumų ir procedūrų supaprastinimo⁶.

Tarpvalstybinio nemokumo procesų reglamentavimo raidos kontekste svarbu paminėti 1968 m. rugsėjo 27 d. Briuselio konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose (toliau – Briuselio konvencija) rengimo faktą. Rengiant Briuselio konvenciją,

⁵ Israel Jona. *European Cross-Border Insolvency Regulation*. Intersentia. Antwerpen-Oxford, 2005, p. 1.

⁶ Kirilevičiūtė L. *Jurisdikcijos taisyklės pagal 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentą (EB) 1346/2000 dėl bankroto bylų*// Daktaro disertacija 2012// http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2012~D_20120131_092508-65066/DS.005.0.01.ETD ; prisijungimo laikas: 2014-02-04, p. 20-21.

buvo ketinta ją taikyti ir nemokumo procesams. Tik derybų dėl Briuselio konvencijos eigoje paaiškėjus, kad bus sunku pasiekti kompromisą dėl jurisdikcijos nemokumo bylose reguliavimo, apsispręsta, kad Briuselio konvencija bankroto byloms nebus taikoma. Toks sprendimas buvo priimtas, siekiant neatidėti Briuselio konvencijos priėmimo, o 1963 metais užduotis parengti konvencijos, taikytinos būtent nemokumo byloms, projektą buvo perduota specialiai iš ekspertų sudarytai darbo grupei⁷.

Deja, ilgą laikotarpį nepavyko pasiekti sutarimo tarp valstybių narių dėl bendros tarpvalstybinio nemokumo procesus apimančios koncepcijos. Pirmoji Nemokumo konvencijos projekto redakcija buvo parengta 1970 m. 1980 m. ir 1984 m. buvo parengti kiti du projektai.

1980 m. parengtas Nemokumo konvencijos projektas numatė vieningą procedūrą (nustatant valstybių narių teismų išskirtinę kompetenciją iškelti bankroto bylą skolininko administracinės veiklos centre), kuri turėjo būti pripažinta kitose valstybėse narėse, o paralelinės bylos kitose valstybėse narėse negalėjo būti iškeltos. Visame projekto tekste buvo skrupulingai laikomasi vieningumo ir universalumo principų, t. y. buvo numatyta viena visoje Bendrijoje procedūra, kuri apėmė visą nesvarbu kurioje valstybėje narėje esantį skolininko turtą⁸. Toks reglamentavimas, kai siekiama kuo didesne apimtimi įtvirtinti universalumo ir vienybės principus ne vieno autoriaus (pvz., Omar, Fletcher) vėliau buvo kritikuojamas kaip stebinantis, kad „toks akivaizdžiai diskriminuojantis traktavimas“ taip ilgai buvo svarstomas kaip tinkamas modelis. 1980 m. paskelbtas projektas buvo svarstomas 1982-1985 m. 1985 m. svarstymas buvo užbaigtas, deja, nepasiekus sutarimo, ką iš dalies lėmė svarstomų klausimų sudėtingumas⁹. Svarstymo metu buvo vertinami pakankamai sudėtingi nemokumo teisinio reglamentavimo aspektai, susiję su tam tikrais saugikliais ir valstybėse narėse egzistuojančiomis privilegijomis. Siekiant atsižvelgti į valstybėse narėse numatytus pirmumo ir reikalavimų užtikrinimo aspektus, Nemokumo konvencijos projekto nuostatos numatė galimybę formuoti nacionalinį „sub-turtą“ (angl. sub-estates), iš kurio būtų tenkinami tos valstybės narės pirmumo teises turinčių kreditorių reikalavimai. Dėl to numatyta teisinio reguliavimo sistema pasirodė per daug komplikuoata ir ambicinga¹⁰.

Tuo tarpu Europos Taryboje Nemokumo konvencijos klausimu taip pat vyko derybos, kurias vainikavo Europos Konvencijos dėl tam tikrų tarptautinių bankroto aspektų pasirašymas 1990 m. birželio 5 d. Stambule, nors buvo abejojama, ar šią konvenciją pasirašys valstybės narės. Be to, šios konvencijos II skyriaus nuostatos numatė išlygų galimybę dėl tam tikrų likvidatoriaus teisių, o III skyriaus nuostatos – šalutinių bylų iškėlimo galimybę, kas leidžia manyti, kad skirtingas valstybių narių nemokumo teisinis reguliavimas toliau galėjo būti taikomas. Nepaisant to, Stambulo

⁷ Kirilevičiūtė L., *supra* note 6, p. 21.

⁸ Report on the Convention of Insolvency Proceedings Miguel VIRGOS Etienne SCHMIT.// <http://aei.pitt.edu/952/>, prisijungimo laikas: 2013-11-07, p. 7.

⁹ Kirilevičiūtė L., *op. cit.*, p. 22.

¹⁰ Miguel VIRGOS Etienne SCHMIT, *op. cit.*, p. 8.

konvencija yra reikšminga, kadangi ji įnešė daugiau lankstumo, pabrėžiant vieningumo ir universalumo principus¹¹. Šia konvencija nebuvo siekiama išsamiai sureguliuoti nemokumo procesą. Ja buvo siekiama garantuoti „minimalų teisinį bendradarbiavimą“, reguliuojant atskirus tarptautinius nemokumo proceso aspektus (likvidatoriaus teisė veikti kitose valstybėse, šalutinių procesų galimybė, galimybė kreditoriams pareikšti reikalavimus kitoje valstybėje pradėtame nemokumo procese). Nemokumo proceso tarptautinių padarinių šis projektas nereguliuo¹². Tačiau minėta konvencija neįsigaliojo, kadangi ją pasirašė aštuonios Europos Tarybos valstybės narės, o ratifikavo tik viena (Kipras).

Nemokumo procedūras reglamentuojančios konvencijos nebuvimas visoje Bendrijoje buvo laikomas dideliu trūkumu, siekiant užtikrinti vidaus rinkos veikimą. Vis labiau įmonių veiklą reguliuojanti Bendrijos teisė buvo nesuderinama su teisiniu reguliavimu įmonių nesėkmės atvejais, kuriuos reguliavo vien tik nacionalinė teisė, įskaitant ir privatinę tarptautinę teisę. Tai paskatino 1989 m. gegužės 25-27 d. San Sebastiane vykusiam neformaliajame susitikime Bendrijos teisingumo ministrus išreikšti norą, kad būtų rastas sprendimas, ir atgaivinti derybas dėl konvencijos projekto tarp valstybių narių bei atitinkamai įtakoti ad hoc darbo grupės, sudarytos Europos Bendrijos Taryboje nemokumo konvencijos projektui parengti, veiklą¹³. Nuo 1991 m. pradėjusi posėdžiauti nacionalinių ekspertų darbo grupė darbą baigė 1995 m. Rengiamo projekto pagrindui buvo naudojami ankstesnieji minėti konvencijų projektai, įskaitant ir Stambulo konvencijos redakciją. Po ilgų diskusijų buvo parengta Europos Sąjungos Nemokumo konvencija (angl. *European Union Convention on Insolvency Proceedings*) (toliau – Nemokumo konvencija), kurios projektas 1995 m. rugsėjo 25 d. buvo pateiktas pasirašyti Europos Sąjungos Ministrų Tarybai¹⁴, 1995 m. lapkričio 23 d. pateikta pasirašyti valstybėms narėms, tačiau ją pasirašė 14 iš 15 valstybių narių. Praėjus nustatytam pasirašymo terminui, Jungtinė Karalystė liko nepasirašiusi Nemokumo konvencijos projekto dėl politinių nesutarimų su kitomis valstybėmis narėmis galvijų kempinligės protrūkio metu, o vėliau ir kilus nesutarimams tarp Jungtinės Karalystės ir Ispanijos Gibraltaro suvereniteto klausimu¹⁵. Nemokumo konvencija buvo paprastesnė ir lankstesnė ankstesnių projektų atžvilgiu. Jos nuostatas aiškino profesorių Miguel Virgos ir Etienne Schmit parengtas komentaras, kuriame, be kita ko, nurodoma, kad išskirtinai vieningos universalios nemokumo procedūros idėją visoje Bendrijoje įgyvendinti būtų sunku, nepakeitus ir nepritaikius valstybių narių teisės. Europoje nėra vieningos kreditorių teisių apsaugos sistemos, nustatyti skirtingi kreditorių grupių prioritetai. Todėl Nemokumo konvencija siekia suderinti universalumo principo privalumus ir reikiamą vietinių interesų apsaugą. Tai paaiškina, kodėl buvo pasirinktas

¹¹ Miguel VIRGOS Etienne SCHMIT, *supra* note 8, p. 7.

¹² Kirilevičiūtė L., *supra* note 6, p. 22.

¹³ Miguel VIRGOS Etienne SCHMIT, *op. cit.*, p. 6.

¹⁴ Bob Wessels. European Union Regulation on insolvency proceedings. An Introductory Analysis (October 2006), p. 6.

¹⁵ *Ibid.*

kombinuotas modelis, suteikiantis galimybę vykti vietinėms procedūroms kartu su pagrindinėmis universaliomis procedūromis¹⁶. Taigi Nemokumo konvencija grindžiama universalumo principo įgyvendinimu, kuris gali būti ribojamas viena ar keliomis šalutinėmis procedūromis, kurių poveikis yra privalomas valstybėms narėms. Priešingai nei ankstesniuose projektuose, pasirinktos vieningo proceso vykdymo galimybės jau buvo atsisakyta. Numatyta galimybė tuo pačiu metu iškelti pagrindinę bylą, kurios sprendimas pripažįstamas visoje teritorijoje, ir šalutinę bylą, suteikiant galimybę kreditoriams naudotis nacionalinės teisės procedūromis, siekiant apsaugoti savo interesus, sudarė sąlygas išvengti per daug griežto procedūrų centralizavimo, kuris kai kurioms valstybėms narėms pasirodė nepriimtinas, o privalomos bylą koordinavimo taisyklės garantavo Bendrijos vieningumo poreikius¹⁷. Tačiau, nepaisant Nemokumo konvencijos projekte numatytų paprastesnių ir lankstesnių procedūrų, dėl anksčiau minėtų priežasčių Nemokumo konvencija teisinės galios neįgijo, nors buvo įdėta nemažai valstybių narių ilgalaikių pastangų sureguliuoti tarptautinio nemokumo procesus.

Įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai (1999 m. gegužės 1 d.), Europos Bendrija pagal šios sutarties 61 straipsnio (ex 73i straipsnio) c punktą įgijo teisę imtis priemonių plėtoti teisminį bendradarbiavimą civilinėse bylose, kuris būtų grindžiamas teisminių ir neteisminių sprendimų tarpusavio pripažinimo principu. Be to, kaip numatyta Amsterdamo sutarties 65 straipsnyje (ex 73m straipsnyje), šis bendradarbiavimas su užsieniu susijusiose civilinėse bylose galėjo apimti valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų suderinimo priemonių patvirtinimą, priemonių, skirtų tobulinti ir supaprastinti sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose sprendimų pripažinimą ir vykdymą, siekiant pašalinti kliūtis civiliniam procesui gerai veikti. Aiškiai įvardintas siekis tobulinti civilinio proceso veikimą Europos Sąjungos viduje buvo imperatyvus pagrindas kurti naujas teisės normas šioje srityje. Taigi Europos Sąjungai buvo suteikta kompetencija reguliuoti nemokumo procesų tarptautinius aspektus tokia teisine forma, kuri kaip Europos Sąjungoje taikomas ir visoms valstybėms narėms privalomas teisės aktas automatiškai bus privaloma visoms valstybėms narėms¹⁸. Atsižvelgiant į tai, Briuselio konvencijos pagrindu 2000 m. gruodžio 22 d. buvo priimtas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo¹⁹, tačiau kaip ir Briuselio konvencijos atveju jo taikymas nemokumo byloms nebuvo numatytas. Todėl Europos Parlamentas pavedė Europos Komisijai parengti atskirą reglamento projektą.

Reglamentas kaip tinkamiausia teisinė forma reguliuoti nemokumo procesus buvo pasirinktas dėl keletos priežasčių. Pasak Fletcher I., skirtingai nei konvencijos, reglamento ir jo

---

¹⁶ Miguel VIRGOS Etienne SCHMIT, *supra* note 8, p. 13.

¹⁷ *Ibid.*, p. 8.

¹⁸ Kirilevičiūtė L., *supra* note 6, p. 25.

¹⁹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. - Vilnius: Justitia, 2009, p. 304.

vėlesnių pakeitimų nereikia ratifikuoti visoms valstybėms narėms. Taip sutaupoma laiko ir išvengiama grėsmės, kad ne visos valstybės narės parengtą teisės aktą ratifikuos. Skirtingai nuo direktyvos (pirmiausia buvo svarstoma nemokumo proceso klausimus reguliuoti direktyva), reglamento nereikia įgyvendinti valstybių narių nacionalinėje teisėje. Tai taip pat sutaupo laiko ir pašalina grėsmę, kad įgyvendinimo proceso metu atsirastų turinio iškraipymų²⁰.

Nemokumo konvencijos projektas buvo atgaivintas Vokietijos ir Suomijos vadovavimo Europos Tarybai laikotarpiu. Daugelis jo nuostatų buvo įtrauktos į Reglamento dėl bankroto bylų turinį, todėl ilgų svarstymų dėl teisinio reguliavimo modelio pasirinkimo ir kokia apimtimi tikslinga Europos Sąjungos lygiu reguliuoti bankroto procesus, nebuvo. Nemokumo konvencijos projekto pagrindu 2000 m. gegužės 29 d. buvo priimtas Reglamentas dėl bankroto bylų, kurį galima pavadinti 1960 m. pradėto rengti projekto kulminacija²¹. Taigi tikslas užpildyti tarptautinio nemokumo teisinio reguliavimo Europos Sąjungoje spragą pagaliau buvo pasiektas po keliasdešimt metų trukusių derybų ir diskusijų. 2002 m. gegužės 31 d. įsigaliojęs Reglamentas dėl bankroto bylų yra reikšmingas tiek istoriniu, tiek Europos integracijos požiūriu²². 1968 m. Briuselio Konvencija, reglamentuojanti tarptautinės jurisdikcijos ir teismų pripažinimo civilinėse bei komercinėse bylose klausimus, nustatė pagrindines taisykles, o Reglamentas dėl bankroto bylų – specialiausias²³. Todėl jo priėmimas buvo svarbus ir procedūrinio aspektu. Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 288 straipsnio 2 dalį reglamentas taikomas visuotinai, yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse. Taigi, priėmus Reglamentą dėl bankroto bylų, šis teisės aktas tapo vienu iš pagrindinių Europos Sąjungos bankroto teisės šaltinių, valstybių narių kompetentingos institucijos privalo įgyvendinti jo nuostatas, o teismai – tiesiogiai jas taikyti. Tačiau paminėtina, kad Danijai Reglamentas dėl bankroto bylų netaikomas, nes Europos Sąjungos ir Europos Bendrijos steigimo sutarties priede pateikto Protokolo dėl Danijos pozicijos 1 ir 2 straipsniuose nustatyta tvarka Danija nedalyvauja priimant Reglamentą dėl bankroto bylų, dėl to neprivalo jo laikytis²⁴.

Taigi apibendrinant, galima teigti, kad tikslas tam tikru lygiu sureguliuoti tarpvalstybinio bankroto procedūras iš esmės buvo pasiektas. Tačiau tai užtruko apie 40 metų dėl kilusių ginčų ir nesutarimų tarp valstybių narių dėl nemokumo teisinio reguliavimo modelio pasirinkimo. Šio teisės akto priėmimo istorija pasižymi gana sudėtingomis aplinkybėmis, o tai tik įrodo tarptautinių bankroto teisinių santykių reglamentavimo sudėtingumą. Kaip matyti, galutinis pasirinktas modelis, atkartojęs Nemokumo konvencijos projekto nuostatas, pasižymi lankstumu, nėra centralizuotas, priešingai nei buvę pirmieji siūlomi teisinio reguliavimo modeliai, numatantys vieningą bankroto

²⁰ Kirilevičiūtė L., *supra* note 6, p. 25.

²¹ Paul J. Omar. The extra – territorial reach of the European Insolvency Regulation. 2006, p. 1.

²² Israel Jona, *supra* note 5, p. 1.

²³ Bob Wessels. The Changing Landscape of Cross-border Insolvency Law in Europe. *Juridica International XII/2007*, p. 116.

²⁴ Kavalnė S., Norkus R., *supra* note 3, p. 18.

procesą visoje Bendrijoje. Manytina, kad valstybės narės vis dėlto siekė išlaikyti savo suverenitetą, taikant nacionalinės teisės aktus, todėl sprendimas unifikuoti bankroto procesą Europos Sąjungos lygiu nebuvo priimtas, nors tokia idėja atsispindėjo Nemokumo konvencijos pirmuosiuose projektuose. Kita vertus, galima teigti, kad Reglamentu dėl bankroto bylų tikslas tam tikru lygiu harmonizuoti (t. y. sukurti vienodas teises prielaidas, kuriomis remiantis vyktų tolesnis reglamentavimas nacionaliniu lygiu) tarpvalstybinio nemokumo procedūras buvo įgyvendintas ir apie tai bus aptariama kituose šio magistro baigiamojo darbo skyriuose.

1.2. Bankroto proceso samprata Reglamente dėl bankroto bylų

Siekiant įvertinti bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo galimybes Europos Sąjungos lygiu, tikslinga aptarti pačios bankroto proceso sąvokos doktrininį aiškinimą. Šiuolaikinis bankroto procesas suprantamas kaip keleto kreditorių reikalavimų konkurencijos, kuri atsirado dėl skolininko turto stokos, įveikimo procedūra. Ši procedūra gali būti pripažįstama bankroto procesu, tik jei atitinka šiuo požymius:

- skolininko turto nepakanka visiems kreditorių reikalavimams patenkinti;
- yra keletas kreditorių;
- yra speciali kreditorių reikalavimų tenkinimo procedūra²⁵.

G. F. Šeršenevičius prie šių požymių dar priskyrė specialų skolininko turto valdymo režimą ir konkurso masės suformavimą²⁶.

V. Mikuckienė apibūdina bankroto procesą kaip normų, reguliuojančių teismo, kitų bankroto procese dalyvaujančių asmenų (skolininko, kreditorių, administratoriaus) procesinius veiksmus, visumą, taikomą nemokiam skolininkui ir skirtą proporcingai patenkinti kreditorių reikalavimams²⁷.

Jungtinių Tautų Tarptautinė prekybos teisės komisija (toliau – UNCITRAL) Nemokumo teisėkūros gide nemokumo procedūrą apibūdina kaip su teismo priežiūra atliekamą kolektyvinę restruktūrizavimo ar likvidavimo procedūrą, o likvidavimo procedūrą – turto pardavimo ir lėšų paskirstymo kreditoriams pagal nemokumo teisės aktus procedūrą²⁸.

Nagrinėjant Reglamento dėl bankroto bylų reguliavimo dalyką, visų pirma atkreiptinas dėmesys į preambulės 11 punktą, kuriame nurodoma, jog „šiam reglamente pripažįstama, kad, esant dideliems materialinės teisės skirtumams, nustatyti universalų bankroto bylų procesą visoje Bendrijoje yra nepraktiška; jei bylos būtų nagrinėjamos be valstybės įstatymų, reglamentuojančių

²⁵ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *supra* note 19, p. 157.

²⁶ *Ibid.*, p. 158.

²⁷ Mikuckienė V., *supra* note 4, p. 36.

²⁸ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law. New York: United Nations Publication, 2005, p. 5.

bylų iškėlimą taikomų išimčių, dažnai kiltų sunkumų“. Taigi iš esmės galima teigti, kad Reglamento dėl bankroto bylų tikslas nebuvo nustatyti vienodas bankroto procedūras valstybėse narėse visoje Europos Sąjungoje. Ko iš tiesų buvo siekiama, rengiant šį dokumentą, galima įžvelgti Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 6 punkte, kuriame nurodoma, kad „laikantis proporcingumo principo, šis reglamentas turėtų apsiriboti nuostatomis, reguliuojančiomis bankroto bylų iškėlimo jurisdikciją ir tiesiogiai šių bylų pagrindu priimamais bei glaudžiai su jomis susijusiais teismo sprendimais; be to, šiame reglamente turėtų būti numatytos nuostatos dėl minėtų sprendimų pripažinimo ir taikytinos teisės, taip pat atitinkančios šį principą“. Taigi iš esmės akcentuojamos trys tarpvalstybinių bankroto bylų klausimų sritys: jurisdikcija, teismų sprendimų pripažinimas ir taikytina teisė. Išties Reglamente dėl bankroto bylų nesama nuostatų, kurios nuosekliai nustatytų tarptautinių bankroto bylų materialines ir procesines teisės normas. Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 23 punkte teigiama, kad „šiame reglamente numatytiems klausimams turėtų būti nustatytos vieningos kolizinės taisyklės savo taikymo srityje pakeisiančios nacionalines tarptautinės privatinės teisės taisykles; jeigu nenustatyta kitaip, turėtų būti taikoma valstybės narės, kurioje iškelta byla, teisė (*lex concursus*); ši kolizinė taisyklė turėtų galioti pagrindinėms ir vietinėms byloms; *lex concursus* sąlygoja bankroto bylų procesines ir materialines pasekmes asmenims ir susijusiems teisiniams santykiams; ji reglamentuoja visas bankroto bylų iškėlimo, eigos ir užbaigimo sąlygas“. Taigi Reglamentas dėl bankroto bylų daugiausia nustato ne materialinės teisės normas, o kolizines normas. Be to, pritartina L. Kirilevičiūtės nuomonei, kad išskyrus išsamiai sureguliuotus jurisdikcijos, taikytinos teisės ir sprendimų pripažinimo klausimus, kiti bankroto proceso aspektai, pavyzdžiui, kai kurios likvidatoriaus ar kreditorių teisės, paliečiami tik labai epizodiškai²⁹.

Nepaisant to, remiantis Reglamento dėl bankroto bylų nuostatomis, bankroto proceso sampratą būtų galima apibūdinti. Reglamento dėl bankroto bylų 1 ir 2 straipsnių atitinkamos nuostatos atskleidžia, kokios procedūros būtų laikomos bankroto (angl. *insolvency*) procedūromis. Reglamento dėl bankroto bylų 1 straipsnio 1 dalis nustato, kad „šis reglamentas taikomas kolektyvinio bankroto byloms, susijusioms su skolininko daliniu ar visišku teisės į turtą netekimu bei likvidatoriaus paskyrimu“. Taigi bankroto procesas laikytinas visų pirma kolektyviniu procesu, kuomet siekiama patenkinti visų kreditorių reikalavimus. Antra, skolininkas iš dalies arba visiškai praranda teisę disponuoti savo turtu, kuris naudojamas kreditorių reikalavimams tenkinti. Trečia, procese būtinas likvidatoriaus, kuris ir disponuoja skolininko turtu, dalyvavimas.

Be šių minėtų aplinkybių bankroto proceso sampratai atskleisti, būtina išanalizuoti ir taikymo sritį, atsižvelgiant į bylų kategorijas ir asmenis, kuriems taikytinas Reglamentas dėl bankroto bylų. Reglamento dėl bankroto bylų 2 straipsnio a punkte pateikiamas bankroto bylos

---

²⁹ Kirilevičiūtė L. Europos Sąjungos kompetencijos reguliuoti bankroto procesą ribos// Teisė, 2009. Nr. 73, p. 89.

(angl. *insolvency proceedings*) apibrėžimas nurodo, kad „tai 1 straipsnio 1 dalyje nurodyta kolektyvinė bankroto byla. Šios bylos išvardytos A priede“. Pažymėtina, kad A priede *inter alia* nurodyta ir įmonės restruktūrizavimo byla. Kita šiuo klausimu svarbi Reglamento dėl bankroto bylų nuostata yra 2 straipsnio b punkte, kuris nustato, kad „likvidatorius – tai bet kuris asmuo ar institucija, kurių funkcija yra administruoti arba likviduoti turtą, į kurį iš skolininko atimtos teisės, arba kontroliuoti skolininko reikalų administravimą. Šie asmenys ir institucijos išvardytos C priede“, kuriame be kita ko nurodytas ir restruktūrizuojamų įmonių administratorius. Taigi darytina išvada, kad Reglamentas dėl bankroto bylų reglamentuoja ne tik bankroto, bet ir restruktūrizavimo klausimus tarptautinėse bylose, t. y. platesnius nei bankroto teisinius santykius.

Kitas svarbus Reglamento dėl bankroto bylų aspektas yra tai, kad jis taikomas ne tik teisminėms byloms, bet ir procedūroms ne teismo tvarka. Tai pasakytina, atsižvelgiant į Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 10 punktą, kuriame be kita ko nustatyta, kad „teisminė valdžia nebūtinai turi kištis į bankroto bylas; šiame reglamente vartojama sąvoka „teismas“ turėtų turėti platesnę reikšmę ir apimti asmenį arba instituciją, pagal nacionalinę teisę įgaliotus iškelti bankroto bylą“. Paminėtinas ir Reglamento dėl bankroto bylų 2 straipsnio d punktas, kuriame nustatyta, kad „teismas – tai valstybės narės teismas ar kita kompetentinga institucija, turinti įgaliojimus iškelti bankroto bylą arba priimti sprendimus tokios bylos eigoje“. Be to, tai įrodo ir Reglamento dėl bankroto bylų A ir B prieduose pateikiamas Lietuvoje galinčių vykti bylų, kurioms taikomas šis reglamentas, sąrašas, kuriame nurodomas ir įmonės bankroto procesas ne teismo tvarka.

Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 9 punktas atskleidžia, kokiems skolininkams jo nuostatos turėtų būti taikomos: „šis reglamentas turėtų būti taikomas bankroto byloms, kai skolininkas yra fizinis ar juridinis asmuo, prekybininkas ar individualus asmuo“. Tačiau tai nereiškia, kad visiems šiems išvardytiems asmenims turi būti keliamos bankroto bylos šalyse narėse. Ar asmeniui gali būti keliamas bankroto byla, nustatoma pagal *lex fori concursus*, t. y. pagal bankroto bylą keliančios (iškėlusios) valstybės teisę. Pats Reglamentas dėl bankroto bylų neįpareigoja valstybių narių nustatyti vienų ar kitų subjektų bankroto procedūras³⁰.

Apibendrinus galima teigti, kad, remiantis Reglamento dėl bankroto bylų nuostatomis, bankroto procesas turėtų būti suprantamas kaip kolektyvinis procesas, galintis vykti tiek teismo, tiek ne teismo tvarka, kurio metu skolininkas (fizinis ar juridinis asmuo, prekybininkas ar individualus asmuo) dalinai ar visiškai netenka teisės į savo turtą, o procedūroms atlikti yra paskiriamas likvidatorius. Tuo tarpu skolininko nemokumas yra vertinamas pagal valstybės narės, kurioje iškelta byla, teisę (*lex concursus*), kuri taikoma ir visoms bankroto bylų iškėlimo, eigos ir užbaigimo sąlygoms. Taigi Reglamente dėl bankroto bylų bankroto proceso samprata iš esmės

³⁰ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *supra* note 19, p. 319.

nesiskiria nuo doktrininio bankroto proceso sąvokos aiškinimo, todėl galima teigti, kad egzistuoja prielaidos bankroto proceso unifikavimui ir harmonizavimui Europos Sąjungoje.

1.3. Universalumo ir teritoriškumo koncepcijų įgyvendinimas Reglamento dėl bankroto bylų nuostatose

Bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo tendencijoms Europos Sąjungoje atskleisti nagrinėtinas universalumo ir teritoriškumo koncepcijų derinimo Reglamento dėl bankroto bylų nuostatose aspektas. Universalumo koncepcija siekiama, kad bankroto bylos apimtų visą skolininko turtą, nesvarbu kurioje valstybėje narėje esantį, ir visus jo kreditorius. Universalumo principo taikymas yra svarbus veiksnys, siekiant užtikrinti bankroto bylų nagrinėjimo veiksmingumą, nes taikant universalumo koncepciją, koncentruojamas bankroto procesas, mažinami bankroto administravimo kaštai. Doktrinoje teigiama, kad priimant Reglamentą dėl bankroto bylų, buvo vadovautasi ribota universalumo koncepcija³¹. J. Pae pažymi, kad Europos Sąjungos bankroto teisinis reguliavimas yra grindžiamas universalumo principais, tačiau praktiškai tai yra kompromisas tarp universalumo ir teritoriškumo³². Išties, esant skirtingai materialiajai nemokumo teisei Europos Bendrijoje, Europos Sąjungos Taryba nusprendė, kad nustatyti universalias nemokumo procedūras nėra praktiška ir pasirinko procedūrų hierarchiją: universalios pobūdžio pagrindines procedūras ir teritorinio pobūdžio vietines procedūras.

Panagrinėkime, kaip pasireiškia universalumo koncepcijos įgyvendinimas Reglamento dėl bankroto bylų nuostatose. Siekis užtikrinti šio principo taikymą atsispindi Reglamento dėl bankroto bylų 3 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodoma, kad „valstybės narės, kurios teritorijoje yra skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta, teismai turi jurisdikciją iškelti bankroto bylą. Jei tai yra bendrovė arba juridinis asmuo, kai nėra priešingų įrodymų, laikoma, kad jos pagrindinių turtinių interesų vieta yra jos registruota buveinė“. Kaip numatyta Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 12 punkte, „pagrindinę bankroto bylą galima iškelti valstybėje narėje, kurioje yra pagrindinių turtinių skolininko interesų centras. Šis nagrinėjimas yra universalios pobūdžio ir taikomas visam skolininko turtui“. Iškėlus bankroto bylą, „išskyrus atvejus, kai šis reglamentas numato ką kita, bankroto byloms ir jų pasekmėms taikoma valstybės narės, kurios teritorijoje iškelta tokia byla, teisė“ (Reglamento dėl bankroto bylų 4 straipsnio 1 dalis). Taigi universalumas iš dalies pasireiškia ir tuo, kad pagal bendrą taisyklę *lex fori concursus* reglamentuoja bankroto bylos iškelimo padarinius ne vien ją iškėlusioje valstybėje, bet ir visose kitose valstybėse narėse³³.

³¹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *supra* note 19, p. 310.

³² J. Pae. The EU Regulation on Insolvency Proceedings: The need for a modified universal approach. Citation: 27 *Hastings Int'l & Comp. L. Rev.* 555 2003-2004, p. 556.

³³ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *op. cit.*, p. 311.

Universalumo principo įtvirtinimui svarbi Reglamento dėl bankroto bylų 16 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatytas bankroto bylų pripažinimo principas: „bet kuris sprendimas iškelti bankroto bylą, kurį pagal savo jurisdikciją, kaip numatyta 3 straipsnyje, priima valstybės narės teismas, pripažįstamas visose kitose valstybėse narėse nuo to momento, kai sprendimas įsiteisėja bankroto bylą iškėlusioje valstybėje“. Paminėtina, kad tokiu teisiniu reguliavimu, viena vertus, yra apribojamas valstybių narių suverenitetas, nes jos yra įpareigojamos pripažinti bankroto bylos iškėlimo faktą ir su tuo susijusius teisinius padarinius (Reglamento dėl bankroto bylų 26 straipsnyje nustatyti pripažinimo atsisakymo pagrindai), tačiau, kita vertus, universalus bankroto idėjos įgyvendinimas, garantuojantis kreditorių lygiateisiškumo principo realizavimą, taip pat yra labai svarbus. Be to, galima teigti, kad tokia teismų sprendimų pripažinimo tvarka įgyvendina Europos Sąjungos siekį įtvirtinti pasitikėjimo kitų valstybių narių teismais principą.

Siekiant užtikrinti bankroto procedūrų universalumą, Reglamente dėl bankroto bylų numatyti ir atitinkami likvidatoriaus įgaliojimai. Antai Reglamento dėl bankroto bylų 18 straipsnio 1 dalis numato, kad „likvidatorius, kurį pagal savo jurisdikciją, kaip numatyta 3 straipsnio 1 dalyje, paskiria teismas, gali vykdyti visus valstybės, kurioje iškelta byla, įstatymų jam suteiktus įgaliojimus kitoje valstybėje narėje, tol, kol ten nėra iškelta kita bankroto byla ir nesiimta apsaugos priemonių siekiant išvengti bylos po to, kai buvo pareikalauta toje valstybėje iškelti bankroto bylą; jo svarbi teisė yra perkelti skolininko turtą, laikantis 5 ir 7 straipsnių nuostatų, iš valstybės narės, kurioje jis yra, teritorijos“.

Reglamente dėl bankroto bylų numatyta galimybė iškelti teritorines (šalutines) bankroto bylas riboja universalumo koncepcijos įgyvendinimą. Reglamento dėl bankroto bylų leidėjai įvertino tai, kad „gali pasitaikyti atvejų, kai skolininko nekilnojamąjį turtą per daug sudėtinga administruoti kaip vienetą arba kai skirtumai tarp šalių teisinių sistemų yra tokie dideli, kad gali atsirasti problemų dėl pasekmių, kylančių iš valstybės, kurioje iškelta byla, teisės kitoms valstybėms narėms, kuriose yra turtas“ (Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 19 punktą). Taigi, siekiant veiksmingai administruoti nekilnojamąjį turtą ir apsaugoti vietinius interesus, Reglamento dėl bankroto bylų leidėjai nustatė šalutinės bankroto bylos iškėlimo galimybę, kuri reiškia, kad tam tikrais atvejais bankroto bylos iškėlimo padariniai gali apsiriboti ir vienos valstybės teritorija. Pažymėtina, kad šalutines bylas galima kelti valstybėje narėje, kurioje skolininkas turi savo įmonę; šalutinės bylos gali būti keliamos tik dėl toje valstybėje esančio skolininko turto (Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 12 punktą), o tokios bylos nagrinėjimas vyksta pagal ją iškėlusios valstybės teisę. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, keliant šalutinę bankroto bylą, skolininko nemokumas nebesvarstomas (Reglamento dėl bankroto bylų 27 straipsnis). Tokiu teisiniu regulavimu siekiama derinti bankroto teisinius santykius.

Taigi, kaip matyti, teismų sprendimai iškelti bankroto bylas turi būti automatiškai pripažįstami ir apimti visą skolininko turtą visoje Europos Sąjungos teritorijoje, kita vertus, iškėlus šalutinę bankroto bylą, valstybės narės, kurioje nagrinėjama skolininko pagrindinė bankroto byla, teisė nustoja galioti, nes pradėdama taikyti kitos valstybės narės teisė. Toks Reglamento dėl bankroto bylų leidėjų pasirinktas kompromisas iš dalies pateisinamas tuo, kad, kaip minima Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 11 punkte, esant dideliems materialinės teisės skirtumams, sukurti vienodą bankroto bylų procesą visoje Bendrijoje yra nepraktiška. Nors jo nuostatų lankstumas yra vienas iš labiausiai pozityvių aspektų, jis faktiškai paneigia bankroto teisinio reguliavimo universalumo tikslą. Valstybės narės gali vengti bendradarbiauti, teigdamos, kad skolininko turtas, esantis jos teritorijoje, priklauso valstybėje narėje esančiai skolininko dukterinei įmonei. Įmonės įsisteigimo vietos terminas Reglamente dėl bankroto bylų yra neaiškus. Vadinasi, šiuo terminu gali būti manipuliuojama, kaip ir dėl kitų: pagrindinių turtinių interesų vietos ar viešosios tvarkos. Siekiant užtikrinti universalumo koncepcijos įgyvendinimą, šie terminai turi turėti vienodą reikšmę visose valstybėse narėse, nes priešingu atveju jų taikymas visuomet kels papildomus tarptautinius ginčus, o kreipimasis į ESTT reiškia, kad nemokumo procedūros vykdymas bus stabdomas, kol bus priimtas atitinkamas sprendimas. Reglamento dėl bankroto bylų nuostatomis siekiama apsaugoti pagrindinės bankroto bylos viršenybę, ypatingai sudarant galimybę sustabdyti šalutinės bylos nagrinėjimą. Tačiau šis siekis yra beveik beprasmis, nes šalutinę bankroto bylą iškėlęs teismas šį sprendimą gali sustabdyti, jeigu toks bylos sustabdymas yra pateisinamas vietinių kreditorių interesų apsauga. Kadangi vietinių kreditorių interesai visuomet bus susiję su bankroto procedūrų vykdymu savo šalyje, nebelieka motyvacijos bendradarbiauti, todėl Reglamento dėl bankroto bylų universalumo koncepcijos tikslai tampa nebeaktualūs³⁴. Taigi galima daryti išvadą, kad nustatytas teisinis reguliavimas nepakankamai skatina valstybės nares bendradarbiauti tarptautinio nemokumo srityje, todėl užtikrinti veiksmingą tarptautinės nemokumo sistemos veikimą gali būti sudėtinga.

L. Kirilevičiūtės nuomone, kol nėra nustatytos bendros jurisdikcijos taisyklės, t. y. kol yra pagrindinės ir šalutinių bylų sistema, tol nėra iš esmės pašalinti sunkumai, kylantys iš to, kad bankroto byla gali būti keliami skirtingose valstybėse. Kartu nėra iki galo pasiektas tikslas panaikinti galimybę pasirinkti bylos kėlimo vietos valstybę, siekiant palankesnės teisinės padėties³⁵. Minėta autorė taip pat teigia, kad šie tikslai ir buvo Reglamento dėl bankroto bylų kūrimo iniciatyvos paskata, o ir rengiant Reglamentą dėl bankroto bylų pagrindinis priekaištas jo turiniui buvo būtent ši pagrindinės ir šalutinių bankroto bylų sistema. Jos nuomone, pagrindinės ir šalutinių bankroto bylų sistema yra nepakankamos valstybių narių politinės valios rasti kompromisą

---

³⁴ Jully Pae, *supra* note 32, p. 576.

³⁵ Kirilevičiūtė L., *supra* note 29, p. 92.

padarinys, o Reglamento dėl bankroto bylų rengimo metu, tiek dabar Europos Sąjungos kompetencija atsisakyti keleto nemokumo procesų, vykstančių tuo pat metu skirtingose valstybėse, galimybės ir nustatyti bankroto procedūros universalumo principą atitinkančias jurisdikcijos taisykles buvo ir yra pakankama³⁶. Kita vetus, galima manyti, kad tokia pagrindinės ir šalutinių bankroto bylų sistema kaip tik suteikia procedūrinį tarpvalstybinio pobūdžio nemokumo bylose lankstumą, nesukelia konfliktų tarp suverenių valstybių. Aiškios taisyklės remiantis *lex concursus* principu padeda išvengti nereikalingų bylinėjimųsi³⁷. Manytina, kad tokiu teisiniu reguliavimu nustatyta pasirinkimo laisvė turėtų gerinti bendradarbiavimo rezultatus, kadangi valstybės narės bus linkusios bendradarbiauti, kai tai daryti nėra verčiamos³⁸. Tuo tarpu L. Kirilevičiūtė pažymi, kad dabar neabejojama Europos Sąjungos kompetencija nuosekliai sureguliuoti civilinių bylų procesą nebeapsiribojant jurisdikcijos, taikytinos teisės ir sprendimų pripažinimo klausimų reguliavimu, todėl atitinkamai turėtų būti pripažįstama ir Europos Sąjungos kompetencija plačiau, t. y. kaip nuoseklų procesą sureguliuoti ir bankroto bylų procesą. Jos nuomone, taip gali būti pašalinti valstybėse narėse egzistuojantys nacionalinės teisės skirtumai, buvę viena iš priežasčių rengiant Reglamentą dėl bankroto bylų nukrypti nuo bankroto procedūros universalumo principo ir įtvirtinti pagrindinės ir šalutinių bylų sistemą, o subjektų, turinčių teisę inicijuoti bankroto bylą, rato apibrėžimas, tam tikrų kreditorių, trečiųjų asmenų bei likvidatoriaus teisių nustatymas Reglamente dėl bankroto bylų galėtų būti vertinamas kaip vientiso europinio bankroto proceso reguliavimo užuomazgos³⁹. Iš tiesų tokia autorės pozicija yra įdomi ir skatinanti toliau gilintis Europos Sąjungos nemokumo teisės harmonizavimo galimybėmis, plačiau pritaikant universalumo koncepcijos požiūrį. Siūlymas nustatyti nuoseklų bankroto procesą Europos Sąjungos lygiu, viena vertus, būtų žingsnis link tarpvalstybinio nemokumo teisinio reguliavimo unifikavimo, t. y. nacionalinių nemokumo teisės aktų pakeitimo Europos Sąjungos teisės aktu, kuris turėtų turėti reikšmingos įtakos tarpvalstybinių nemokumo bylų nagrinėjimo veiksmingumui. Tačiau tokio suderinamumo lygio paprastai reikalaujama srityse, kurios aiškiai priskiriamos išimtinai Europos Sąjungos kompetencijai, į kurią teisingumo erdvė pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, deja, nepatenka. Be to, kaip bus aptariama vėliau, kiti autoriai išreišk skirtingą nuomonę. Kita vertus, nemokumo teisinio reguliavimo harmonizavimą taip pat būtų galima laikyti kaip žingsnį link unifikavimo.

J. Pae taip pat teigia, kad Europos Sąjungos bankroto teisinio reguliavimo perspektyvos būtų sėkmingesnės, jeigu būtų atsisakyta šalutinių bankroto procedūrų ir pereita prie gryno

---

³⁶ Kirilevičiūtė L., *supra* note 29, p. 92.

³⁷ Jully Pae, *supra* note 32, p. 573.

³⁸ *Ibid.*, p. 574.

³⁹ Kirilevičiūtė L., *op. cit.*, p. 92.

universalaus bankroto modelio⁴⁰. Universalumo koncepcija ypatingai aktuali dabartinėmis rinkos sąlygomis, kai rinkoje dalyvauja įmonių grupės, dažnai veikiančios tarptautiniu mastu. Tuomet dažniausiai iškyla jurisdikcijos ir skolininko turto administravimo klausimai. Minėta autorė mano, kad net ir tada, kai nemoki įmonė turi turto keliose šalyse, veiksmingiausia jį administruoti, taikant vieningas procedūras, kurių vykdymą prižiūrėtų vienas teismas. J. Pae plačiau nagrinėjo bankroto teisinio reguliavimo universalumo koncepcijos naudą. Universalumo koncepcijos pirminė paskirtis – maksimizuoti turto vertę, siekiant tinkamai patenkinti kreditorių reikalavimus. Šie tikslai gali būti realizuoti dėka universalumo koncepcijos efektyvumo ir numatomumo, nes iškelus vieną bendrą bankroto bylą, administravimo procedūrų koncentravimas mažina administravimo išlaidas, maksimaliai išsaugoma turto vertė, kas sudaro galimybę didesne dalimi patenkinti kreditorių reikalavimus⁴¹. Universalumo koncepcija taipogi užtikrina tiek vietinių, tiek užsienio kreditorių lygiateisiškumą, o tai ypatingai svarbus aspektas potencialiems investuotojams. Be to, universali sistema yra labiau numatoma, nes bankroto atveju bus galima tikėtis vienos pagrindinės bankroto bylos. Tačiau, J. Pae nuomone, egzistuoja ir tam tikri universalumo koncepcijos trūkumai: sunkiai pritaikoma praktikoje dėl teisinių sistemų ir socialinės politikos skirtumų. Bankroto teisiniai santykiai yra glaudžiai susiję su šalių nacionaline politika ir yra iš tų sričių, kurios mažiausiai lanksčios bei sunkiai paklūstančios tarptautiniam harmonizavimui ar bendradarbiavimui⁴².

Prof. F. Tung pateikia gana įtikinamus argumentus, kodėl universalumas bankroto teisiniuose santykiuose gali būti sunkiai įgyvendinamas. Bankroto teisė apima ne tik nemokios įmonės teisinius santykius su kreditoriais, bet ir teisinius santykius, nepatenkančius į bankroto teisės sritį. Dėl teisinio poveikio nacionalinei socialinei politikai šalys nenoriai bendradarbiauja, siekiant paklusti kitos valstybės teismo jurisdikcijai. Antra, bankrotas kelia jurisdikcijos klausimus, kurie yra probleminiai universalioje sistemoje ir reikalauja eksteritorinės jurisdikcijos pripažinimo bei patvirtinimo. Kadangi šalies bankroto teisė atspindi jos socialinę politiką, eksteritorinės bankroto jurisdikcijos patvirtinimas reiškia, kad šalis turi galimybę „eksportuoti“ savo socialinę politiką į kitas valstybes. Todėl potencialiai importuojančios šalys gali priešintis tokiai situacijai ir nenorėti dalyvauti universalioje sistemoje. Jeigu šalys ir sutiktų dalyvauti universalioje nemokumo sistemoje, būtų sudėtinga, galbūt ir neįmanoma, įgyvendinti universalumo koncepciją, netgi pačiomis palankiausiomis sąlygomis. Universalioje sistemoje, net jeigu valstybės žinotų, kad bendradarbiavimas tarptautinio nemokumo srityje būtų naudingas abiem šalim, jos vis tiek teiktų pirmenybę nacionalinei bankroto teisei. O tai skatina valstybes iškelti teritorines bankroto bylas. Be to, iškyla pagrindinių turtinių interesų centro nustatymo klausimas, kuris taip pat riboja universalumo koncepcijos įgyvendinimą. Nustatyti pagrindinių turtinių interesų centrą yra žymiai

---

⁴⁰ Jully Pae, *supra* note 32, p. 556.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*, p. 558.

sudėtingiau nei siūlo „universalistai“, nes dažnai jis skiriasi, kai kalbama apie įmonių grupes, jų padalinius ar įmonių grupių didžiausios dalies turto koncentraciją. Net jeigu ir nustatomas pagrindinių turtinių interesų centras, tarptautinio verslo įmonės gali lengvai jį perkelti į skolininkui palankesnę jurisdikciją, ypačingai, kai nėra jokių tai draudžiančių daryti sąlygų. Taigi, kadangi pagrindinių turtinių interesų centro vieta gali būti manipuluojama, paneigtinas vienas iš universalumo koncepcijos teisinio numatomumo principų⁴³.

Globalizacijos procesams plečiantis, poreikis bendradarbiauti tarptautinio pobūdžio nemokumo bylose vis didės, kadangi ginčytini klausimai taps vis sudėtingesni. Teoriškai universalumas gali būti ideali sistema tarptautinei nemokumo sistemai sukurti, bet jo principai šiandieninėje tarptautinėje sistemoje neveikia⁴⁴. Šalys nėra pasirengusios atsisakyti savo suvereniteto ir įsipareigoti universaliai sistemai. Kadangi universalumas nepasiekė tikslo sudaryti sąlygas reikalingam bendradarbiavimui, iškilo kitos teorijos, siekiančios sukurti tarptautinę nemokumo sistemą.

Taigi tarptautinio bankroto srityje atsirado keletas naujų teorijų, siūlančių daugiau praktinių sprendimų: modifikuota universalumo koncepcija (angl. *Modified Universalism*), teritorinio bendradarbiavimo koncepcija (angl. *Cooperative Territoriality*) bei išankstinio susitarimo teorija (angl. *Contractualism*).

Modifikuota universalumo koncepcija yra grindžiama universalumo principu, reiškiančiu, kad visas nemokios įmonės turtas turi būti administruojamas vienos procedūros metu, tačiau jis nereikalauja pagrindinės bankroto bylos automatinio pripažinimo. Be to, valstybei, iškėlusiai šalutinę bankroto bylą, suteikiama bendradarbiavimo pasirinkimo laisvė, atsižvelgiant į vietinių kreditorių interesus. Pagal šią teoriją teismas, turintis jurisdikciją iškelti pagrindinę bankroto bylą, paskiria administratorių, kuris įgaliotas administruoti visą skolininko turtą. Jeigu turtas yra kitoje valstybėje, administratorius iškelia šalutinę bankroto bylą, siekiant padėti vykdyti pagrindinės bankroto bylos procedūras. Jeigu vietinis teismas nustato, kad vietinių kreditorių interesai nebus pažeisti, tuomet turtas gali būti perduodamas administruoti administratoriui pagrindinėje bankroto byloje. Jeigu nustatoma priešingai, teismas gali pasirinkti nebendradarbiauti ir administruoti skolinko turtą lygiagrečiose procedūrose.

Poreikis geriau koordinuoti bankroto bylų administravimą paskatino teritorinio bendradarbiavimo teorijos atsiradimą. Šios teorijos esmė – paralelinių bankroto bylų iškėlimo galimybė, kuri sumažina įtampą tarp suverenių valstybių. Tai modelis, kuriame kiekviena valstybė administruoja jos teritorijoje esantį turtą kaip atskirą turtą ir, jį realizavus, paskirsto pagal vietinę nemokumo procesą reguliuojančią teisę. Nei vienas iš nemokumo procesų nėra nei pagrindinis, nei

---

⁴³ Jully Pae, *supra* note 32, p. 558.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 579.

šalutinis. Kiekvienas procesas yra atskiros skolininko turto dalies administravimas, o bendradarbiavimas vyksta dėl skolininko turto dalių administravimo, bendro turto dalių pardavimo ir pan. Kreditoriai, žinodami, kur yra skolininko turtas, gali numatyti pagal kokią teisę ir kokia tvarka būtų paskirstomos realizavus skolininko turtą gautos pajamos. Deja, taikant šį modelį, išlieka galimybė strateginiais tikslais perkelti turtą į palankesnės teisės valstybę, kreditoriams gali tekti siekti savo reikalavimų patenkinimo keliose jurisdikcijose⁴⁵. Be to, skolininko turto administravimo skaidymo principas neigiamai veikia kreditorių interesus, nes mažinama jų grąža, o atstovų bendradarbiavimas gali būti sumažintas iki minimumo arba jo visai atsisakyta, nes ši teorija neapsiriboja jokiais tai daryti skatinančiais standartais, todėl vargu ar ji gali duoti naudos, siekiant sukurti efektyvią tarptautinę nemokumo sistemą.

Išankstinio susitarimo teorija pasižymi tuo, kad skolininkui suteikiama teisė pasirinkti bankroto bylos iškėlimo vietą ir apsispręsti dėl teritorinės bankroto bylos. Prof. Robert K. Rasmussen pažymi du šios teorijos privalumus. Pirma, tai skatina skolininkus pasirinkti efektyviausias bankroto teisinės sistemas, kurios išsaugo didžiausią skolininko turto vertę ir grąžą kreditoriams. Antra, tai užkerta kelią palankesnės teisinės padėties ieškojimui, nes bankroto bylos iškėlimo vieta yra fiksuojama steigimo dokumentuose, kurie turėtų būti skelbiami viešai. Tačiau šie paminėti privalumai vis tik prieštarauja faktams, jog įmonės siekia pasirinkti ne efektyviausias bankroto teisinės sistemas, o skolininkams palankias teisinės sistemas, įmonių steigimo dokumentai ne visada visuomenei suprantami. Be to, ši teorija neužkerta kelio teritorinių bankroto bylų iškėlimui.

Kadangi tiek teritorinio bendradarbiavimo, tiek išankstinio susitarimo teorijos reiškia administravimo kaštų didėjimą, vietoj to, kad užtikrintų efektyvų turto administravimą, jomis negali būti remiamasi, siekiant sukurti efektyvią tarptautinę nemokumo sistemą. Deja, nei viena iš šių teorijų nepateikia priemonių, kaip paskatinti valstybes, kuriose yra skolininko turtas, bendradarbiauti ir efektyviai administruoti skolininko turtą. Siekiant sukurti tarptautinę nemokumo sistemą, kurioje vyktų sėkmingas bendradarbiavimas ir koordinavimas, prof. Robert K. Rasmussen teigimu, geriausiai pasitarnautų modifikuoto universalumo teorijos pritaikymas⁴⁶. Kaip teigia J. Pae, modifikuotas universalumas, skatinantis bendradarbiauti valstybes nares, suteikia geriausiai įgyvendinamą požiūrį.

---

⁴⁵ Kirilevičiūtė L., *supra* note 6, p. 41.

⁴⁶ Jully Pae, *supra* note 32, p. 566.

2. BANKROTO PROCESO TEISINIO REGULIAVIMO PROBLEMINEIAI ASPEKTAI EUROPOS SAJUNGOS TEISĖJE

2.1. Valstybių narių nemokumo teisinio reguliavimo skirtumai

Pastaraisiais metais Europos Parlamentas inicijavo tyrimus dėl Reglamento dėl bankroto bylų taikymo, ypatingai atkreipdamas dėmesį į Europos Sąjungos materialinės nemokumo teisės harmonizavimo galimybes. Europos restruktūrizavimo ir nemokumo specialistų profesinė asociacija INSOL Europe 2010 m. parengė ataskaitą Europos Parlamentui dėl teisės aktų harmonizavimo galimybės (toliau – INSOL ataskaita), kurioje pateikiama lyginamoji kai kurių valstybių narių nemokumo teisinio reguliavimo apžvalga ir pasiūlymai harmonizuoti daugelį nemokumo teisinio reguliavimo aspektų ir kurios rezultatais tikslinga remtis šio darbo temai atskleisti.

Atsižvelgiant į nemokumo teisinio reguliavimo tikslus, INSOL ataskaitos autoriai, nesant bendrų nemokumo taisyklių Europos Sąjungoje, išskyrė 15 probleminių sričių, kurias reikėtų apsvarstyti, siekiant labiau suderinti skirtumus tarp valstybių narių nemokumo teisės:

1. Nemokumo procedūrų taikymas ir inicijavimo teisė: nemokumo procedūroms inicijuoti valstybių narių teisės aktuose nustatyti pakankamai skirtingi pagrindai.

Keletas valstybių narių šiuo metu taiko likvidumo testus (galimybė apmokėti skolas suėjus terminui), tuo tarpu kitos valstybės narės taiko balanso testus (turto ir įsipareigojimų santykis): Lenkijoje kai kuriems skolininkams taikomas balanso testas, Ispanijoje bei Prancūzijoje – likvidumo testas, kuris Italijoje ir Švedijoje taip pat taikomas tik su tam tikromis išimtimis, Vokietijoje taikomas likvidumo testas, tačiau dėl bankroto bylos iškėlimo galima kreiptis į teismą ir grėšiant nemokumui ateityje. Teigiama, kad iš esmės labiausiai valstybėse narėse paplitęs likvidumo testas, kurį rekomenduoja taikyti ir UNCITRAL⁴⁷. Tačiau vis tik skiriasi nustatyti skolų mokėjimo pradelsimo terminai, siekiant iškelti bankroto ar restruktūrizavimo bylas, bei kiti nemokumo bylų iškėlimo aspektai. INSOL atstovai pažymi, kad šie skirtumai gali nulemti tokias situacijas, kai įmonei galės būti iškelta tik teritorinė byla, vietoj pagrindinės bylos, arba tam tikrais atvejais, atsižvelgiant į Reglamento dėl bankroto bylų 27 straipsnio nuostatas, galės būti iškelta ir pagrindinė, ir teritorinė byla, kurioje skolininko nemokumas negali būti svarstomas, vadinasi gali ir neatitikti nacionalinėje teisėje taikomo nemokumo testo⁴⁸.

Tam tikriems subjektams nustatyti apribojimai taikyti bankroto teisės aktus sukelia rimtas pasekmes, tačiau, kaip ir minėta anksčiau, pats Reglamentas dėl bankroto bylų neįpareigoja

⁴⁷ UNCITRAL, *supra* note 28, p. 64.

⁴⁸ Harmonisation of insolvency law at EU level. European Parliament. Note 2010// <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/studiesdownload.html?languageDocument=EN&file=31771>; prisijungimo laikas: 2012-12-15, p. 10.

valstybių narių nustatyti vienų ar kitų subjektų bankroto procedūras. Vadovaujantis Italijos teisės aktais, nėra nustatytos galimybės bankrotuoti fiziniams asmenims ir smulkiems verslininkams. Pagal Prancūzijos teisę restruktūrizavimo procedūros gali būti taikomos tik prekybininkams, amatininkams, ūkininkams ir kitiems besiverčiantiems profesine veikla fiziniams asmenims. Lenkijoje numatyta, kad bankrotuoti gali tiek juridiniai asmenys, tiek subjektai, neturintys juridinio asmens statuso, bet užsiimantys ūkine veikla, o viešosios sveikatos priežiūros įstaigos, ūkininkai ir akademinės institucijos bankrotuoti negali. Pagal Italijos įstatymus, bankroto procedūras galima taikyti įmonių filialams, įsteigtiems Italijoje⁴⁹.

Siekiant užtikrinti kreditorių teises ir teisėtus interesus, nemokumo teisinio reguliavimo nuostatos, susijusios su kreditorių teise inicijuoti nemokumo procedūras, yra labai svarbios. INSOL ataskaitoje teigiama, kad valstybių narių patirtis šioje srityje pakankamai skiriasi. Kai kuriose šalyse į nemokumo procedūras yra įtraukiamos tiek esamos, tiek būsimos skolos (pvz., Vokietija, Ispanija). Be to, daugelis valstybių narių teisės aktų nustato įvairias sąlygas dėl kreditorių kreipimosi į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo arba minimalų skolos dydį, taikant likvidumo testą, pvz., Lenkijos teisės aktai nustato, kad nemokumas atsiranda tik po antrojo įsipareigojimo neįvykdymo, Ispanijos įstatymas numato, kad kreditorius gali kreiptis dėl nemokumo bylos iškėlimo, kai nepakanka išieškomo turto reikalavimams patenkinti arba kai yra nustatytos kitos sąlygos⁵⁰.

Paprastai dėl nemokumo bylos iškėlimo gali kreiptis skolininkas, kreditorius arba valstybės institucijos, tačiau, kai kurios valstybės narės yra nustačiusios teisę kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo ir kitiems subjektams. Antai Lenkijos įstatymai numato, kad tai gali padaryti atitinkamos priežiūros arba valstybės pagalbą teikiančios institucijos. Prancūzijos įstatymai nustato, kad įmonių taryba (angl. *works council*) ir darbuotojų atstovai gali informuoti teismo pirmininką arba prokurorą apie atitinkamus požymius, rodančius skolininko nemokumo būklę⁵¹. Lenkijos teisės aktuose taip pat nustatyta, kad skolininkas per dvi savaites nuo nemokumo būklės atsiradimo privalo kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo. Ispanijos teisė nustato, kad skolininkas turi kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo per du mėnesius, kai sužino, kad yra nemokus, tačiau šis terminas gali būti pratęstas iki trijų mėnesių, jeigu skolininkas kreipiasi į teismą, pranešdamas apie vykusias derybas su kreditoriais dėl kompromisinio susitarimo. Pagal Prancūzijos teisės aktus skolininkas turi kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo per 45 dienas nuo sužinojimo apie nemokumo būklę momento⁵². Taigi valstybių narių teisės aktai skirtingai nustato skolininkų pareigą inicijuoti nemokumo procedūras.

---

⁴⁹ European Parliament, *supra* note 48, p. 10.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*, p. 11.

2. Valstybių narių teisėje nustatyti skirtingi išieškojimo sustabdymo po nemokumo bylos iškėlimo pagrindai.

Daugelyje valstybių narių, iškėlus nemokumo bylą, išieškojimo vykdymas sustabdomas, tačiau vis tik egzistuoja keletas išlygų, kurios įtakoja kreditorių lygiateisiškumo principo pažeidimą, nustatant išskirtines kreditorių reikalavimų patenkinimo galimybes. Antai pagal Ispanijos teisę administraciniai ir darbuotojų ieškiniai nėra automatiškai sustabdomi po bankroto bylos iškėlimo. Vadovaujantis Lenkijos įstatymais, kreditoriai, kurių reikalavimai yra užtikrinti, gali reikalauti reikalavimų patenkinimo iš įkeisto turto ir pradėti išieškojimo procedūras⁵³.

3. Valstybių narių teisėje nustatytos skirtingos nemokumo procedūrų vykdymo taisyklės.

Nustatyta, kad nemokumo procedūras gali vykdyti teismas, nemokumo specialistas arba skolininkas. Lenkijoje procedūrų vykdymas perduotas tiek teismams, tiek administratoriams, tiek skolininko vadovybei. Vokietijoje nemokumo teisėjo galios yra ribotos: jis skiria administratorių ir prižiūri jo veiklą, bet nedalyvauja sprendimuose dėl restruktūrizavimo ar turto likvidavimo. Pagal Italijos įstatymus teisėjas atlieka prižiūrėtojo vaidmenį, o valdymas perduodamas administratoriui. Vadovaujantis Anglijos teise, administratorius yra tiek teismo pareigūnas, tiek įmonės atstovas teisme, į kurį šalys gali kreiptis dėl atliekamų procedūrų. Čia paprastai jo teisės, atsižvelgiant į iškeltos bylos pobūdį, skiriasi, taip pat skiriasi ir terminai pareigoms apibrėžti (angl. *administrator, liquidator, formal trustee, Official Receiver*). Administratorius pakeičia direktorių valdybą ir yra atsakingas už įmonės valdymą, tačiau likvidavimo komiteto vaidmuo taip pat yra svarbus, nes jis padeda administratoriui ir prižiūri jo veiklą. Skolų restruktūrizavimo atveju (angl. *Corporate Voluntary Arrangement*) administratoriaus veikla ribojasi skolininko ir kreditorių susitarimo vykdymo priežiūra. Iškėlus bankroto bylą, jeigu skolininkas turi nemažai turto, paskiriamas oficialus patikėtinis (angl. *formal trustee*), kurio veiklą prižiūri teismas ir kreditorių komitetas. Pagal Prancūzijos teisės aktus teismas, išklausęs skolininko, įmonės tarybos ar kito susijusio asmens, turi nuspręsti dėl restruktūrizavimo ar likvidavimo bylos iškėlimo. Teismas paskiria prižiūrintį teisėją ir vieną ar keletą patikėtinių (angl. *trustee*)/ likvidatorių, o didelėms įmonėms – administratorių⁵⁴. Priklausomai nuo pasirinktos jurisdikcijos ir proceso rūšies įmonės valdyba gali tęsti savo veiklą arba jos veikla gali būti apribota. Ispanijoje nustatyta, kad likvidatorius turi teisę padėti ir dalyvauti valdybos ir akcininkų susirinkimuose, tačiau balsuoti jis negali. Lenkijoje likvidavimo atveju įmonės valdyba nėra atleidžiama, bet jos vaidmuo apsiriboja informacijos apie verslą ir egzistuojančias bendras teises susijusiose įmonėse pateikimu likvidatoriui, kuris dėl priimamų sprendimų neprivalo kreiptis į įmonės valdybą. Restruktūrizavimo atveju įmonės valdyba tęsia veiklą, kurią prižiūri teismo prižiūrėtojas, tačiau teismas gali paskirti ir bankroto

⁵³ European Parliament, *supra* note 48, p. 12-13.

⁵⁴ *Ibid.*, p. 13.

administratorių. Vokietijos teisė numato, kad juridinio asmens valdyba išsaugo savo teises ir pareigas iki juridinio asmens likvidavimo. Be to, valdyba vis dar atstovauja juridinį asmenį, atsižvelgiant į specialias teises, suteiktas juridiniam asmeniui kaip skolininkui.⁵⁵ Pažymėtina, kad nemokumo procedūrų vykdymo skaidrumas ir numatomumas gali būti užtikrinamas, nustatant aiškias jų vykdymo taisykles, tačiau nacionaliniai šių taisyklių ypatumai, kurie nevisada yra numatomi užsienio kreditoriams, turi ypatingą reikšmę jų teisių ir teisėtų interesų apsaugai.

4. Atsižvelgiant į tai, kad valstybėse narėse nustatytas skirtingas kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas, nėra užtikrinamas teisinio numatomumo principo įgyvendinimas.

Lenkijos įstatymai numato, jog reikalavimai, atsiradę po bankroto bylos iškėlimo, turi ypatingą reikšmę kitų kreditorių reikalavimų atžvilgiu. Italijoje mokesčių ir socialinių išmokų reikalavimai kartais yra privilegijuojami iki 50 proc. reikalavimų vertės, o su skolininku susijusių fizinių asmenų ir įmonių reikalavimai paprastai yra teisiškai subordinuojami. Anglijoje naudojama turto įkeitimo forma (angl. *floating charge*) yra ypatinga, ja siekiama padengti visą įmonės turtą, leidžiant įmonei verstis įprastine veikla. Parduodant turtą, pirmiausia dengiamos administravimo išlaidos, bet kokios prioritetinės skolos (neįskaitant mokesčių) ir po to dengiamos skolos tų kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti kintamo dydžio skolininko disponuojamu įkaitu (angl. *floating charge*). Iš parduoto įkeisto turto tenkinama tam tikra dalis ir kitų neapsaugotų kreditorių reikalavimų, tačiau įkaito davėjas turi teisę nesutikti, jeigu neužtenka lėšų jo reikalavimams patenkinti⁵⁶.

5. Skirtingos kreditorių reikalavimų pateikimo ir tikrinimo taisyklės valstybėse narėse neužtikrina procedūrų veiksmingumo.

Pagal Lenkijos teisę dažniausiai teismo sprendime nurodomas kreditorių reikalavimams pateikti terminas, kuris gali būti nuo 1 iki 3 mėnesių nuo sprendimo paskelbimo momento. Italijoje terminas paprastai yra 30 dienų prieš kreditorių reikalavimų tikrinimo svarstymą. Prancūzijoje užsienio kreditoriai gali pateikti savo reikalavimus per 4 mėnesių laikotarpį, o vietos kreditoriams šis terminas yra žymiai trumpesnis. Vokietijos teisė nustato nuo 3 savaičių iki 3 mėnesių terminą nuo sprendimo iškelti nemokumo bylą išsiuntimo kreditoriams. Ispanijoje kreditoriai turi teisę pateikti savo reikalavimus per mėnesį nuo skolininko nemokumo paskelbimo dienraštyje. Kreditorių reikalavimų tikrinimo ir pateikimo taisyklės valstybėse narėse taip pat skiriasi, o tai turi neigiamos įtakos užsienio kreditorių teisėms, nežinant nacionalinės teisės ypatumų, ir tai gali mažinti skolinimo galimybes kitose valstybėse narėse esantiems subjektams⁵⁷.

---

⁵⁵ European Parliament, *supra* note 48, p. 14.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 15.

⁵⁷ *Ibid.*, p. 16.

6. Valstybių narių teisėje nustatytas skirtingas teisinis reglamentavimas, susijęs su atsakomybės už restruktūrizavimo planų turinį, pateikimą, tikrinimą, pritarimą ir keitimus klausimais.

Vokietijoje numatyta, kad planą gali pasiūlyti skolininkas arba likvidatorius, arba kreditorių susirinkimas gali nurodyti likvidatoriui paruošti planą; Lenkijoje – planą gali pateikti skolininkas, teismo prižiūrėtojas (angl. *court supervisor*), likvidatorius arba kreditorius, pateikęs pradinį susitarimo projektą; Prancūzijoje nustatyta, kad tik pats skolininkas gali rengti restruktūrizavimo planą. Vokietijoje ir Lenkijoje įstatymai numato, kad kreditoriai yra arba gali būti skiriami į grupes ir iš esmės kiekviena grupė turi pritarti planui, tuo tarpu kitų valstybių narių teisės aktai tokio balsavimo nenustato. Kai kuriose valstybėse narėse kreditoriai, kurių reikalavimai apsaugoti, turi laikytis plano, tačiau kitose valstybėse planas jiems nėra privalomas.

Taisyklės, nustatančios reikalavimus dėl plano pritarimo, taip pat skiriasi. Anglijos teisėje nustatyta, kad susitarimui (angl. *Scheme of Arrangement*) turi pritarti 75 % visų kreditorių, neįskaitant su skolininku susijusių asmenų reikalavimų. Lenkijoje planui turi pritarti kreditorių balsų dauguma (2/3 reikalavimų vertės), o Švedijoje – 60 % reikalavimų vertės. Lenkijoje taip pat nustatyta, kad kreditorių susirinkimas, kai balsuojama dėl plano pritarimo, įvyksta tik tuomet, jei ginčijami reikalavimai neviršija 15 % visos kreditorių reikalavimų vertės. Valstybių narių teisės aktai nustato skirtingas taisykles šalims, kurios privalo laikytis plano, t. y. akcininkams, kreditoriams, kurių reikalavimai apsaugoti, privilegijuotiems ir paprastiesiems kreditoriams. Kai kuriose jurisdikcijose kreditoriai yra skirstomi į skirtingas grupes. Be to, skiriasi reikalavimai plano turiniui. Valstybių narių teisės aktai nustato skirtingas taisykles teismams, vertinant plano turinį ir apskundimo tvarką. Pagal kai kuriuos įstatymus teismai turi didesnes diskrecines galias, o kai kurios tos galios yra pakankamai ribotos⁵⁸.

7. Turto masės sudarymo, disponavimo turtu ir jo pardavimo taisyklės valstybėse narėse turėtų būti panašios.

Paprastai skolininko turtas nemokumo bylos iškėlimo metu, o taip pat ir išieškomas procedūrų metu, yra įtraukiamas į skolininko turto masę. Daugelis iš apklaustų šalių suteikia minimalų apsaugos lygį fizinio asmens ir jo šeimos pragyvenimui bankroto atveju. Lenkijoje į skolininko turto masę nėra įtraukiamos darbuotojų socialinės lėšos ir indėliai vertybinių popierių sąskaitose. Pagal Švedijos įstatymus nekilnojamojo turto pardavimas gali būti vykdomas per Švedijos išieškojimo instituciją (angl. *Swedish Enforcement Authority*), jeigu likvidatorius tam pritaria, bet taip pat turtą galima parduoti ir kitu būdu, jeigu likvidatorius mano, kad tai būtų naudingiau⁵⁹.

⁵⁸ European Parliament, *supra* note 48, p. 16.

⁵⁹ *Ibid.*, p. 18.

8. Valstybėse narėse skiriasi iki nemokumo bylos iškėlimo sudarytų sandorių pripažinimo negaliojančiais teisinis reglamentavimas, tokiu būdu silpninant procedūrų numatomumo principo įgyvendinimą.

Lenkijoje numatyta, kad sudarytų sandorių, kurie gali būti pripažinti negaliojančiais, sudarymo laikotarpis svyruoja nuo 1 metų iki 2 ar 6 mėnesių, Italijoje – nuo 6 mėnesių iki 1 metų, Vokietijoje nemokumo administratorius turi teisę ginčyti sandorius priešingus kreditorių interesams, sudarytus prieš 1 mėnesį arba prieš 3 mėnesius iki 1 metų, arba prieš 4 ar 10 metų iki prašymo iškelti nemokumo bylą. Jungtinės Karalystės teisė nustato, kad ginčytini sandoriai turi būti sudaryti, kai skolininkas buvo nemokus ir per 2 metus iki nemokumo tuo atveju, kai lėšų gavėjas yra susijęs su skolininku, ir per 6 mėnesius tuo atveju, kai šalys nėra susijusios. Apsauga yra suteikiama tiems sandoriams, kuriuos įmonė sudarė, neturėdama blogų tikslų. Tačiau Švedijoje nustatytų terminų nėra. Ispanijos teisė nustato 2 metų terminą, tuo tarpu Prancūzijos – 6 mėnesių laikotarpį iki bankroto paskelbimo, kurio metu atitinkamos sutarys gali būti pripažintos negaliojančiomis ar niekinėmis⁶⁰.

Iš valstybių narių pateiktos informacijos matyti, kad skiriasi ir subjektai, galintys ginčyti sandorius, sudarytus iki nemokumo bylos iškėlimo: Lenkijoje tokius veiksmus gali atlikti bankroto administratorius arba teismo prižiūrėtojas (angl. *court supervisor*), Prancūzijoje – administratorius, likvidatorius, plano įgyvendinimo prižiūrėtojas arba prokuroras. Todėl INSOL atstovai siūlo apvarstyti šiuos probleminius aspektus: panaikinti Reglamento dėl bankroto bylų 13 straipsnyje nustatytas išimtis nepalankių teisės aktų atžvilgiu, t. y. galimybę taikyti ne bankroto bylą iškėlusios valstybės narės teisę, ginčijant niekinius sandorius; turi būti atsižvelgiama į tai, ar sutartis sudaryta su susijusia šalimi; turėtų būti nustatytas minimalus terminas, pvz., 90 dienų nepalankiems teisės aktams su nesusijusiomis šalimis ir 1 metai susijusių šalių atžvilgiu; minimalus veiksmų sąrašas; reikalavimai skolininko ar kitos šalies nesąžiningumo atveju; įrodinėjimo našta⁶¹.

9. Skirtingos sutarčių nutraukimo ir (arba) privalomo sutarčių vykdymo tęsimo taisyklės taip pat neužtikrina numatomumo principo įgyvendinimo ir gali skatinti ieškoti palankesnės teisinės padėties.

Ispanijoje teismas gali paskelbti sutartis nutrauktas pagal likvidatoriaus ar skolininko prašymą, ir tam tikrais atvejais administratorius gali iš naujo sudaryti finansavimo sutartis, kurios anksčiau buvo nutrauktos. Pagal Vokietijos teisę likvidatorius gali būti paprašytas trečios šalies pasirašyti sutartį, deklaruojančią, kad jis ją įvykdys. Anglijoje likvidatorius paprastai gali nutraukti bet kokią sutartį. Lenkijoje nuostatų, numatančių, kad bankroto metu sutartys automatiškai yra nutraukiamos, nėra: iškėlus bankroto bylą, šalys gali vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus ir

⁶⁰ European Parliament, *supra* note 48, p. 19.

⁶¹ *Ibid.*, p. 20.

pasinaudoti sutarčių nutraukimo teisėmis kitais pagrindais (pvz., negalėjimas vykdyti įsipareigojimų), bet jos turi atsižvelgti ir suteikti pirmenybę bankroto teisinėms pasekmėms. Panašios nuostatos galioja Prancūzijoje, kur kita šalis negali nutraukti sutarčių dėl nemokumo bylos iškėlimo. Anglijoje likvidavimo procedūra dar nereiškia, kad negalės būti vykdomos sutartys. Pažymėtina, kad darbo sutarčių nutraukimą nustatančios taisyklės taip pat skiriasi. Ispanijoje darbo sutarčių vykdymas turi būti tęsiamas toliau, išskyrus restruktūrizavimo atveju. Pagal Švedijos teisę likvidatoriai gali nutraukti darbo sutartis per 1 mėnesį nuo bankroto bylos iškėlimo.

10. Valstybių narių teisėje skirtingas su skolininku susijusių vadovų, šešėlinių vadovų, dalyvių, skolintojų ir kitų asmenų atsakomybės nustatymas gali skatinti ieškoti palankesnės teisinės padėties ir silpninti gero bendro valdymo principo įgyvendinimą.

Paprastai yra taikoma tam tikra atsakomybė įmonių vadovams ir šešėliniams vadovams bankroto atveju, tačiau atsakomybės ribos ir asmenys, kurie gali išieškoti iš šių asmenų, skiriasi. Pagal Anglijos įstatymus tik vadovas gali būti atsakingas už netinkamą įmonės veiklą, bet tiek vadovai, tiek kiti asmenys gali būti patraukti atsakomybėn už nesąžiningą veiklą. Tuo tarpu Italijoje nustatyta, kad atsakomybė už vadovybės sprendimus netenka vadovui, kuris pareiškė atskirą nuomonę dėl direktorių valdybos sprendimų ir iškart apie tai pranešė raštu direktorių valdybos pirmininkui. Kitų valstybių narių teisės aktai nustato vadovų atsakomybę, jeigu jie pavėluotai kreipiasi dėl bankroto bylos iškėlimo. Švedijoje nustatyta, kad tam tikrais atvejais akcininkai yra atsakingi už įmonės veiklos tęsimą, jeigu įmonė prarado daugiau nei pusę akcinio kapitalo. Valstybėse narėse nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas, numatantis direktorių diskvalifikavimo atvejus, taip pat ir išieškojimo būdus bei sankcijas⁶².

11. Valstybių narių teisės aktuose nėra tinkamų nuostatų, susijusių su finansavimu po nemokumo bylos iškėlimo.

Lenkijoje likvidavimo atvejais kreditorių reikalavimai, atsiradę po bankroto bylos iškėlimo, tenkinami prioriteto tvarka. Italijoje, Vokietijoje, Ispanijoje ir Prancūzijoje tokie reikalavimai yra laikomi administravimo išlaidomis ir tenkinami pirmiausia pritarus teismui.

12. Valstybių narių teisėje nustatytas skirtingas teisinis reglamentavimas administratorių kvalifikacijai, teisės teikti administravimo paslaugas suteikimui; jų priežiūrai, profesinės etikos požiūriu ir kt.

Apžvelgus administratorių kvalifikacijos suteikimo, skyrimo, priežiūros ir veiklos teisinį reguliavimą, matyti, kad egzistuoja ištis esminiai teisinio reguliavimo skirtumai. Todėl, kaip teigia INSOL ataskaitos autoriai, šie aspektai sunkiai galėtų būti suderinti, nebent būtų pasiektas tolimesnis materialiosios nemokumo teisės ir įmonių teisės harmonizavimas⁶³.

---

⁶² European Parliament, *supra* note 48, p. 22.

⁶³ *Ibid.*

13. Įmonių, priklausančių įmonių grupei, nemokumo procedūrų koordinavimo taisyklių nebuvimas.

Dėl teisinio reguliavimo nebuvimo įmonių grupių nemokumo atžvilgiu gali atsirasti didelių problemų praktikoje. Pažymėtina, kad Reglamente dėl bankroto bylų nesprenžiami įmonių grupių bankroto klausimai. Šis trūkumas išryškintas ir vėliau nagrinėjamuose Europos Komisijos dokumentuose. Šią problemą pripažįsta ir kiti autoriai, nagrinėję įmonių grupių nemokumo problemą⁶⁴, atkreipdami dėmesį į tai, kad nei Europos Sąjungos lygiu, nei kurioje nors Europos Sąjungos narės teisės aktuose nėra įtvirtintų specialių nuostatų dėl įmonių grupės nemokumo, atitinkamai nėra įtvirtinta ir nemokios įmonių grupės ar nemokios grupei priklausančios įmonės sąvokos. Todėl skirtingose valstybėse narėse nemokumo procedūros pradamos dėl atskirų įmonių, kurios atitinka kiekvienoje valstybėje įtvirtintus nemokumo kriterijus. INSOL ataskaitoje teigiama, kad teismai bandė spręsti šią problemą, svarstydami šių įmonių pagrindinių turtinių interesų buvimo vietą vienoje valstybėje narėje, suteikiant galimybę šias įmones bendrai administruoti, tačiau nesant suderintų nemokumo teisės aktų, kartais tai yra neįmanoma⁶⁵.

14. Europos Sąjungos teismų sprendimų duomenų bazės sukūrimo poreikis. Tokios bazės sukūrimas turėtų teigiamos įtakos administravimo kaštų mažinimui.

INSOL ataskaitos autorių nuomone, centrinės nemokumo duomenų bazės Europos Sąjungos lygiu nebuvimas trukdo užtikrinti nemokumo procedūrų kaštų optimizavimą. Kadangi informacija apie pradėtas nemokumo procedūras yra skelbiama atskirai valstybėse narėse, ne Europos Sąjungos lygiu, vietine kalba, be to, nustatomi trumpi kreditorių reikalavimų pateikimo terminai, reikalinga centrinė duomenų bazė, apimanti informaciją apie teismų sprendimus. Beje, šis siekis atitinka ir Europos Sąjungos veiksmų planą dėl e. teisingumo portalo sukūrimo⁶⁶.

15. Reglamento dėl bankroto bylų taikymo sritis, kuris šiuo metu taikomas tik Europos Sąjungos teritorijoje (išskyrus Daniją)⁶⁷.

Pažymima dar viena nemokumo teisinio reguliavimo problema – tai skirtingas požiūris į kitų užsienio ne Europos Sąjungos valstybių narių teismų sprendimus. Antai Lenkija yra įgyvendinusi UNCITRAL 1997 m. priimtą Tarptautinio nemokumo procedūrų pavyzdinį įstatymą (angl. *Model Law on Cross-Border Insolvency*). Užsienio teisės pripažinimas Lenkijoje nėra automatinis ir reikalauja papildomų pripažinimo procedūrų. Rumunija taip pat yra įdiegusi Tarptautinio nemokumo procedūrų pavyzdinį įstatymą, tuo tarpu Ispanija šį įstatymą įgyvendina ne visa apimtimi. Italijoje ir Prancūzijoje, jeigu nėra pasirašytos bendradrabiavimo sutarties su trečiaja šalimi, reikalinga oficialaus pripažinimo procedūra. Vokietijoje, kai nėra taikomas Reglamentas dėl

⁶⁴ Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“, *supra* note 2, p. 20.

⁶⁵ European Parliament, *supra* note 48, p. 24.

⁶⁶ *Ibid.*, p. 25.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 8-9.

bankroto bylų, taikomos Nemokumo kodekso taisyklės (angl. *Insolvency Code*), paremtos Reglamento dėl bankroto bylų pagrindinėmis nuostatomis dėl taikytinos teisės. Panašiai yra reglamentuojama Švedijoje. Jungtinės Karalystės sistema yra pakankamai lanksti, kurioje taikomos trejopos taisyklės tarpvalstybinių ne Europos Sąjungos nemokumo bylų atveju. INSOL ataskaitoje taip pat atkreipiamas dėmesys, kad būtų tikslinga panaikinti Reglamento dėl bankroto bylų taikymo išimtį Danijos atžvilgiu⁶⁸.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, matyti, kad egzistuoja tiek materialinės, tiek procesinės nemokumo teisės skirtumai valstybėse narėse. Galima teigti, kad šie skirtumai trukdo supaprastinti nemokumo procedūras, skatina skolininkus perkelti savo pagrindinių turtinių interesų vietą, ieškant palankesnės teisinės padėties, o tai prieštarauja vienam iš Reglamento dėl bankroto bylų tikslų. Taip vadinamas *forum shopping* reiškinys pažeidžia nemokumo procesų skaidrumo ir teisinio numatomumo principus, kreditorių teises ir teisėtus interesus, trukdo užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą. Deja, net ir patys INSOL autoriai pripažįsta, kad tam tikrų nemokumo teisinio reguliavimo aspektų šiuo metu suderinti, ko gero, būtų neįmanoma, kol egzistuoja reikšmingi atitinkamų nuostatų skirtumai (nemokumo procedūrų vykdymo, kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo, kreditorių kaip su skolininku susijusių asmenų teisių nustatymo, administravimo išlaidų reglamentavimo, reikalavimų ginčijimo, taisyklių, nustatančių finansavimą po nemokumo bylos iškėlimo). Manytina, kad tai, jog nemokumo teisinis reguliavimas iš esmės priklauso nuo kitų sričių teisinio reguliavimo (viešojo intereso įgyvendinimo politikos, socialinės politikos ir kt.), lemia minėtų nemokumo teisinio reguliavimo aspektų suderinimo klausimo sudėtingumą. UNCITRAL taip pat pripažįsta, kad universalus nemokumo teisės modelio sukurti neįmanoma dėl ryškių valstybių poreikių skirtumų, kaip ir jų įstatymų, susijusių su nemokumo teisės įgyvendinimu⁶⁹. Kai kurios valstybės daugiau akcentuoja kreditorių teises, suteikia jiems daugiau galimybių kontroliuoti bankroto procedūrų vykdymą, t. y. nustato kreditoriams palankesnę teisinę režimą (angl. „*creditor-friendly*“ *regime*). Kitos gi šalys linksta prie skolininkui palankesnio režimo (angl. „*debtor-friendly*“ *regime*), suteikiant skolininkui didesnes galimybes kontroliuoti procedūrų vykdymą. Trečia grupė valstybių siekia užtikrinti skolininko ir jo kreditorių teisių pusiausvyrą. Be to, skiriasi valstybių interesai skolininko finansinių sunkumų įveikimo priemonių atžvilgiu: nesitikint nekonkurencingų ir neveiksnių rinkos dalyvių restruktūrizavimo naudos, skiriamas didesnis dėmesys tokių subjektų likvidavimui. Kita vertus, kaip ir minėta viename iš ankstesnių šio darbo skyrių, dar Reglamento dėl bankroto bylų priėmimo metu egzistavo dideli materialinės teisės skirtumai, todėl nėra ko stebėtis, kad jie egzistuoja iki šiol. Be to, ir Reglamento dėl bankroto bylų tikslas nebuvo suvienodinti valstybių narių nemokumo materialinės teisės

⁶⁸ European Parliament, *supra* note 48, p. 26.

⁶⁹ UNCITRAL, *supra* note 28, p. 15.

normas, o tik nustatyti nuostatas, reguliuojančias nemokumo bylų jurisdikciją, teismų sprendimų pripažinimą ir taikytiną teisę.

2.2. Reglamento dėl bankroto bylų taikymas ir šiuolaikinės tendencijos, sprendžiant finansinius sunkumus patiriančių skolininkų problemas

Reglamento dėl bankroto bylų 46 straipsnio nuostatos numato, kad ne vėliau kaip iki 2012 m. birželio 1 d. ir kas penkerius metus po to Europos Komisija pateikia Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonominių bei socialinių reikalų komitetui šio reglamento taikymo ataskaitą; prireikus prie ataskaitos pridėdamas pasiūlymas dėl šio reglamento pritaikymo (toliau – Komisijos pasiūlymas arba pasiūlymas). Galutinis Reglamento dėl bankroto bylų peržiūros tikslas – padidinti Europos tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimo sistemos veiksmingumą ir taip užtikrinti sklandų vidaus rinkos veikimą ir jos atsparumą ekonomikos krizėms⁷⁰.

Atsižvelgdama į tai, Europos Komisija, prieš pateikdama pasiūlymą, konsultavosi su suinteresuotomis visuomenės grupėmis, valstybėmis narėmis, kitomis institucijomis ir ekspertais dėl dabartinio Reglamento dėl bankroto bylų trūkumų. Reikšminga šio darbo temai atskleisti yra Heidelbergo ir Vienos universitetų mokslininkų grupės su nacionalinių pranešėjų tinklo pagalba parengta Reglamento dėl bankroto bylų taikymo 26 valstybėse narėse vertinimo lyginamoji teisės studija (toliau – Heidelbergo tyrimas)⁷¹, atskleidžianti pagrindinius Reglamento dėl bankroto bylų praktinio taikymo trūkumus.

Taigi Europos Komisija, remdamasi teisiniais ir empiriniais tyrimais, priėjo išvados, kad iš esmės Reglamentas dėl bankroto bylų laikomas tinkama tarpvalstybinių bankroto bylų koordinavimo priemone Europos Sąjungoje. Šis vertinimas grindžiamas viešų konsultacijų rezultatais, kurie parodo, kad, daugumos respondentų nuomone, Reglamentas dėl bankroto bylų veikia veiksmingai, o daugiausia teigiamų nuomonių pateikė teisininkai, valdžios institucijų ir akademinės bendruomenės atstovai. Vis dėlto, atliekant vertinimą ir viešų konsultacijų metu nustatyta, kad Reglamento dėl bankroto bylų taikymas kelia nemažai praktinių problemų. Daugiausia nustatytų problemų yra susijusios su:

- taikymo sritimi,
- jurisdikcijos nustatymo taisyklėmis,
- pagrindinių ir šalutinių bylų santykiu,
- su bankrotu susijusių sprendimų viešiniu ir reikalavimų pateikimu,

⁷⁰ Europos Komisijos pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr.1346/2000 dėl bankroto bylų. COM(2012) 744 final, p. 3.

⁷¹ Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer. External evaluation of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings. JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4.

- specialių taisyklių, taikomų įmonių grupės narių bankroto atveju, nebuvimu⁷².

Europos Komisija, pateikdama Reglamento dėl bankroto bylų taikymo ataskaitą (toliau – Komisijos ataskaita) ir pasiūlymą, kartu pateikė ir poveikio vertinimą (toliau – Komisijos poveikio vertinimas arba poveikio vertinimas), kuriame atsispindi išsami aukščiau paminėtų Reglamento dėl bankroto bylų problemų analizė ir įvairių jų sprendimo galimybių poveikio vertinimas. Siekiant atskleisti tolimesnes bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo tendencijas Europos Sąjungoje ir jų tikslingumą, visų pirma reikėtų išnagrinėti esamo reguliavimo taikymo problemas, todėl Europos Komisijos identifikuoti probleminiai Reglamento dėl bankroto bylų taikymo aspektai nagrinėtini toliau šiame darbe išsamiau.

Europos Komisija pažymi, kad skolų krizė daro tiesioginį poveikį žmonėms, darbo vietoms ir įmonėms. Dėl ekonomikos krizės padaugėjo bankrutuojančių įmonių. 2009–2011 m. vidutiniškai Europos Sąjungoje kasmet bankrutuodavo 200 000 įmonių. Maždaug kas ketvirtas bankroto atvejis yra tarpvalstybinio pobūdžio. Maždaug 50 proc. naujų įmonių neišgyvena pirmųjų penkerių savo gyvavimo metų. Kasmet dėl bankroto darbo netenka 1,7 mln. žmonių⁷³. Europos Komisijos dokumentuose matyti⁷⁴, kad jos teisingumo darbotvarkėje daugiausia dėmesio skiriama ekonomikos augimui. Europos Sąjungos bankroto taisyklių modernizavimas, siekiant padėti įmonėms išlikti, o verslininkams suteikti galimybę dar kartą pradėti verslą iš naujo, įvardintas kaip pagrindinis veiksmas vidaus rinkos veikimui pagerinti. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad Europa turėtų sukurti veiksmingą įmonių atkūrimo ir restruktūrizavimo sistemą, kad jos galėtų išsilaikyti per finansų krizes, vykdyti veiklą efektyviau ir, prireikus, verslą pradėti iš naujo⁷⁵.

Sanuojant dar perspektyvias įmones, išsaugomi veikiantys ūkio subjektai, teikiantys naudą šalies ekonomikai, išsaugomos darbo vietos, mokesčių mokėtojai, taigi jų ekonominė nauda plačiai pripažįstama. Europos Komisija pažymi, kad išsaugant veikiančias įmones, maksimizuojama turto vertė: įmonės sanavimas suteikia galimybę išsaugoti jos gamybinę ar prekybinę patirtį ir verslo įvaizdžio vertę, taip užtikrinama didesnė grąža kreditoriams, patiriamos mažesnės administravimo išlaidos nei tradicinių likvidavimo procedūrų, išsaugoma įmonių vadovų gera reputacija, tęsiant įmonės veiklą, skatinamas verslumas. Baimė bankrutuoti ir bankroto padariniai neigiamai veikia verslumo iniciatyvas. Tuo tarpu veiksmingos ikibankrotinės ir mišrios procedūros sumažina verslininkų baimę ir skatina imtis verslo. Sanavimo procedūrų tikslas – padėti atkurti iš esmės sveikas įmones, patiriančias laikinus finansinius sunkumus. Šios procedūros nėra skirtos padėti

⁷² Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų taikymo COM(2012) 743 final, p. 4.

⁷³ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui Naujas europinis požiūris į verslo žlugimą ir bankrotą COM(2012) 742 final, p. 3.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 2.

⁷⁵ *Ibid.*

išlikti rinkoje neefektyvioms įmonėms, nes tai apsunkintų efektyvių rinkos dalyvių skaičiaus augimą ir trukdytų struktūriniais pokyčiams ekonomikoje⁷⁶.

Heidelbergo tyrimas parodė, kad beveik du trečdaliai valstybių narių taiko ikibankrotines arba mišrias (turtu disponuojantis skolininkas) procedūras, kurioms šiuo metu Reglamentas dėl bankroto bylų netaikomas⁷⁷. Komisijos poveikio vertinime daroma išvada, kad 15 valstybių narių taiko ikibankrotines arba mišrias procedūras, kurios šiuo metu neįtrauktos į Reglamento dėl bankroto bylų A priedą.

Pažymėtina, kad kai procedūroms Reglamentas dėl bankroto bylų netaikomas, iškyla šios pagrindinės problemos:

- Europos Sąjungos mastu nepripažįstamas tokių bylų išskėlimas ir jų padariniai, būtent konkrečių vykdymo užtikrinimo veiksnių sustabdymas. Todėl atskiri kreditoriai gali siekti užtikrinti savo reikalavimų dėl kitoje valstybėje narėje esančio skolininko turto vykdymą, ir tai gali sukliudyti pastangoms sanuoti bendrovę (vadinamoji „blokavimo“ problema).

- Užsienio kreditoriai gali toliau taikyti konkrečius vykdymo užtikrinimo veiksmus prieš įmonę ir jos turtą ir yra mažiau linkę dalyvauti derybose dėl restruktūrizavimo arba pritarti sanavimo planams, todėl galimybės sanuoti bendroves gali būti prarastos.

- Galimybė sanuoti įmonę ikibankrotinių procedūrų arba mišrių procedūrų pagalba gali būti prarasta ir nebegalima išsaugoti darbo vietų⁷⁸.

Paminėtinas atvejis *Rechtbank 's Gravenhage* byloje, kuris atspindi, kokios pasekmės kyla tais atvejais, kai Reglamentas dėl bankroto bylų netaikomas tam tikroms procedūroms. Šioje byloje Nyderlandų teismas atsisakė pradėti skolininko restruktūrizavimo procedūras motyvuodamas tuo, jog, kadangi skolų restruktūrizavimo procedūros nepatenka į Reglamento dėl bankroto bylų taikymo sritį, privalomas kreditorių reikalavimų modifikavimas teismo sprendimu nebūtų pripažintas Vokietijoje, kur yra skolininko kreditoriai, todėl būtų neefektyvus. Nyderlandų verslininkas turėjo kreiptis į teismą dėl bankroto bylos išskėlimo ir likviduoti savo verslą. Sprendimas šioje byloje parodo, kad nacionalinių ikibankrotinių, mišrių ar fizinių asmenų bankroto procedūrų neįtraukimas į Reglamentą dėl bankroto bylų gali sutrukdyti sėkmingai išsaugoti verslą ar restruktūrizuoti fizinių asmenų skolas tarpvalstybinių bylų atvejais⁷⁹.

Augant įsiskolinusių asmenų skaičiui Europoje, daug valstybių narių sukūrė fizinių asmenų bankroto procedūras. Tai parodo didėjančią suvokimą, kad bankrotas ir su juo susijusi asmeninė skola yra didelė kliūtis verslumui. Suteikiant skolos nurašymo galimybę, taip pat siekiama pašalinti

⁷⁶ Commission staff working document Impact assessment accompanying the document Revision of Regulation (EC) No 1346/2000 on insolvency proceedings SWD(2012) 416 final, p. 11-12.

⁷⁷ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas Poveikio vertinimo santrauka pridedamas prie dokumento Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų peržiūra SWD(2012) 417 final, p. 3.

⁷⁸ Europos Komisija, *op. cit.*, p. 12-13.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 13.

neigiamus socialinius padarinius, kuriuos dėl įsiskolinimo patiria tokie asmenys. Pažymėtina, kad kai kuriais fizinių asmenų bankroto atvejais Reglamentas dėl bankroto bylų išties sėkmingai taikomas praktikoje, tačiau nėra veiksmingai taikomas visoms valstybėse narėse taikomoms fizinių asmenų bankroto procedūroms⁸⁰. Reglamentas dėl bankroto bylų kartais negali būti taikomas fizinių asmenų bankroto procedūroms ir dėl to, kad šios procedūros iš esmės neatitinka Reglamente dėl bankroto bylų nustatytos sąvokos, pvz., Skandinavijoje nėra numatytas likvidatoriaus paskyrimas. Dėl to kai kurios fizinių asmenų bankroto procedūros nėra pripažįstamos kitose valstybėse narėse ir susidaro skirtinga situacija visoje Europos Sąjungoje. Skirtingi nacionaliniai įstatymai sąlygoja problemos sudėtingumą: kai kurios valstybės narės apskritai nėra įteisinusios fizinių asmenų bankroto galimybes, kai kurios šalys taiko fizinių asmenų bankroto procedūras savarankiškai dirbantiems asmenims, verslininkams ar vartotojams. Trečioji grupė apima procedūras, taikomas tik vartotojams, tuo tarpu savarankiškai dirbantieji ir verslininkai gali bankrutuoti pagal įmonių bankroto procedūras. Likusios šalys taiko skirtingas procedūras vartotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims ir verslininkams⁸¹.

Taigi situacija, kai Reglamentas dėl bankroto bylų nėra taikomas daugeliui fizinių asmenų bankroto procedūrų, sąlygoja tai, kad skolininkai lieka atsakingi užsienio kreditoriams, t. y. jų skolos užsienio kreditoriams nėra nurašomos, todėl sąžiningiems verslininkams ir kitiems fiziniams asmenims sunku gauti galimybę „pradėti iš naujo“ ir visapusiškai pasinaudoti bendrosios rinkos teikiamomis galimybėmis, o tai prieštarauja Europos Sąjungos verslumo politikai⁸². Dėl susidariusios situacijos sąžiningam verslininkui, kurio skolos nurašomos vienoje valstybėje narėje, yra trukdoma pradėti verslą kitoje valstybėje narėje, varžoma jo judėjimo laisvė, laisvė teikti paslaugas bei užsiimti ūkine veikla. Vartotojui, kurio skolos nurašomos vienoje valstybėje narėje, taip pat tokiu atveju trukdoma išvykti gyventi ar įsidarbinti kitoje valstybėje narėje, t. y. varžoma jo judėjimo laisvė. Taigi galima teigti, kad tai, jog Reglamentas dėl bankroto bylų kai kuriais atvejais neapima fizinių asmenų bankroto procedūrų, sudaro kliūtis sąžiningiems verslininkams suteikti antrą galimybę ir asmenims laisvai naudotis vidaus rinkos suteikiamomis galimybėmis.

Kita problema, susijusi su Reglamento dėl bankroto bylų taikymu, yra jo 1 straipsnio 1 dalies ir priedų nesuderinamumas. Kai kurie autoriai pažymi⁸³, kad šiuo metu į Reglamento dėl bankroto bylų A priedą yra įtrauktos ir bylos, kurios remiasi ne skolininko nemokumu, o jo finansiniais sunkumais, kuriose skolininkas išsaugo savo teises į turtą ir kuriose likvidatorius nėra privalomai skiriamas. Pavyzdžiui, Prancūzijos atveju į A priedą įtraukta *Sauvegarde* procedūra taikoma tik mokioms įmonėms, kurios patiria sunkumų ir negali jų savarankiškai įveikti. Tas pats

⁸⁰ Europos Komisija, *supra* note 77, p. 4.

⁸¹ Europos Komisija, *supra* note 76, p. 14.

⁸² Europos Komisija, *op. cit.*, p. 4.

⁸³ Kavalnė S., Norkus R., *supra* note 3, p. 21.

pasakytina apie Lietuvos atveju į Reglamento dėl bankroto bylų A priedą įtrauktą įmonės restruktūrizavimo bylą, kuri neatitinka nemokumo požymio ir skolininko dalinio ar visiško teisės į turtą netekimo požymio. Šių autorių teigimu, nepaisant neatitikties tarp Reglamento dėl bankroto bylų 1 straipsnio 1 dalies ir Reglamento dėl bankroto bylų A priedo, teisinę reikšmę Reglamento dėl bankroto bylų taikymui turi bylos įtraukimas į jo A priedą, neatsižvelgiant į tai, kad jame nurodyta byla tik iš dalies atitinka Reglamento dėl bankroto bylų 1 straipsnio 1 dalyje išvardintus požymius. Kaip pažymėjo ESTT *Bank Handlowy* byloje⁸⁴, „jei byla įtraukta į Reglamento dėl bankroto bylų A priedą, ji turi būti laikoma patenkančia į Reglamento dėl bankroto bylų taikymo sritį“. Kaip ir Reglamento dėl bankroto bylų nuostatomis, šiam įtraukimui būdingas tiesioginis veikimas ir privalomumas. Ir priešingai *Ulf Kazimierz Radziejewski* byloje ESTT teigė, kad Reglamentas dėl bankroto bylų netaikomas nacionalinei bankroto procedūrai, kuri nenurodyta prieduose, bet atitinka 1 straipsnio 1 dalyje pateiktą apibrėžtį⁸⁵. Tačiau tai, kad šie klausimai buvo keliami ESTT, patvirtina, kad esama tam tikro teisinio netikrumo dėl į taikymo sritį faktiškai įtrauktų procedūrų. Atsižvelgiant į ESTT sprendimą *Eurofood* byloje, teismas negali ginčyti bet kokių procedūrų, įtrauktų į Reglamento dėl bankroto bylų priedus, teisėtumo ar tinkamumo. Tokios situacijos sukuria abipusio nepasitikėjimo riziką, kadangi kai kurie teismai taiko Reglamentą dėl bankroto bylų netinkamai, nepripažindami tam tikrų procedūrų, nors tai turėtų daryti⁸⁶.

Kaip ir minėta, kita aktuali Reglamento dėl bankroto bylų taikymo problema – jame nesprenžiami įmonių grupių bankroto klausimai. Šis teisinio reguliavimo trūkumas įvardijamas tiek INSOL ataskaitoje, tiek Komisijos ataskaitoje⁸⁷.

Pagal Reglamentą dėl bankroto bylų kiekvienam atskiram grupės nariui reikia iškelti skirtingas bylas. Nėra numatyta prievolė koordinuoti atskiras patronuojančiajai bendrovei ir dukterinėms bendrovėms iškeltas bylas ir taip palengvinti šių bendrovių reorganizavimą arba, jei tai neįmanoma – koordinuoti jų likvidavimą. Nei likvidatoriai, nei teismai, dalyvaujantys skirtingose bylose dėl tos pačios įmonių grupės narių, neprivalo bendradarbiauti ir susižinoti. Likvidatoriai gali bendradarbiauti savanoriškai, tačiau daugelio valstybių narių teisėjams draudžiama bendradarbiauti vieniems su kitais, jeigu nėra specialaus tai daryti leidžiančio teisinio pagrindo⁸⁸.

Tokia padėtis susilpnina sėkmingo sanavimo galimybes ir mažina grupės turto vertę. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais restruktūrizuoti atskiras įmonių grupės įmones gali būti neįmanoma dėl turto paskirstymo ypatumų tarp šių įmonių, nes, atskyrus įmonių grupės narius,

---

⁸⁴ ESTT 2012 m. lapkričio 22 d. sprendimas Nr. C-116/11) *Bank Handlowy w Warszawie SA, PPHU „ADAX“/Ryszard Adamiak prieš Christianapol sp. z o.o.* byloje.

⁸⁵ ESTT 2012 m. lapkričio 8 d. sprendimas Nr. C-461/11) *Ulf Kazimierz Radziejewski prieš Kronofogdemyndigheten i Stockholm* byloje.

⁸⁶ Europos Komisija, *supra* note 76, p. 13.

⁸⁷ Europos Komisija, *supra* note 72, p. 14-15.

⁸⁸ *Ibid.*

įmonės gali būti ekonomiškai negyvybingos. Be to, įmonių grupės didžiąją dalį vertės gali sudaryti būtent jos narių bendradarbiavimas, pvz., sukurtas paskirstymo tinklas, operacinė ir finansų valdymo sistemos ar verslo įvaizdis, prekės ženklo pripažinimas. Turto vertė gali būti prarasta, jeigu susijusių įmonės grupių narių turtas bus likviduojamas atskirai, o ne kartu. Šiuo atveju verta paminėti *KPNQwest* bylą, kuomet patronuojančiai bendrovei KPNQwest N.V. buvo iškelta bankroto byla, daugelis dukterinių bendrovių buvo priverstos bankrutuoti. Tačiau koordinuoti įmonių turto pardavimą bankrutuojančiuose įmonėse buvo sudėtinga. Todėl pajamos iš parduoto turto buvo žymiai mažesnės nei jos būtų buvusios pardavus visos įmonių grupės turta⁸⁹.

Paminėtina, kad tarptautinių įmonių grupių veikla paprastai vykdoma per atskirų dukterinių įmonių, įsikūrusių skirtingose Europos Sąjungos narėse ir kitose šalyse, tinklą⁹⁰. Pagal 2011 m. balandžio mėn. Europos Sąjungos bendrovių teisės ateities svarstymų grupės ataskaitą tarptautinės įmonių grupės tapo dažniausia didelių Europos įmonių forma. Apskaičiuota, kad kasmet 2100 įmonių (iš kurių 2000 yra MVI) patiria sunkumų dėl grupės bankroto⁹¹.

Europos Komisija nurodo, kad praktikoje skirtingais būdais bandyta spręsti specialių nuostatų dėl įmonių grupės bankroto nebuvimo problemą⁹². Pirmaisiais metais po Reglamento dėl bankroto bylų įsigaliojimo kai kurie nacionaliniai teismai Reglamento dėl bankroto bylų taisyklės dėl jurisdikcijos aiškino plačiai, kad bankroto bylas visoms įmonių grupės narėms, įskaitant esančias kitoje valstybėje narėje, galėtų iškelti patronuojančiosios bendrovės registruotos buveinės vietos teisme. Šie teismai tokį bankroto bylų konsolidavimą iš esmės grindė tuo, kad dukterinių bendrovių komercinius sprendimus kontroliuoja patronuojančioji bendrovė⁹³. Įmonių grupių nemokumo bylose nacionaliniai teismai dažnai vadovavosi „centrinės būstinės funkcijų“ vertinimo kriterijumi, siekiant nustatyti įmonių grupių pagrindinių turtinių interesų vietą. Pavyzdžiui, *Daisytek-IA Ltd* bylos atveju Didžiosios Britanijos teismai nusprendė, kad dauguma valdymo sprendimų Europoje įsikūrusioms dukterinėms įmonėms buvo duodama iš Didžiojoje Britanijoje įregistruotos patronuojančios bendrovės. Dauguma kreditorių ir kitų trečiųjų asmenų tiesiogiai bendravo taip pat su patronuojančia bendrove. Todėl teismai atitinkamai nusprendė, kad dukterinių įmonių pagrindinių turtinių interesų vieta yra Didžiojoje Britanijoje. Kita vertus, reikėtų paminėti, kad šis sprendimas susilaukė labai kontraversiškos reakcijos bendrosios teisės ir kontinentinės teisės šalyse⁹⁴. Pažymėtina, kad toks požiūris efektyvumo atžvilgiu turi ir tam tikrų privalumų, tačiau kritikuotinas dėl kreditorių teisėtų lūkesčių nepaisymo, nes, sudarydami sandorius su dukterine

⁸⁹ Europos Komisija, *supra* note 76, p. 15.

⁹⁰ Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“, *supra* note 2, p. 64.

⁹¹ Europos Komisija, *supra* note 77, p. 4.

⁹² Europos Komisija, *op. cit.*, p. 15-16.

⁹³ Europos Komisija, *supra* note 72, p. 15.

⁹⁴ Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“, *op. cit.*, p. 50.

bendrove, kreditoriai negali numatyti taikytinos teisės nemokumo atveju, ypatingai atsižvelgiant į kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumą⁹⁵.

Taigi Reglamentas dėl bankroto bylų traktuoja skolininką labai siaurai, atsižvelgiant į jo teisinį statusą ir įsipareigojimus. Šis principas reiškia, kad kiekvienas juridinis asmuo turi kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo pagal teismo jurisdikciją. Tai sąlygoja dvi svarbias pasekmes. Visų pirma pagrindinių turtinių interesų vieta turi būti nustatyta atskirai kiekvienam juridinį statusą turinčiam subjektui, t. y. kiekvienai įmonių grupės įmonei. Klausimą, koks yra lemiantis veiksnys, nustatant dukterinės įmonės pagrindinių turtinių interesų vietą tuo atveju, kai patronuojančios įmonės ir jos dukterinės įmonės registruotos buveinės yra dvejose skirtingose valstybėse narėse, ESTT nagrinėjo *Eurofood* byloje⁹⁶. ESTT, priimdamas sprendimą, pažymėjo, kad toje valstybėje narėje, kurioje įmonė vykdo savo veiklą ir kurioje yra jos registruota buveinė, vien tik faktas, kad jos ekonominiai sprendimai yra ar gali būti valdomi patronuojančios įmonės, esančios kitoje valstybėje narėje, nėra pagrindas pagrindinių turtinių interesų vietos prezumpcijai paneigti. ESTT sprendimas *Eurofood* byloje labai sumažino tokio procedūrinio konsolidavimo taikymo sritį ir sugriežtino taisyklę, kad kiekvienas juridinis asmuo turėtų būti traktuojamas atskirai. ESTT teigė, kad pagrindinis veiksnys, nustatant pagrindinių turtinių interesų vietą, yra vieta, iš kurios dukterinė bendrovė nuolat administruoja savo interesus.

Be to, pažymėtina, kad įmonių grupių bankroto atveju galimybės apjungti tarpvalstybines procedūras nėra dėl skirtingų pagrindinių turtinių interesų centrų. Apjungimas būtų galimas tik pagal nacionalinę teisę, jeigu tokių įmonių pagrindinių turtinių interesų centras sutaptų. ESTT *Rastelli* bylos sprendime pažymėjo, kad valstybės narės teismas, iškėlęs pagrindinę bankroto bylą, atsižvelgiant į skolininko pagrindinių turtinių interesų vietą, pagal nacionalinę teisę gali apjungti nemokumo procedūras ir kitos bendrovės, kurios registruota buveinė yra kitoje valstybėje narėje, tik tuomet, jei nustatoma, kad jos pagrindinių turtinių interesų vieta yra toje valstybėje narėje, kurioje iškelta pagrindinė bankroto byla. Be to, vien tik fakto, kad bendrovių turtas susimaišęs, nepakanka registruotos buveinės prezumpcijai paneigti⁹⁷. Taigi *Rastelli* bylos sprendimas atspindi lankstesnį požiūrį, kad tam tikrais atvejais iškelti bankroto bylą dukterinei bendrovei vis dar įmanoma valstybėje narėje, kurioje patronuojančioji bendrovė turi registruotą buveinę. Tačiau praktiškai teismams reikia išnagrinėti daugybę sudėtingų veiksnių, be kita ko, nustatyti, ar dukterinę bendrovę finansuoja patronuojančioji bendrovė, ar patronuojančioji bendrovė kontroliavo einamąją veiklą (pvz., leisdama atlikti tam tikrą ribą viršijančius pirkimus) ir darbuotojų samdymą ir ar buvo

---

⁹⁵ Europos Komisija, *supra* note 72, p. 15-16.

⁹⁶ ESTT 2006 m. gegužės mėn. 2 d. sprendimas Nr. C-341/04 *Eurofood* byloje.

⁹⁷ ESTT 2011 m. gruodžio 15 d. sprendimas Nr. C-191/10 *Rastelli* byloje.

centralizuotos tam tikros funkcijos (pvz., IT įrangos ir (arba) vaizdinės/ verslo tapatybės valdymas). Iš esmės šios sąlygos patenkinamos tik labai integruotų bendrovių atveju⁹⁸.

Taigi dėl naujų tendencijų, sprendžiant finansinius sunkumus patiriančių tiek fizinių, tiek juridinių asmenų problemas, dabartinė Reglamento dėl bankroto bylų taikymo sritis nebeapima daugelio valstybėse narėse nustatytų procedūrų. Dėl to restruktūrizuoti įmones ir taip išsaugoti veikiančius ūkio subjektus, kai nemokumo bylos yra susijusios su tarpvalstybiniu elementu, praktiškai gali būti neįmanoma, o tai nėra suderinama su vyraujančiu naujuoju požiūriu dėl įmonių sanavimo. Europos Sąjungos nemokumo taisyklių modernizavimas, siekiant padėti įmonėms išlikti, o verslininkams suteikti galimybę dar kartą pradėti verslą, įvardintas kaip pagrindinis tikslas vidaus rinkos veikimui pagerinti. Pabrėžiama, kad Europos ekonomikai ir tvariam augimui užtikrinti svarbu, kad nemokumo bylos būtų nagrinėjamos veiksmingai. Tai, kad Reglamentas dėl bankroto bylų nėra taikomas daugeliui fizinių asmenų bankroto procedūrų, varžoma sąžiningų verslininkų ir kitų fizinių asmenų judėjimo laisvė, laisvė teikti paslaugas bei laisvė užsiimti ūkine veikla. Tai sudaro sunkumus gauti galimybę „pradėti iš naujo“ ir pasinaudoti bendrosios rinkos teikiamomis galimybėmis, o tai prieštarauja Europos Sąjungos verslumo politikai. Įmonių grupių bankroto klausimų Reglamente dėl bankroto bylų nebuvimas trukdo pasiekti užsibrėžtų tikslų, siekiant užtikrinti efektyvų ir veiksmingą tarpvalstybinių nemokumo bylų nagrinėjimą, mažina įmonių grupės turto vertę ir sėkmingo įmonių sanavimo galimybes. Atsižvelgiant į tai, Reglamento dėl bankroto bylų nuostatos turėtų būti peržiūrėtos jo taikymo problemoms pašalinti.

2.3. Pagrindinių turtinių interesų sąvokos problematika jurisdikcijos nustatymo kontekste

Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 15 punkte nustatyta, kad „šiam reglamente pateikiamos jurisdikcijos taisyklės nustato tik tarptautinę jurisdikciją, tai yra, jose nurodoma ta valstybė narė, kurios teismai gali iškelti bankroto bylas. Valstybės narės teritorinę jurisdikciją turi nustatyti atitinkamos valstybės narės nacionalinė teisė“. Reglamento dėl bankroto bylų 3 straipsnio 1 dalis nustato, kad „valstybės narės, kurios teritorijoje yra skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta, teismai turi jurisdikciją iškelti bankroto bylą. Jei tai yra bendrovė arba juridinis asmuo, kai nėra priešingų įrodymų, laikoma, kad jos pagrindinių turtinių interesų vieta yra jos registruota buveinė“. Reglamento dėl bankroto bylų 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, „jei skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta yra valstybės narės teritorijoje, kitos valstybės narės teismai turi jurisdikciją iškelti tokiam skolininkui bankroto bylą tik tuo atveju, jei jam tos kitos valstybės narės teritorijoje priklauso įmonė. Tokios bylos poveikis gali apimti tik tą skolininko turtą, kuris yra

---

⁹⁸ Europos Komisija, *supra* note 72, p. 15.

pastarosios valstybės narės teritorijoje“. Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 13 punkte nustatyta, kad „pagrindinių turtinių interesų vieta turėtų būti vieta, kurioje skolininkas reguliariai administruoja savo turtinius interesus, ir dėl to ją gali nustatyti trečiosios šalys“. Kaip minėta anksčiau, jei tai yra bendrovė arba juridinis asmuo, kai nėra priešingų įrodymų, laikoma, kad jos pagrindinių turtinių interesų vieta yra jos registruota buveinė.

Vadinasi, pagrindinių turtinių interesų vietą arba dažnai literatūroje vadinamą pagrindinių interesų centrą (angl. *center of main interests*) galima apibūdinti šiais požymiais:

- vieta, kurioje reguliariai administruojami interesai;
- reikšmingi tik turtiniai interesai;
- vietą gali nustatyti trečiosios šalys.

Trečiosios šalys yra ir skolininko kreditoriai. Taip ginamas jų interesas, kad skolininko nemokumo atveju bankroto byla galėtų būti keliama toje valstybėje narėje, kurioje jie turėjo pagrindo manyti skolininką veikiant. Kartu kreditoriai gali nuspėti, kurios valstybės teismas turės jurisdikciją nagrinėti skolininko bankroto bylą ir kurios valstybės teisė bus taikoma šioje byloje⁹⁹. Deja, daugiau gairių, padedančių nustatyti pagrindinių turtinių interesų buvimo vietą, Reglamentas dėl bankroto bylų nepateikia, o tik išskiria prezumpciją bendrovių ar juridinių asmenų atžvilgiu ir sieja ją su registruota buveine, jei neįrodoma priešingai. Pažymėtina, kad pagrindinių turtinių interesų vietos sąvoka yra būdinga Reglamentui dėl bankroto bylų ir turi savarankišką reikšmę, todėl turi būti aiškinama vienodai, nesvarbu, kokie yra nacionalinės teisės aktai. Šią išskirtinę Reglamento dėl bankroto bylų savybę pabrėžia ir kiti autoriai, apie tai yra pasisakęs ir ESTT. P. Wautelet pažymi, kad nei viena valstybė narė negali traktuoti pagrindinių turtinių interesų vietos savaip, paminėdamas, kad Anglijos teismai dažnai šiai taisyklei nusižengia¹⁰⁰.

Pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymo kriterijai buvo aiškinami tiek nacionaliniuose teismuose, tiek ESTT. Susipažinus su ESTT bei valstybių narių teismų praktika, matyti, kad pagrindinių turtinių interesų vietos apibūdinimas Reglamente dėl bankroto bylų sukelia ginčų tarpvalstybinio bankroto bylose. ESTT pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymo aspektu pasisakė *Eurofood*, *Interdil*, *Rastelli*, *Staubitz-Schreiber* bylose.

Viena svarbiausių bylų, susijusių su pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymo problematika, – *Eurofood* byla¹⁰¹. ESTT šios bylos sprendime pažymėjo, kad, kai skolininkas yra dukterinė bendrovė, kurios registruota buveinė yra kitoje valstybėje narėje nei ta, kur registruota jos patronuojančios bendrovės buveinė, Reglamento dėl bankroto bylų 3 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje nustatyta prielaida, pagal kurią šios dukterinės bendrovės pagrindinė interesų vieta yra

⁹⁹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *supra* note 19, p. 321.

¹⁰⁰ Patrick Wautelet. Some Considerations on the Center of the Main Interests as Jurisdictional Test under the European Insolvency Regulation, p. 84.

¹⁰¹ ESTT 2006 m. gegužės mėn. 2 d. sprendimas Nr. C-341/04 *Eurofood* byloje.

valstybėje narėje, kurioje yra jos registruota buveinė, gali būti paneigta, tik jei objektyvūs ir trečiųjų šalių patikrinti kriterijai leidžia nustatyti, kad reali padėtis skiriasi nuo tos, kurią turėtų atspindėti minėtos registruotos buveinės buvimo vieta. Toks galėtų būti bendrovės „pašto dėžutės“, kuri nevykdo jokios ekonominės veiklos valstybės narės teritorijoje, kurioje yra jos registruota buveinė, atvejis¹⁰². Taigi, kaip matyti, ESTT, nustatant pagrindinių turtinių interesų vietą, akcentuoja objektyvių ir trečiųjų šalių patikrintų kriterijų svarbą. Šis objektyvumas ir trečiųjų šalių galimybė patikrinti yra būtini tam, kad būtų užtikrintas teisinis tikrumas ir numatomumas, susiję su turinčio jurisdikciją iškelti pagrindinę bankroto bylą teismo nustatymu. Šis teisinis saugumas ir numatomumas yra labai svarbus, nes pagal Reglamento 4 straipsnio 1 dalį turinčio jurisdikciją teismo nustatymas priklauso nuo taikytino įstatymo¹⁰³.

Pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymo ir tokios vietos perkėlimo problematika atsiskleidžia *Staubitz-Schreiber* byloje¹⁰⁴. Bylos aplinkybės susijusios su Susanne Staubitz-Schreiber prašymu pradėti bankroto bylą jos turtui Vokietijoje, kur ji tuo metu gyveno ir valdė individualią įmonę, tačiau Vokietijos teismai paneigė savo jurisdikciją, teigdami, kad ieškovės pagrindinių turtinių interesų vieta buvo Ispanijoje. ESTT *Staubitz-Schreiber* bylos sprendime vienareikšmiškai pažymėjo, kad valstybės narės, kurios teritorijoje yra skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta tuo metu, kai skolininkas pateikia prašymą iškelti bankroto bylą, teismas išlaiko jurisdikciją pradėti minėtą procedūrą, kai šis skolininkas po prašymo pateikimo, bet prieš pradėdamas nagrinėti bylą perkelia savo pagrindinių turtinių interesų vietą į kitos valstybės narės teritoriją¹⁰⁵. Byloje svarbūs ir kiti ESTT teiginiai, pagrindžiantys šį teismo išaiškinimą: jurisdikcijos perdavimas prieštarautų Reglamento dėl bankroto bylų nustatytam tikslui, tai yra efektyviam ir veiksmingam tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimui, nes tai įpareigotų kreditorius nuolat persekioti skolininką ten, kur jis nuspręstų daugiau ar mažiau pastoviai įsikurti, o praktikoje tai dažnai reikštų ilgesnį procesą. Be to, teismo, kuris pirmasis turėjo išnagrinėti bylą, jurisdikcijos išlaikymas užtikrina didesnę kreditorių, kurie, atsižvelgdami į skolininko pagrindinių turtinių interesų vietos buvimo vietą tuo metu, kai jie pradėjo tarpusavio teisinius santykius, įvertino riziką, kurią jie turėtų prisiimti, jei skolininkas bankrutuotų, teisinį saugumą. Taigi šioje byloje svarbus ESTT išaiškinimas, kad teismo jurisdikcijai nustatyti reikšmingos aplinkybės yra prašymo iškelti bankroto bylą pateikimo metu. Kita vertus, toks ESTT išaiškinimas turėtų būti palankiai vertinamas ir kreditorių, nes tai suteikia daugiau teisinio tikrumo ir numatomumo, ir, savaime suprantama, turėtų būti visiškai kitaip vertinamas, jei ESTT būtų nutaręs priešingai. Be to, kreditorių lūkesčiams ir teisėtiems interesams apsaugoti tarnauja visuotinė pagrindinės bankroto bylos taikymo sritis,

---

¹⁰² ESTT 2006 m. gegužės mėn. 2 d. sprendimas Nr. C-341/04 *Eurofood* byloje.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ ESTT 2006 m. sausio mėn. 17 d. sprendimas Nr. C-1/04 *Staubitz-Schreiber* byloje.

¹⁰⁵ *Ibid.*

esant reikalui, šalutinių bylų išskėlimas, taip pat galimybė, kuri leidžia iš pradžių turinčio išnagrinti bylą teismo paskirtam laikinam likvidatoriui reikalauti nustatyti priemones kitoje šalyje esančiam skolininko turtui apsaugoti ir išsaugoti. Kaip pažymi ESTT *Staubitz-Schreiber* byloje, tai taip pat svarbios garantijos kreditoriams, leidžiančios labiausiai apsaugoti skolininko turtą, ypač jei jis po prašymo iškelti bylą pateikimo, bet prieš pradėdant ją nagrinėti perkėlė savo pagrindinių turtinių interesų vietą.

ESTT, priimdamas prejudicinį sprendimą *Interedil* byloje dėl Reglamento dėl bankroto bylų 3 straipsnio išaiškavimo, pažymėjo, kad registruotos buveinės prezumpcija išreiškia Europos Sąjungos teisės aktų leidėjo norą suteikti pirmenybę bendrovės centrinės administracijos vietai kaip jurisdikcijos nustatymo kriterijui. Be to, kaip ir *Eurofood* byloje, ESTT pažymėjo objektyvių kriterijų svarbą, nustatant pagrindinių turtinių interesų vietą, kuriuos gali patikrinti trečiosios šalys. Laikoma, kad šis objektyvumo reikalavimas ir ši galimybė patikrinti patenkinami, kai faktiniai duomenys, į kuriuos atsižvelgiama nustatant vietą, kur bendrovė skolininkė paprastai administruoja savo turtinius interesus, yra viešai paskelbti arba bent gana skaidrūs trečiosioms šalims, t. y. pirmiausia šios bendrovės kreditoriams, kad jie turėtų galimybę apie tai žinoti¹⁰⁶. ESTT *Interedil* bylos sprendime, kaip ir *Staubitz-Schreiber* bylos atveju, dar kartą pažymi, kad, jeigu skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta perkeliama pateikus prašymą iškelti bankroto bylą, bet prieš pradėdant bylos nagrinėjimą, valstybės narės, kurios teritorijoje yra pagrindinių turtinių interesų vieta prašymo padavimo momentu, teismai išlaiko jurisdikciją jį nagrinėti. Iš to reikia daryti išvadą, kad iš principo skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta prašymo iškelti bankroto bylą pateikimo dieną yra reikšminga nustatant teismą, kuris turi jurisdikciją¹⁰⁷.

Rastelli byloje¹⁰⁸ iš esmės keliamas klausimas dėl *Rastelli* bendrovės, kurios buveinė buvo Italijoje, įtraukimo į pradėtą kitos bendrovės *Médiasucre International* Prancūzijoje likvidavimo bylą vien dėl abiejų bendrovių turto susimaišymo, kas yra leidžiama Prancūzijos teisėje. Šioje byloje pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymo klausimu ESTT laikosi nuoseklios pozicijos, kaip ir aukščiau minėtose bylose: akcentuoja tuos pačius nustatymo kriterijus, t. y. prezumpcijos buvimo ir jos paneigimo galimybę, remiantis objektyviais duomenimis.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad pagrindinių turtinių interesų vietos apibrėžimo nebuvimas Reglamente dėl bankroto bylų, viena vertus, gali sudaryti praktinių problemų, nustatant teismų jurisdikciją, tačiau ESTT savo praktikoje yra pakankamai aiškiai suformulavęs šios vietos nustatymo kriterijus (objektyvumo, žinomumo, skaidrumo, pagrindinių turtinių interesų vietos buvimo prašymo iškelti bankroto bylą pateikimo metu). Vieni autoriai pažymi, kad pagrindinių turtinių interesų vietos apibrėžimo nebuvimas Reglamente dėl bankroto

¹⁰⁶ ESTT 2011 m. spalio mėn. 20 d. sprendimas Nr. C-396/09 *Interedil* byloje.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ ESTT 2011 m. gruodžio 15 d. sprendimas Nr. C-191/10 *Rastelli* byloje.

bylų sukelia nemažai neaiškumų dėl šios sąvokos turinio, todėl gali būti sunku užtikrinti efektyvų ir veiksmingą tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimą. Tuo tarpu kiti mokslininkai mano, kad šiuo metu nustatytas pagrindinių turtinių interesų vietos apibrėžimas yra pakankamas, siekiant išvengti *forum shopping* reiškinių. Reglamentas dėl bankroto bylų nenumato minimalaus pragyvenimo laikotarpio skolininko pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymui. Vis dėlto tai nereiškia, kad tam tikri kokybinės išraiškos šioje sąvokoje pakeitimai būtų tinkami. Literatūroje vadinamas COMI apibrėžimas sutapatinamas su realumo testu. Perkelta pagrindinių turtinių interesų vieta turi būti grindžiama tikrais faktais: t. y. skolininkas vykdo tam tikrą veiklą („administruoja savo pagrindinius interesus“) tam tikru būdu („nuolatinai“). Taigi šis apibrėžimas reiškia tam tikrą stabilumą laike, ir jei skolininkas migruoja iš vienos valstybės narės į kitą bei iškart po to kreipiasi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, savaimė suprantama, kad tokiu atveju pagrindinių turtinių interesų vieta neatitinka apibrėžimo sąlygų. Taigi pagrindinių turtinių interesų vietos apibrėžimas yra pakankamai lankstus ir gali būti pritaikomas įvairiems atvejams¹⁰⁹.

Atsižvelgiant į ESTT praktiką, jurisdikcijos nustatymas turėtų būti pakankamai aiškus, kai skolininkas perkelia savo pagrindinių turtinių interesų vietą po kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo. Deja, Reglamente dėl bankroto bylų nėra nuostatų, nustatančių, kaip teismai turėtų vertinti pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimą į kitą valstybę, likus trumpam laikotarpiui iki kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, o būtent tokių praktinių problemų tiek fizinių asmenų, tiek juridinių asmenų bankroto atvejais daugiausia ir iškyla¹¹⁰.

Teisinėje literatūroje apibūdinami „bankroto turizmo“ atvejai dažniausiai susiję su trumpesniais skolų nurašymo terminais arba palankesnėmis restruktūrizavimo sąlygomis, arba siekiant išvengti asmeninės atsakomybės. Heidelbergo tyrime Reglamento dėl bankroto bylų taikymo problematiką nagrinėję mokslininkai pateikia įvairių šalių patirtį, susijusią su pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimo nustatymo aspektais, ir pažymi, kad valstybių narių teismų praktikoje pasitaikė nemažai piktnaudžiavimo atvejų¹¹¹. Be to, nurodoma, kad pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimo problema prieš kreipiantis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo yra viena iš pagrindinių praktinių problemų tarpvalstybinio bankroto srityje¹¹².

Pateikiama keletas reikšmingų valstybių narių teismų argumentų, nustatant skolininko pagrindinių turtinių interesų vietą:

- Manhaimo Apygardos teismas (Vokietija) (angl. *District Court of Mannheim*) nurodo, kad, nustatant skolininko gyvenamąją vietą kaip integracijos socialinėje aplinkoje vietą, reikšmingi tokie veiksniai kaip kalbos žinojimas, buvimo trukmė, nuolatinumas, gyvenimo sąlygos ir buvimo

¹⁰⁹ Francisco Garcimartin. The EU insolvency regulation: rules on jurisdiction, p. 7.

¹¹⁰ Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer, *supra* note 71, p. 154.

¹¹¹ *Ibid.*, p. 155.

¹¹² *Ibid.*, p. 142.

tikslas valstybėje narėje, profesiniai bei socialiniai skolininko santykiai. Kitas Gottingeno Vietos teismas (angl. *Local Court of Gottingen*) (Vokietija) pažymėjo, kad skolininko būstas kitoje valstybėje narėje galėtų lemti jo pagrindinių turtinių interesų vietą toje šalyje, jei tai būtų pagrindinė gyvenamoji vieta, todėl, sprenddamas klausimą dėl jurisdikcijos, pasisakė, kad nedidelis gyvenamasis būstas Prancūzijoje negali būti prielaida nustatyti skolininko pagrindinių turtinių interesų vietą Prancūzijoje¹¹³. Vokietijos teismų praktikoje taip pat žinomas atvejis, kai skolininkas, prieš kreipdamasis į Vokietijos teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, kartu su šeima persikėlė gyventi iš Vokietijos į Jungtinę Karalystę. Nors kreipimosi į teismą laikotarpiu skolininkas vis dar turėjo turto Vokietijoje, visi jo kreditoriai buvo taip pat šioje šalyje, Vokietijos teismas paneigė savo jurisdikciją, argumentuodamas tuo, jog nustatant pagrindinių turtinių interesų vietą, yra reikšmingas kreipimosi į teismą laikas, o skolų atsiradimo momentas nebuvo svarbus¹¹⁴. Įmonių bankroto atveju Vokietijos teismai pripažįsta pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimą, jei ekonominė veikla yra visiškai nutraukta, o likvidavimo procedūros yra žinomos trečiosioms šalims. Leipzigo Apylinkės teismo (angl. *Regional Court of Leipzig*) nuomone, piktnaudžiavimu laikytinas atvejis, kai nuo pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimo iki kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo yra praėjęs trumpas laikotarpis¹¹⁵. Kaip pažymima *Brochier Ltd.* byloje, Vokietijos teismai atsižvelgia į įmonės darbuotojų ir finansinių resursų buvimą, tuo tarpu buveinės registracija yra mažiau svarbi. Vokietijoje akivaizdi skolininkų fizinių asmenų tendencija perkelti savo pagrindinių turtinių interesų vietą į Angliją ar Prancūziją. Nuo Reglamento dėl bankroto bylų įsigaliojimo Leipzigo vietos teismas (angl. *Local Court of Leipzig*) priėmė sprendimus 25 bylose, iš kurių 19 nurodė, kad perkeliant pagrindinių turtinių interesų vietą buvo piktnaudžiuojama.

- Slovakijos atstovai pateikia pavyzdį, kai Vokietijos skolininkas, turintis nuolatinę gyvenamąją vietą, įmonę ir banko sąskaitą Slovakijoje, nebuvo pasiekiamas nurodytu adresu Slovakijoje, o didžioji dalis turto bei daugiausia kreditorių buvo Vokietijoje, todėl teismas nusprendė, kad skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta yra Vokietijoje¹¹⁶.

- Ispanijos teismas Vokietijos piliečių, kurie buvo persikėlę gyventi į Ispaniją, atžvilgiu paneigė savo jurisdikciją, nes skolininkai persikėlė į Ispaniją tik prieš tris mėnesius prieš pateikiant prašymą dėl bankroto bylos iškėlimo. Ispanijos Nemokumo įstatymas numato minimalų 6 mėnesių laikotarpį, po kurio galima kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo. Antruoju atveju Vokietijoje gyvenantis kreditorius kreipėsi į Ispanijos teismą dėl bankroto bylos iškėlimo Vokietijos skolininkui, kuris gyveno Ispanijoje. Skolininkas neigė jurisdikciją. Teismas pažymėjo, kad neužsiimančių profesine veikla asmenų nuolatinė gyvenamoji vieta yra jų pagrindinių turtinių

---

¹¹³ Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer, *supra* note 71, p. 183.

¹¹⁴ Federico M. Mucciarelli. The unavoidable persistence of forum shopping in European insolvency law, p. 10.

¹¹⁵ *Ibid.*, p. 143.

¹¹⁶ *Ibid.*, p. 139.

interesų centras. Kadangi skolininkas turėjo keletą banko sąskaitų Ispanijoje, turėjo sudaręs keletą sutarčių su advokatais, telekomunikacijų bendrovėmis, teismas priėjo išvados, kad skolininkas ir jo sutuoktinė perkėlė savo pagrindinių turtinių interesų vietą į Ispaniją.

- Anglijos Aukščiausiasis teismas (angl. *High Court*) *Stojevic* byloje nusprendė, kad fizinių asmenų pagrindinių turtinių interesų vieta paprastai yra jų gyvenamoji vieta. Atkreiptinas dėmesys, kad Anglijos teismai pabrėžia judėjimo laisvę ir vien tik faktas, kad ankstesnėje valstybėje narėje yra likę skolininko kreditoriai, neuždraudžia skolininkui perkelti savo pagrindinių turtinių interesų vietą į kitą valstybę narę, netgi savanaudiškais tikslais¹¹⁷. Tai, be kita ko, rodo, kad Anglijos teismų sprendimai pasižymi pakankamai liberaliu požiūriu į skolininko pagrindinių turtinių interesų vietos keitimo atvejus. Pažymėtina, kad pastaruoju metu Anglija pritraukia nemažai skolininkų fizinių asmenų iš kitų valstybių narių. To priežastimi įvardijama galimybė nurašyti skolas per vienerius metus. Kaip nurodoma tyrime, skolininkui inicijuoti bankroto procesą šioje šalyje yra paprasta¹¹⁸. Daug sudėtingiau skolininko kreditoriui įrodyti, kad skolininkas piktnaudžiavo, perkeldamas savo pagrindinių turtinių interesų vietą į Jungtinę Karalystę. Be to, didelių išlaidų reikalaujančios procedūros kreditorius paprastai skatina nesikreipti į teismus dėl sprendimų nuginkėjimo. Tačiau praktikoje jau galima rasti pavyzdžių, kai teismai konkrečiose bylose pripažino, kad pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimas nepakeitė tarptautinės jurisdikcijos. Pavyzdžiui, Anglijos teismas byloje *Official receivers prieš Eichler*, pripažino, kad tam, jog būtų laikoma, kad pagrindinių turtinių interesų vieta pasikeitė, praėjo per mažai laiko nuo skolininko persikėlimo į Jungtinę Karalystę. Sprendime teismas pažymėjo, kad nepakanka kelių dienų (gali nepakakti ir kelių savaitių) tam, kad būtų galima teigti, jog pagrindinių interesų vieta yra perkelta, priešingu atveju būtų keista teigti, jog skolininkas naujoje vietoje interesus administruoja nuolatinai. Tokia teismo pozicija reiškia, kad išvadą apie interesų administravimo naujoje vietoje nuolatinumą (tai vienas iš pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymo kriterijų) reikėtų daryti, įvertinus visas aplinkybes, tarp jų ir laikotarpį nuo interesų vietos perkėlimo iki prašymo iškelti nemokumo bylą teismui pateikimo. *Shierson prieš Vlieland-Boddy* byloje taip pat pažymėta, kad teismas, taikydamas nuolatinumo kriterijų, ypač turėtų į jį atsižvelgti tose bylose, kuriose pagrindinių interesų vieta buvo perkelta jau esant nemokumo grėsmei¹¹⁹.

- Belgijoje praktikoje susidurta su keletu bylų, kuomet įmonės bandė perkelti savo pagrindinių turtinių interesų vietą į Prancūziją, siekiant šioje šalyje iškelti bankroto bylą, tačiau Belgijos teismai piktnaudžiavimo neįžvelgė, kadangi šis pagrindinių turtinių interesų vietos

---

¹¹⁷ Federico M. Mucciarelli, *supra* note 114, p. 140.

¹¹⁸ Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer, *supra* note 71, p. 151.

¹¹⁹ Kirilevičiūtė L. Ar egzistuoja palankesnės teisės ieškojimo galimybės bankroto bylose? // *Teisė*, 2010, t.74, p. 101-102.

perkėlimas buvo žinomas trečiosioms šalims. Belgijos teismai akcentavo įmonės centrinės administracijos buvimo vietą¹²⁰.

- Prancūzijos teismai rytinėje dalyje nuolat susiduria su situacijomis, kuomet Vokietijos piliečiai perkelia savo pagrindinių turtinių interesų vietą į Prancūziją. Nuo 2009 m. iki 2011 m. Prancūzijos teismai priėmė sprendimus dėl 24 piktnaudžiavimo atvejų, o tai rodo, kad šios šalies teismai kritiškai vertina COMI perkėlimą, ar tai daroma sąžiningai, ar fiktyviai. Netgi faktinės aplinkybės, įrodančios skolininko įsidarbinimą Prancūzijoje (pvz., darbo sutartis), gali būti nepakankamos. Aptinkamas tik vienas pripažintas pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimo atvejis, kai Vokietijos pilietis perkėlė savo pagrindinių turtinių interesų vietą į Prancūziją prieš penkerius metus prieš patiriant finansinius sunkumus.

- Nyderlandų teismai yra susidūrę su keletu piktnaudžiavimo atvejų. Teismų sprendimuose pažymima, kad vien tik fakto apie fizinio asmens emigravimą į kitą valstybę narę nepakanka, siekiant nustatyti, kad COMI taip pat persikėlė į kitą valstybę narę. Šie faktai buvo nustatyti, remiantis kreditorių parodymais, rodančiais vis dar egzistuojančius ryšius su Nyderlandais (pvz., skolininko pašto dėžutės adresas, ekonominės veiklos vieta, sutuoktinio gyvenamoji vieta, skolininko nuolatinis grįžimas, gydymosi vieta).

- Švedijos teismai, nustatydami skolininko pagrindinių turtinių interesų vietą, pažymėjo, jog reikšminga yra nuolatinė gyvenamoji vieta, kuri tikrinama pagal gyvenamosios vietos nacionalinio registro duomenis. Be to, teismai rėmėsi ir tokiais faktais, kaip ekonominių interesų nebuvimas naujoje valstybėje narėje, kurioje skolininkas buvo registruotas ir turėjo kontaktinį adresą (šioje byloje skolininkui vis dar priklausė nekilnojamasis turtas Švedijoje, čia jis taip pat valdė keletą bendrovių ir turėjo begalę banko sąskaitų). Kitoje byloje teismas pažymėjo, kad civilinė registracija Belgijoje nebuvo lemiamas veiksnys, kadangi skolininkas ir jo sutuoktinė gyveno Švedijoje¹²¹.

Kiti autoriai pabrėžia, kad, nustatant pagrindinių turtinių interesų vietą, labai svarbu įvertinti kuo daugiau aplinkybių, siekiant išspręsti esamų ir būsimų kreditorių lūkesčių konfliktą¹²². Taigi, remiantis „visų faktų teorija“ (angl. „*all facts theory*“), tiek buvusios aplinkybės, tiek kreditorių lūkesčiai yra reikšmingi, nustatant skolininko pagrindinių turtinių interesų vietą. Todėl, jei buvusi skolininko veikla buvo vykdoma bei daugelis skolų susidarė ankstesnėje valstybėje narėje, toji valstybė narė ir išlaiko savo jurisdikciją. Toks sprendimas, reikalaujantis įvertinti pagrindinių turtinių interesų vietą ir nesumokėtų skolų atsiradimo laikotarpį, turėtų užkirsti kelią palankesnės teisinės padėties ieškojimui. Kaip tinkamas visų faktų teorijos pritaikymo pavyzdys pateikiamas Milano Apeliacinio teismo (angl. *Court of Appeal Milan*) sprendimas *Immobili*

¹²⁰ Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer, *supra* note 71, p. 143.

¹²¹ *Ibid.*, p. 149.

¹²² Francisco Garcimartin, *supra* note 109, p. 7.

byloje¹²³. Immobili S.p.A. perkėlė savo pagrindinių turtinių interesų vietą iš Milano į Liuksemburgą, tuo tarpu kreditorius kreipėsi dėl bankroto bylos iškėlimo į Milano teismą. Italijos teismai pripažino jurisdikciją iškelti skolininkui bankroto bylą, nes vadovavosi tuo, kad skolininkas kreipimosi dėl bankroto bylos iškėlimo momentu turėjo nesumokėtų skolų Italijos kreditoriams, šioje šalyje buvo pateikti ir ieškiniai skolininkui. Deja, išvelgiama ir didelių „visų faktų teorijos“ trūkumų. Vienas iš jų – kreditorių, esančių ankstesnėje arba naujoje pagrindinių turtinių interesų vietoje, interesų gynimo pirmenybės suteikimas. Praktikoje ši teorija yra lengvai pritaikoma tik tuomet, kai aiškūs ir žinomi visi nemokios įmonės kreditoriai. O tai gali nutikti tik tuomet, kai įmonė nutraukia savo ekonominę veiklą ir kreipiasi dėl bankroto bylos iškėlimo iš karto po to, kai perkelia savo buveinę. Todėl daugelyje valstybių narių teismų sprendimuose atmetama praeities įvykių ir skolų atsiradimo momento (t. y. „momentinė teorija“ (angl. „*snapshot theory*“)) reikšmė¹²⁴.

Taigi, susipažinus su Heidelbergo tyrime pateiktais valstybių narių teismų argumentais dėl pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymo, matyti, kad teismų praktika yra įvairi, tačiau dažniausiai remiamasi šiomis aplinkybėmis:

- pagrindinių turtinių interesų vietos žinomumas trečiosioms šalims;
- interesų administravimo naujojoje vietoje nuolatinumas;
- įmonės darbuotojų ir finansinių resursų buvimo vieta;
- laikotarpis nuo pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimo iki kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (pvz., Ispanijoje nustatytas minimalus 6 mėnesių laikotarpis, po kurio galima kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo);
- nemokumo grėsmės įvertinimas prieš pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimą arba įprastos verslo perkėlimo iš vienos valstybės į kitą galimybės įvertinimas;
- skolininko fizinio asmens nuolatinė, faktinė gyvenamoji vieta, gyvenimo toje vietoje trukmė, buvimo tikslas, pašto dėžutės adresas, ekonominės veiklos vieta, sutuoktinio gyvenamoji vieta, nuolatinis grįžimas, gydymosi vieta, turto ir kreditorių buvimo vieta.

Susipažinus su ESTT praktika, deja, šis pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimo klausimas pilnai nėra išnagrinėtas. Be to, teismui darant išvadą, kad buvo piktnaudžiaujama, perkeliant pagrindinių turtinių interesų vietą, lieka neaiškios teisinės pasekmės, nes Reglamentas dėl bankroto bylų to nenumato, o ESTT išaiškinimo šiuo klausimu neaptikta.

L. Kirilevičiūtė išvelgia dar keletą probleminių pagrindinių turtinių interesų vietos aspektų: Reglamente dėl bankroto bylų neatsižvelgiama į tai, kad pagrindinių turtinių interesų vietą pagrindžiančios aplinkybės gali kisti; nėra pasisakyta, kuriuo momentu buvusi situacija turi būti

¹²³ Federico M. Mucciarelli, *supra* note 114, p. 9.

¹²⁴ *Ibid.*

vertinama, siekiant nustatyti pagrindinių turtinių interesų buvimo vietą, neaptariama tarptautinės jurisdikcijos pasikeitimo galimybė ir sąlygos¹²⁵.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad šiuo metu esamas reguliavimas vis tik nepašalina palankesnio proceso ieškojimo galimybės prielaidos. O taikytini teisiniai padariniai piktnaudžiavimo atveju taip pat nėra aiškūs. Šiuo atveju svarbi yra generalinio advokato išvada *Staubitz-Schreiber* byloje, kurioje teigiama, kad, jei *forum shopping* apibrėžiamas kaip ieškovo atliekama palankiausios savo reikalavimams tarptautinės jurisdikcijos paieška, neabejotina, kad, nesant skirtingų tarptautinės privatinės teisės sistemų teisinio vieningumo, šį reiškinį reikia priimti kaip normalią nekritikuotiną pasekmę, tačiau jei *forum shopping* veda prie nepateisinamos nelygiateisės ginčo šalių interesų gynybos, tokia praktika turi būti apsvarstyta, o jos panaikinimas yra teisės aktų priėmimo teisėtas tikslas¹²⁶.

Deja, išspręsti palankesnės teisinės padėties ieškojimo piktnaudžiavimo problemą nėra taip paprasta. Literatūroje galima rasti keletą pasiūlymų šiai problemai spręsti: pvz., pakeitus pagrindinių turtinių interesų vietą, nustatyti tam tikrą minimalų laikotarpį (pvz., 6 mėn., kaip yra Ispanijoje) nuo kada būtų galima kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo¹²⁷. Tačiau, tikėtina, kad tokiu atveju gali kilti daugiau praktinių problemų ir teisminių ginčų, kadangi nustatyti tiksliai pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimo datą ne visuomet yra paprasta. Kaip žinoma, pagrindinių turtinių interesų vieta apibūdinama faktų ir tam tikros veiklos visuma (t. y. administravimo veikla), ir ši veikla iš vienos valstybės narės į kitą dažniausiai nėra perkeliama per vieną dieną. Antra, gali kilti nemažai problemų, siekiant užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą. Kreditoriai, esantys naujoje pagrindinių turtinių interesų vietoje, paprastai gali nežinoti nei apie savo skolininkų buvusią pagrindinių turtinių interesų vietą, nei apie tikslią šios vietos perkėlimo datą, todėl jie negali numatyti bankroto bylos iškelimo ankstesnėje pagrindinių turtinių interesų vietos valstybėje narėje rizikos. Taigi, manytina, kad pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimo rizika turėtų tekti ankstesnės pagrindinių turtinių interesų vietos šalies kreditoriams. Be to, kai kurių autorių nuomone, ginčytina yra tai, ar pagrindinių turtinių interesų vietos perkėlimą apskritai galima riboti įsisteigimo laisvės prasme. Bendrovei perkėlus savo pagrindinę administraciją iš vienos valstybės narės į kitą, jurisdikcijos iškelti nemokumo bylą nustatymas ankstesniam valstybės narės teismui šią laisvę gali varžyti¹²⁸.

---

¹²⁵ Kirilevičiūtė L., *supra* note 119, p. 99.

¹²⁶ Generalinio advokato Damaso Ruiz – Jarabo Colomer 2005 m. rugsėjo 6 d. išvada *Staubitz-Schreiber* byloje.

¹²⁷ Francisco Garcimartin, *supra* note 109, p. 6.

¹²⁸ *Ibid.*, p. 7.

2.4. Pagrindinių ir šalutinių bylų derinimo problemos

Kaip ir minėta, priimant Reglamentą dėl bankroto bylų, buvo vadovautasi ribota universalumo koncepcija, kuri pasireiškia galimybėmis iškelti skolininkui pagrindinę ir teritorines (šalutines) bylas. Pagal Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 12 punktą, „siekiant apsaugoti įvairius interesus, šiame reglamente leidžiama lygiagrečiai su pagrindinėmis iškelti šalutines bylas ir nagrinėti jas kartu su pagrindinėmis; šalutines bylas galima kelti valstybėje narėje, kurioje skolininkas turi savo įmonę; šalutinės bylos gali būti keliamos tik dėl toje valstybėje esančio skolininko turto; privalomos šalutinių ir pagrindinių bylų derinimo taisyklės užtikrina vienovę Bendrijoje“. Svarbus yra ir Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 20 punktas, numatantis, jog „pagrindinės ir šalutinės bankroto bylos gali padėti veiksmingai realizuoti visą turtą tik tada, kai suderinamos visos tuo pat metu nagrinėjamos bylos; šiuo atveju pagrindinė sąlyga yra ta, kad įvairūs likvidatoriai privalo glaudžiai bendradarbiauti, ypač keisdami pakankamu informacijos kiekiu; siekiant užtikrinti, kad pagrindinės nemokumo bylos būtų vyraujančios, tokiose bylose likvidatoriui turėtų būti suteiktos kelios galimybės įsikišti į šalutines bankroto bylas, nagrinėjamas tuo pat metu; pavyzdžiui, jam turėtų būti leista pasiūlyti pertvarkymo planą ar kompromisinį susitarimą su kreditoriais arba kreiptis dėl turto realizavimo šalutinėje bankroto byloje sustabdymo“. Beje, iš šių nuostatų matyti, kad šalutinėse bylose gali būti rengiamas pertvarkymo planas ar kompromisinis susitarimas, kas leidžia manyti, kad šalutinės bylos gali būti ir skolininko restruktūrizavimo bylos. Tačiau Reglamento dėl bankroto bylų 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „šalutinė byla turi būti likvidavimo byla“. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad Reglamento dėl bankroto bylų nuostatos šiuo atveju yra prieštaraujančios, ir, svarstant apie Reglamento dėl bankroto bylų nuostatų pakeitimus, turėtų būti tikslinamos. Šalutinių bankroto bylų iškėlimo, įskaitant ir likvidatorių pagrindinėse ir šalutinėse bylose prievolės bendradarbiauti ir perduoti informaciją, bei kitus susijusius klausimus reglamentuoja Reglamento dėl bankroto bylų III skyriaus nuostatos.

Kita vertus, Komisijos poveikio vertinimo santraukoje teigiama, kad vis tik pagal Reglamentą dėl bankroto bylų šalutinės bylos turi būti likvidavimo bylos, t. y. jos negali būti restruktūrizavimo ar verslo pradėjimo iš naujo bylos¹²⁹. Taip pat teigiama, kad dėl šio reikalavimo Reglamentas dėl bankroto bylų susilaukė kritikos, kad jame per daug dėmesio skiriama likvidavimui, o ne restruktūrizavimui, todėl jis neatitinka šiuolaikinių įmonių sanavimo principų ir yra nesuderinamas su šių dienų požiūriu į verslo išsaugojimą. Siaura šalutinių bylų taikymo sritis gali būti kliūtis, siekiant sėkmingai restruktūrizuoti įmonę, turinčią filialus keliose valstybėse narėse, taigi sumažėja bendra skolininko turto vertė ir prarandamos darbo vietos. Todėl toks teisinis

¹²⁹ Europos Komisija, *supra* note 77, p. 5.

reguliavimas paaštrina anksčiau minėtą problemą, kad dabartinis Reglamentas dėl bankroto bylų yra kliūtis tęsti verslą ir išsaugoti darbo vietas.

Bank Handlowy bylos¹³⁰ pavyzdys rodo, kad praktikoje ištis siauras šalutinių bylų taikymas užkerta kelią sėkmingoms restruktūrizavimo procedūroms toms įmonėms, kurios turi filialus keliose valstybėse narėse, tuo būdu mažinant skolininko turto vertę ir panaikinant darbo vietas. Bylos duomenimis ekonomikos nuosmukio laikotarpiu siekiant išsaugoti veiklą, keletas įmonių grupės narių, įskaitant Christianapol, kuri buvo Lenkijoje įsteigta įmonė, kreipėsi į teismą Prancūzijoje dėl nemokumo (pranc. *sauvegarde*) bylos iškėlimo. Tai yra ikibankrotinė teisinė procedūra, kurios tikslas – suteikti galimybę mokioms įmonėms restruktūrizuotis. Šios procedūros yra įtrauktos ir į Reglamento dėl bankroto bylų priedus. ESTT, priimdamas sprendimą byloje, pažymėjo, kad leidžiama iškelti šalutinę bankroto bylą valstybėje narėje, kurioje yra skolininko įmonė, net jei pagrindinė byla yra apsauginio pobūdžio, tačiau šiuo atveju teismas, turintis jurisdikciją iškelti šalutinę bylą, turi atsižvelgti į pagrindinės bylos tikslus ir Reglamento dėl bankroto bylų struktūrą ir nepažeisti lojalaus bendradarbiavimo principo, o prašymą iškelti šalutinę bankroto bylą nagrinėjantis teismas neturi teisės vertinti skolininko, kuriam kitoje valstybėje narėje iškelta pagrindinė bankroto byla, nemokumo, net jei pagrindinė byla yra apsauginio pobūdžio¹³¹.

Iš Reglamento dėl bankroto bylų nuostatų matyti, kad šalutinių bylų sistema įvesta, siekiant apsaugoti vietos kreditorių interesus ir (arba) palengvinti sudėtingų bylų administravimą (Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 19 punktas). Tačiau Europos Komisija mano, kad praktiškai šalutinės bylos gali trukdyti veiksmingai administruoti turtą ir sėkmingai reorganizuoti įmonę. Teigiama, kad dėl šalutinių bylų pagrindinės bylos bankroto administratorius negali kontroliuoti dalies turto valdymo¹³². Iškėlus šalutinę bylą ir eliminavus dalį turto iš likvidatoriaus valdomos bendros turto masės pagrindinėje bankroto byloje, įmonės restruktūrizavimas gali būti ir neįmanomas. Be to, suprantama, kad šalutinių bylų iškėlimas taip pat sąlygoja procedūrų kaštų didėjimą, nes turi būti apmokamos likvidatoriaus teikiamos paslaugos šalutinėje bankroto byloje.

Akivaizdus tokio teisinio reglamentavimo trūkumo pavyzdys yra *Alitalia* byla, kuris parodo ir bendradarbiavimo tarp likvidatorių pagrindinėje ir šalutinėje bylose trūkumus¹³³. Oro linijų bendrovei Alitalia iškėlus restruktūrizavimo bylą pagal Italijos teisę, administratorius laikė lėšas vienoje iš Jungtinės Karalystės banko įmonės sąskaitų, siekdamas atsiskaityti su Jungtinėje Karalystėje dirbusiais darbuotojais, tačiau iškėlus šalutinę bylą Jungtinėje Karalystėje, šalutinės bylos administratorius, atsižvelgdamas į tai, kad pagal Jungtinės Karalystės teisės aktus darbuotojai prieš kitus kreditorius pirmumo teisių neturi, sustabdė išmokų mokėjimą Jungtinėje Karalystėje

¹³⁰ ESTT 2012 m. lapkričio 22 d. sprendimas Nr. C-116/11) *Bank Handlowy w Warszawie SA, PPHU „ADAX“/Ryszard Adamiak prieš Christianapol sp. z o.o.* byloje.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² Europos Komisija, *supra* note 77, p. 6.

¹³³ Europos Komisija, *supra* note 76, p. 23.

dirbusiems darbuotojams ir įmonės lėšas paskirstė visiems kreditoriams. Dėl to administratorius pagrindinėje byloje buvo priverstas atsiskaityti su Jungtinėje Karalystėje dirbusiais darbuotojais iš kitų įmonės lėšų, tuo pažeisdamas kitų kreditorių teises ir teisėtus interesus. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad šalutinės bylos iškėlimas iš tiesų trukdo efektyviai administruoti tarpvalstybinio pobūdžio nemokumo procedūras, nes administratorius pagrindinėje byloje negali toliau kontroliuoti turto, esančio kitoje valstybėje narėje, kurios teismas iškėlė šalutinę bylą.

Taigi Reglamentas dėl bankroto bylų kritikuojamas ne tik dėl minėto šalutinių bylų pobūdžio nustatymo, bet ir dėl nuostatų, reglamentuojančių bendradarbiavimo klausimus. Komisijos ataskaitoje teigiama, kad likvidatorius pagrindinėje byloje vis dėlto nesinaudoja šalutinėmis bylomis taip, kaip aprašyta Reglamento dėl bankroto bylų preambulės 19 punkte, tai yra tais atvejais, kai skolininko nekilnojamąjį turtą per daug sudėtinga administruoti kaip vienetą arba kai skirtumai tarp susisiejančių teisinių sistemų yra tokie dideli, kad gali atsirasti problemų dėl pasekmių, kylančių iš valstybės, kurioje iškelta byla, teisės kitoms valstybėms narėms, kuriose yra turtas¹³⁴. Taip pat Europos Komisija teigia, kad nustatyta, jog tik palyginti nedaugeliu atvejų būtent likvidatorius pagrindinėje byloje faktiškai paprašė iškelti šalutinę bylą. Kita vertus, šia galimybe buvo naudojama (ir piktnaudžiaujama) skirtingais tikslais, visų pirma siekiant apsaugoti vietos kreditorių interesus ir išspręsti jurisdikcijos kolizijos problemą, kai buvo laikoma, kad konkrečioje valstybėje narėje verčiau kelti šalutinę, o ne pagrindinę bylą. Komisijos poveikio vertinime taip pat teigiama, kad šalutinių bylų trūkumai yra didesni nei pranašumai. Tai pastebima jau tada, kai likvidatorius šalutinėje byloje bendradarbiauja, ir visiškai akivaizdu, kai nebendradarbiauja¹³⁵.

Europos Komisija nurodo šias su pagrindinių ir šalutinių bylų santykiu susijusias problemas:

1. Tai, kad šalutinė byla turi būti likvidavimo byla, trukdo naudotis lanksčiomis ir veiksmingomis restruktūrizavimo priemonėmis.
2. Problemų kelia tai, kad nėra specialių šalutinės bylos iškėlimo taisyklių.
3. Nėra nuostatos, kuria remdamasis kompetentingas teismas galėtų atsisakyti iškelti šalutinę bylą, jeigu iškėlus tokią bylą būtų pakenkta vietos kreditorių interesams.
4. Nenustatyta specialių reikalavimų, kad prieš iškeliant bylą būtų išklaustyta likvidatorius pagrindinėje byloje.
5. Neaišku, ar likvidatoriai visose valstybėse narėse gali prisiimti įsipareigojimus, kuriais kreditoriams, kurie galėtų prašyti iškelti šalutinę bylą, būtų garantuota, kad bus paisoma visų pirmumo teisių, kuriomis tokie kreditoriai galėtų naudotis šalutinėse bylose, siekiant išvengti kreditorių prašymo iškelti šalutinę bylą. Anglijos teismai ir teisininkai laikosi tokio principo, tačiau

¹³⁴ Europos Komisija, *supra* note 72, p. 13.

¹³⁵ *Ibid.*, p. 14.

neaišku, ar likvidatoriai kitose valstybėse narėse gali teikti tokius pasiūlymus pagal atitinkamą nacionalinę bankroto teisę.

6. Pagal Reglamentą dėl bankroto bylų bankroto specialistai privalo teikti vienas kitam informaciją ir tarpusavyje bendradarbiauti, tačiau bankroto specialistai ir teismai teigė, kad praktiškai bendradarbiaujama neveiksmingai. Reglamento dėl bankroto bylų 31 straipsnyje nustatytos pareigos bendradarbiauti ir perduoti informaciją yra gana neaiškios. Reglamente dėl bankroto bylų nenumatytas teismų tarpusavio arba teismų ir likvidatorių bendradarbiavimas. Yra pavyzdžių, kai teismai ir likvidatoriai nepakankamai bendradarbiavo¹³⁶. Bendradarbiavimą taip pat gali apsunkinti papildomos bendradarbiavimo išlaidos, kalbos barjerai ir nacionalinės procedūrinės taisyklės, dėl kurių negalima atskleisti informacijos. Be to, nėra panašios prievolės tarpusavyje bendradarbiauti teismams, taip pat bankroto administratoriams ir teismams. Dėl to pagrindinės bylos teisėjas, prieš nusprendamas dėl tolesnių veiksmų, nėra informuojamas apie šalutinės bylos eigą, ir atvirkščiai. Dėl to sumažėja bylų veiksmingumas, padidėja jų nagrinėjimo trukmė ir išlaidos, ir galiausiai gali sumažėti galimybės kuo daugiau padidinti turto vertę¹³⁷. Praktikoje matyti, kad sėkmingai bendradarbiaujama tik tuomet, kai administratoriai turi bendrų interesų ir (arba) dalykinių santykių. Tačiau, siekiant užtikrinti veiksmingą tarpvalstybinių bylų koordinavimą, vien tik bendradarbiavimo tarp likvidatorių nepakanka. Tai turėtų daryti ir teismai. Problemas sukelia ir tai, kad nesutariama dėl turto pardavimo, restruktūrizavimo planų, neturint ar trūkstant informacijos apie procedūras, kreditoriai jose negali sėkmingai dalyvauti. Bendradarbiavimo sunkumai gali kilti ir tuomet, kai pagrindinių ir šalutinių bylų likvidatoriai konkuruoja tarpusavyje dėl turto, nepaisydami to, kad bendradarbiaujant galima pasiekti didesnės bendros naudos¹³⁸.

Europos Komisija pažymi, kad šalutinių bylų skaičius sumažėjo, nes įmonės yra linkusios vykdyti tarpvalstybinę veiklą per dukterines bendroves, o tai reiškia, kad joms gali būti keliamos tik pagrindinės bylos. Tačiau filialai tebėra įprasti aviacijos sektoriuje, turinčiame daug turto ir daug darbuotojų. Apskaičiuota, kad kasmet bankrutuoja maždaug 700 įmonių, turinčių filialus kitoje valstybėje narėje, ir iškeliami keli šimtai šalutinių bylų¹³⁹. Taigi šis pagrindinių ir šalutinių bylų santykio klausimas išlieka aktualus. Kaip matyti, teisinis reguliavimas pagrindinių ir šalutinių bylų derinimo atžvilgiu nėra pakankamas, todėl šie klausimai turėtų būti peržiūrėti, svarstant tolimesnes nemokumo teisinio reguliavimo Europos Sąjungos lygiu harmonizavimo galimybes.

---

¹³⁶ Europos Komisija, *supra* note 72, p. 14.

¹³⁷ Europos Komisija, *supra* note 77, p. 6.

¹³⁸ Europos Komisija, *supra* note 76, p. 22-24.

¹³⁹ Europos Komisija, *op. cit.*, p. 6.

2.5. Nemokumo bylų sprendimų viešinimo ir kreditorių reikalavimų pateikimo problemos

Reglamento dėl bankroto bylų 21 straipsnis 1 dalis nustato, kad „likvidatorius gali pareikalauti, kad pranešimai apie teismo sprendimą iškelti bankroto bylą ir prireikus nutarimas dėl jo paskyrimo būtų paskelbti bet kurioje kitoje valstybėje narėje joje numatyta tvarka. Tokiame pranešime taip pat nurodomas paskirtasis likvidatorius ir tai, ar byla teisinga pagal 3 straipsnio 1 dalį ar 3 straipsnio 2 dalį“. Reglamento dėl bankroto bylų 21 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „bet kuri valstybė narė, kurios teritorijoje skolininkas turi įmonę, gali nustatyti, kad viešas skelbimas privalomas. Tokiais atvejais likvidatorius ar bet kuri kita tam įgaliota valstybės narės, kurioje iškelta 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta byla, valdžios institucija imasi visų būtinų priemonių tokiam paskelbimui užtikrinti“. Be to, Reglamento dėl bankroto bylų leidėjai numatė galimybę registruoti teismo sprendimus valstybiniuose registruose. Antai Reglamento dėl bankroto bylų 22 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „likvidatorius gali reikalauti, kad teismo sprendimas iškelti 3 straipsnio 1 dalyje nurodytą bylą būtų užregistruotas kadastrė, prekybos registre ir bet kuriame kitose valstybėse narėse tvarkomame registre, o 2 dalyje – „bet kuri valstybė narė gali pareikalauti privalomos registracijos; tokiais atvejais likvidatorius ar bet kuri kita tam įgaliota valstybės narės, kurioje iškelta 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta byla, valdžios institucija imasi visų būtinų priemonių tokiai registracijai užtikrinti“.

Suprantama, kad veiksmingas tarpvalstybinių nemokumo bylų nagrinėjimas priklauso nuo nemokumo bylų atitinkamų sprendimų viešinimo. Tačiau, kaip matyti, skelbimas ir registracija apie pradėtas skolininko nemokumo procedūras nėra privalomas, o diskrecija skelbti ir registruoti teismo sprendimus yra suteikta likvidatoriams arba pačioms valstybėms narėms. Akivaizdu, kad viešame registre nepaskelbus apie iškeltą bankroto bylą sumažinamos arba panaikinamos kreditorių galimybės sužinoti apie kitoje valstybėje narėje iškeltas bankroto bylas. Tokiu atveju iškyla rizika, kad nežinomi kreditoriai nesužinos apie vykstančias procedūras, todėl negalės pateikti savo kreditorinių reikalavimų, o potencialūs klientai, darbuotojai ar bankai nesužinos, kad įmonė ar fizinis asmuo yra bankrutuojantis ar jo skolos restruktūrizuojamos. Be to, bankroto bylą iškeliantis teismas turi žinoti, ar skolininkui jau yra iškelta bankroto byla kitoje valstybėje narėje, priešingu atveju gali susidaryti situacijos, kai vienu metu skirtingose valstybėse narėse gali būti iškeliama kelios bylos. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad Reglamentas dėl bankroto bylų nenumato nuostatų, susijusių su procedūrų užbaigimo viešinimu, o tai taip pat yra svarbu, siekiant užtikrinti veiksmingą tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimą ir suinteresuotų asmenų teisių įgyvendinimą, todėl atitinkamos nuostatos turėtų būti numatytos.

Heidelbergo tyrime nurodoma, kad pagal pateiktas šalių ataskaitas daugelis valstybių narių skelbia informaciją apie iškeltas nemokumo bylas internetiniuose registruose¹⁴⁰ (14 valstybių). Nors ir likvidatoriai neprivalo skelbti ir (arba) registruoti teismų sprendimų, tačiau daugelis šio tyrimo ataskaitų parodė, kad vis tik reikalaujama skelbti apie teismų sprendimus, jeigu skolininkas turi įmonę toje valstybėje narėje. Tačiau, manytina, kad toks paskelbimas dar nereiškia, kad skolininko kreditoriai būtų tinkamai informuojami apie iškeltą bankroto bylą. Juk mažai tikėtina, kad kreditorius nuolat tikrins informaciją apie savo skolininkus įvairiuose nacionaliniuose registruose, ką jis tokiu atveju būtų priverstas daryti. Šiam tikslui turėtų būti sukurtas vienas bendras registras Europos Sąjungos lygiu¹⁴¹.

Taigi Komisijos poveikio vertinime teigiama, kad šiuo metu valstybėse narėse, kuriose iškeliama pagrindinė ar šalutinė byla, nėra sistemškai skelbiami ar registruojami teismų sprendimai. Taip pat nėra Europos nemokumo registro, kuris galėtų suteikti galimybę atlikti paiešką keliuose nacionaliniuose registruose. Todėl egzistuoja rizika, kad teisėjas nesužinos apie iškeltą bylą kitoje valstybėje narėje, o tokia situacija įtakoja teisinius ginčus ir netinkamus sprendimus, kurie gali būti negrįžtami, jeigu turtas jau likviduotas. Informacijos apie vykdomas procedūras trūkumas įtakojo tai, kad buvo pradėtos nereikalingos konkuruojančios procedūros. Net jeigu problema yra sprendžiama apeliacine tvarka, tuo pačiu metu vykstančios procedūros gali tęstis dar keletą savaičių, o tai sukelia ne tik teisinio netikrumo dėl to, kas turėtų valdyti skolininko turtą, bet taipogi didina ir teisinės išlaidas, nustatant, kuri procedūra turėtų būti pagrindinė. Šiai situacijai apibūdinti pateikiamas bylos pavyzdys, kuomet Vokietijos teismas, nušalinęs skolininką nuo turto valdymo, paskyrė laikinąjį nemokumo administratorių. Vėliau Anglijoje skolininkui buvo iškelta pagrindinė nemokumo byla. Anglijos teismas po Vokietijoje paskirto laikinojo administratoriaus apeliacinio skundo nusprendė, kad laikinojo administratoriaus paskyrimas pagrindinėje nemokumo byloje turėjo būti pripažintas kaip pagrindinės bylos Vokietijoje pradžia, ir, kadangi ši byla buvo pradėta anksčiau nei Anglijoje, pakeitė žemesnės instancijos teismo sprendimą¹⁴².

Europos Komisija teigia, kad trys ketvirtadaliai (75 %) viešų konsultacijų respondentų mano, jog tai, kad sprendimų iškelti bankroto bylą skelbti ir registruoti neprivaloma, yra problema. Tačiau Komisijos poveikio vertinime atkreipiamas dėmesys į tai, kad nemažai problemų liktų ir tuo atveju, jeigu skelbimas ir registracija būtų privalomi. Teigiama, kad skiriasi valstybių narių patirtis viešai skelbiant informaciją apie iškeltas nemokumo bylas. Be to, net jeigu elektroniniai registrai yra, užsienio kreditoriams ir teismams yra neįmanoma reguliariai tikrinti kiekvienos valstybės narės registro. Kaip vieną iš priemonių, įgyvendindama 2009 m. e. teisingumo veiksmų planą, Europos

---

¹⁴⁰ Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer, *supra* note 71, p. 374.

¹⁴¹ *Ibid.*, p. 377.

¹⁴² Europos Komisija, *supra* note 76, p. 25.

Komisija parengė bandomąjį elektroninių bankroto registru susiejimo projektą, kuriame jau dalyvauja septynios valstybės narės¹⁴³.

Su teismų sprendimų nemokumo bylose viešinimo aspektu yra susijęs ir kreditorių reikalavimų pateikimo klausimas. Reglamento dėl bankroto bylų IV skyrius nustato kreditorių teisę pateikti reikalavimus, teismo arba jo paskirto likvidatoriaus pareigą informuoti žinomus kreditorius, su reikalavimu pateikiamų dokumentų turinio reikalavimus. Reglamento dėl bankroto bylų 42 straipsnio 2 dalies nuostatos numato, jog „bet kuris kreditorius, kurio gyvenamoji vieta, nuolatinė gyvenamoji vieta ar registruota buveinė yra kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje iškelta byla, gali pateikti savo reikalavimą tos kitos valstybės narės valstybine kalba arba viena iš jos valstybinių kalbų. <...> Be to, iš jo gali būti pareikalauta pateikti vertimą į valstybės narės, kurioje iškelta byla, valstybinę kalbą arba į vieną iš jos valstybinių kalbų“. Iš Reglamento dėl bankroto bylų 4 straipsnio 2 dalies h punkto nuostatų matyti, kad terminai reikalavimų pateikimui yra nustatomi pagal nacionalinę teisę.

Komisijos poveikio vertinimo tyrime ir viešų konsultacijų respondentų atsakymuose nurodyta, kad kreditoriams kyla sunkumų teikiant reikalavimus pagal Reglamentą dėl bankroto bylų. Likvidatoriai ne visada laiku informuoja kreditorius apie jų teises pateikti reikalavimą. Dėl to reikalavimas gali būti visai nesvarstomas, jeigu jis pateikiamas po nacionalinėje teisėje nustatyto termino. Apskaičiuota, kad užsienio kreditoriui tenkančios vidutinės tarpvalstybinio reikalavimų pateikimo išlaidos yra maždaug 2000 EUR¹⁴⁴. Pažymima, kad užsienio valstybių kreditoriai, pateikdami reikalavimus, dažnai susiduria ne tik su papildomomis vertimo, bet ir su teisinių paslaugų išlaidomis kitos šalies nemokumo teisės klausimais. Be to, tam tikrose valstybėse narėse, pateikiant reikalavimus, būtinas atstovaujantis teisininkas. Minėti papildomi kaštai ir sunkumai labiausiai paveikia smulkiuosius kreditorius ir taip atgraso nuo reikalavimų pateikimo. Komisijos poveikio vertinime pateikiamas pavyzdys, kai kitos valstybės narės kreditorius nebuvo laiku informuotas apie nemokumo bylos iškėlimą, todėl negalėjo pateikti reikalavimo iki nustatyto termino. Prancūzijos Apeliacinis Teismas (*French Court of Appeal*) atmetė šio kreditoriaus reikalavimą, savo sprendimą argumentuodamas tuo, jog Reglamentas dėl bankroto bylų nenumatė kreditorių reikalavimų pateikimo terminų pratęsimo ir kad Prancūzijos nacionalinė teisė priemonių, užkertančių kelią pareigos informuoti kreditorius pažeidimui, nenumatė¹⁴⁵.

Svarbu pažymėti, kad, siekiant užtikrinti kreditorių teisių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą Europos Sąjungos lygiu, tiek vietos, tiek užsienio kreditoriai turėtų būti vienodai informuojami. Deja, Heidelbergo tyrime pažymima, kad respondentai teigia, jog individuali informavimo sistema, aprašyta Reglamento dėl bankroto bylų 40 straipsnyje, yra sunkiai pritaikoma

¹⁴³ Europos Komisija, *supra* note 72, p. 15-16.

¹⁴⁴ Europos Komisija, *supra* note 77, p. 6.

¹⁴⁵ Europos Komisija, *supra* note 76, p. 26.

praktikoje¹⁴⁶. Kai kuriais atvejais teismai ir (arba) likvidatoriai skelbė teismų sprendimus apie pradėtas nemokumo procedūras nacionaliniuose registruose, nesilaikydami pareigos individualiai informuoti užsienio valstybių kreditorius. Kitais atvejais kreditoriams buvo išsiųsti individualūs pranešimai, tačiau jie neatitiko Reglamento dėl bankroto bylų 42 straipsnio 2 dalyje nustatytų reikalavimų. Be to, teismai kėlė klausimą, ar neatitikimas Reglamento dėl bankroto bylų 40 straipsnio ir 42 straipsnio 2 dalies reikalavimams turi teisinės pasekmes, o jei taip, tai kokias. Taip pat iškilo klausimas, kaip toks reikalavimų neatitikimas įtakoja reikalavimų pateikimo terminą pagal *lex fori concursus*. Nacionalinės ataskaitos, kuriomis rėmėsi Heidelbergo tyrimas, parodė, kad kai kurių valstybių narių nemokumo įstatymai nustato trumpus reikalavimų pateikimo terminus, kuriuos pradelsus kreditoriai netenka teisės dalyvauti nemokumo byloje¹⁴⁷. Čia taip pat atkreipiamas dėmesys, kad užsienio kreditorių reikalavimams pateikti nustatyti terminai turėtų būti ilgesni ir netgi siūloma nustatyti minimalų laikotarpį (nuo vieno iki trijų mėnesių), kurio pradžia galėtų būti laikoma nuo kreditorių informavimo apie pradėtas procedūras momento arba nuo teismo sprendimo iškelti nemokumo bylą paskelbimo ar įregistravimo nemokumo registre toje valstybėje narėje, kurioje yra kreditoriaus gyvenamoji vieta ar registruota buveinė. Minimalaus laikotarpio nustatymas padėtų užtikrinti teisinio saugumumo principo įgyvendinimą¹⁴⁸. Heidelbergo tyrime teigiama, kad daugeliu atveju Čekijos, Slovakijos, Slovėnijos ir Prancūzijos teismai sprendė klausimą, ar užsienio valstybių kreditoriai, praleidę reikalavimų pateikimo terminus pagal *lex fori concursus*, negali dalyvauti nemokumo procedūrose, tuo atveju, jeigu jie nebuvo informuoti pagal Reglamento dėl bankroto bylų reikalavimus. ESTT, nagrinėdamas *Komisija prieš AMI Semiconductor Belgium ir kt.* bylą, sprendime, be kita ko, nurodė, kad bankroto bylos iškėlimas sukelia pasekmių kitose valstybėse narėse, nesant būtinybės pranešti pagal to paties reglamento 40 straipsnį; antra, net jei pranešimas Komisijai (kaip kreditoriui) gali būti laikomas pavėluotu, Reglamentas dėl bankroto bylų nenumato jokių tokio vėlavimo pasekmių procedūros pripažinimui kitose valstybėse narėse, išskyrus galimą teisę gauti visos žalos, atsiradusios dėl pavėluoto pranešimo, atlyginimą¹⁴⁹. Tuo tarpu Vokietijos teismas, priešingai, atsisakė pripažinti Anglijos bankroto teismo sprendimą dėl to, kad Vokietijoje gyvenančiam kreditoriui išsiųstas pranešimas nepilnai išverstas į vokiečių kalbą, argumentuodamas viešosios tvarkos pažeidimu pagal Reglamento dėl bankroto bylų 26 straipsnį¹⁵⁰. Kaip minėta, Reglamento dėl bankroto bylų 41 ir 42 straipsnių nuostatos aiškiai nurodo reikalavimus tiek kreditorių pateikiamų dokumentų turiniui,

¹⁴⁶ Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer, *supra* note 71, p. 373.

¹⁴⁷ *Ibid.*, p. 374.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ Europos Teisingumo Teismo 2005 m. kovo mėn. 17 d. sprendimas Nr. C-294/02 *Komisija prieš AMI Semiconductor Belgium ir kt.* byloje.

¹⁵⁰ Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer, *op. cit.*, p. 375.

ties kalbai. Tačiau pasirodo, kad teismams ir (arba) likvidatoriams kartais būna sudėtinga juos pritaikyti praktikoje.

Iš Reglamento dėl bankroto bylų nuostatų matyti, kad esamas reguliavimas daugiau yra orientuotas į žinomų kreditorių teisių įgyvendinimą, ir nėra užtikrinamas užsienio valstybių kreditorių dalyvavimas bylose, nes skolininkui nepateikus išsamios informacijos apie savo kreditorius, jie paprastai ir negaus informacijos apie iškeltą bankroto bylą iš teismo paskirto likvidatoriaus dėl suprantamų priežasčių. Taigi, manytina, kad šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas sudaro prielaidas nežinomų kreditorių teisių pažeidimui. Atsižvelgiant į tai, Reglamento dėl bankroto bylų atitinkamos nuostatos turėtų būti peržiūretos ir tobulinamos, siekiant suderinti nemokumo bylų viešinimo ir kreditorių reikalavimų pateikimo klausimus, nes akivaizdu, kad nacionaliniu lygiu ši teisinio reguliavimo problema negalėtų būti išspręsta.

3. BANKROTO PROCESO TEISINIO REGULIAVIMO UNIFIKAVIMO IR HARMONIZAVIMO INICIATYVOS EUROPOS SĄJUNGOS INSTITUCIJOSE

3.1. Europos Parlamento pasiūlymai harmonizuoti nemokumo procedūras

Kaip ir buvo minėta anksčiau, INSOL ataskaitos, parengtos 2010 m. Europos Parlamento prašymu, autoriai, remdamiesi tuo, kad valstybių narių nemokumo teisės skirtumai skatina skolininkus perkelti savo pagrindinių turtinių interesų vietą, ieškant palankesnės teisinės padėties, ir kad *forum shopping* reiškinys pažeidžia nemokumo procesų skaidrumo ir teisinio numatomumo principus bei sumažina galimybę restruktūrizuoti nemokias įmones, pasiūlė harmonizuoti daugelį nemokumo teisinio reguliavimo aspektų. Šie pasiūlymai iš esmės atspindi ir vėlesnėse Europos Parlamento rekomendacijose.

Atsižvelgdamas į tai, kad pagal Reglamento dėl bankroto bylų 46 straipsnio nuostatas ne vėliau kaip iki 2012 m. birželio 1 d. Europos Komisija turėjo pateikti Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonominių bei socialinių reikalų komitetui šio reglamento taikymo ataskaitą, Europos Parlamentas 2011 m. lapkričio 15 d. priėmė rezoliuciją su rekomendacijomis Komisijai dėl nemokumo bylų remiantis Europos Sąjungos įmonių teisės nuostatomis (toliau – Europos Parlamento Rezoliucija).

Rezoliucijoje prašoma Europos Komisijos pateikti vieną arba daugiau pasiūlymų dėl Europos Sąjungos įmonių nemokumo teisinės bazės pagal išsamias rekomendacijas, siekiant

užtikrinti vienodas sąlygas, šiuos pasiūlymus pagrindžiant išsamia visų galimų alternatyvų analize¹⁵¹. Europos Parlamento Rezoliucijoje nurodomos šios rekomendacijos:

1. Rekomendacijos dėl konkrečių nemokumo ir įmonių teisės aspektų derinimo.

1.1. Dėl tam tikrų nemokumo bylos iškėlimo aspektų derinimo:

- siūloma numatyti galimybę, kad nemokumo byla galėtų būti iškelta skolininkams, kurie yra fiziniai asmenys, juridiniai subjektai arba asociacijos;

- nemokumo byla turėtų būti iškeliama laiku, kad sunkumų turinčiai įmonei būtų suteikta sanavimo galimybė;

- taip pat manoma, kad nemokumo byla galėtų būti iškelta dėl minėtųjų skolininkų turto, subjektų, kurie nėra juridiniai asmenys (pvz., Europos ekonominių interesų grupė) turto, bendrosios nuosavybės teise įgyto palikimo ir turto;

- visos įmonės, siekdamos apsisaugoti, galėtų pradėti nemokumo procesą tais atvejais, kai nemokumas yra laikinas;

- manoma, kad nemokumo byla taip pat galėtų būti iškelta panaikinus juridinį subjektą arba subjektą, kuris nėra juridinis asmuo, jei turtas dar nepadalytas arba tais atvejais, kai dar turima turto;

- bylą galėtų iškelti teismas arba kita kompetentinga institucija, gavusi kreditoriaus arba skolininko raštu pateiktą prašymą; prašymas iškelti bylą galėtų būti atsiimtas, jei byla dar neiškelta arba jei teismas dar neatmetė prašymo;

- kreditorius galėtų prašyti iškelti bylą, jei jis turi su ja susijusių teisinių interesų ir įrodo, kad turi pagrindo pareikšti reikalavimą;

- siūloma nustatyti, kad byla galėtų būti iškelta, jei skolininkas yra nemokus, t. y. negali įvykdyti mokėjimo įsipareigojimų; jei prašymą pateikia skolininkas, byla taip pat galėtų būti iškelta, jei skolininkui gresia nemokumas, t. y. jei skolininkas greičiausiai negalės įvykdyti mokėjimo įsipareigojimų;

- kalbant apie skolininko prievolę paskelbti bankrotą, byla turėtų būti iškelta per vieno – dviejų mėnesių laikotarpį nuo mokėjimų nutraukimo, jei teismas dar nepradėjo parengtinio bylos nagrinėjimo arba nesiėmė kitų atitinkamų priemonių turtui apsaugoti ir jei turima tinkamo turto padengti nemokumo bylos išlaidas;

- valstybės narės turėtų išdėstyti taisykles, pagal kurias skolininkas gali būti traukiamas atsakomybėn už bankroto nepaskelbimą arba netinkamą paskelbimą ir numatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas.

1.2. Dėl reikalavimų pateikimo tam tikrų aspektų derinimo.

---

¹⁵¹ Europos Parlamento Rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl nemokumo bylų remiantis ES įmonių teisės nuostatomis (2011/2006(INI)) (OL C 153 E, 2013 5 31, p. 1), p. 4.

- neįvykdytų reikalavimų nustatymo data turėtų būti data, kurią darbdavys tampa nemokus, t. y. sprendimo dėl prašymo pradėti nemokumo bylą data arba data, kurią prašymas iškelti bylą buvo atmetas dėl nepadengtų išlaidų;

- kreditoriai turėtų pateikti savo reikalavimą likvidatoriui raštu per tam tikrą laikotarpį;

- valstybės narės privalėtų nustatyti minėtąjį laikotarpį, apimančią vieną – tris mėnesius nuo sprendimo apie bankrotą paskelbimo datos;

- kreditorius turėtų pateikti reikalavimą patvirtinančius dokumentus;

- likvidatorius turėtų parengti visų pateiktų reikalavimų lentelę ir ši lentelė būtų išskabinama kompetentingame teisme, kaip apibrėžta Reglamento dėl bankroto bylų 2 straipsnio d punkte;

- pavėluotai pateikti reikalavimai, t. y. kai kreditorius praleidžia reikalavimo pateikimo terminą, būtų tikrinami, bet atitinkamas kreditorius galėtų turėti papildomų išlaidų.

1.3. Dėl ieškinių dėl panaikinimo aspektų derinimo.

- valstybių narių įstatymuose turėtų būti numatyta galimybė užginčyti prieš iškeltą bylą padarytus veiksmus, kurie yra nuostolingi kreditoriams;

- veiksmai, dėl kurių gali būti pareikštas ieškinys dėl panaikinimo, būtų sandoriai, vykdomi, kai nemokumas yra neišvengiamas, apsaugos teisių kūrimas, sandoriai su susijusiomis šalimis ir sandoriai, įvykdyti siekiant apgauti kreditorius;

- laikotarpiai, per kuriuos veiksmai gali būti apskūstas pareiškiant ieškinį dėl panaikinimo, priklausytų nuo veiksmo pobūdžio; šis laikotarpis turėtų prasidėti prašymo iškelti bylą pateikimo data; laikotarpis sandorių, įvykdytų, kai nemokumas yra neišvengiamas, atveju galėtų būti nuo trijų iki devynių mėnesių, laikotarpis apsaugos teisių kūrimo atveju – nuo šešių iki dvylikos mėnesių, sandorių su susijusiomis šalimis atveju – nuo vieno iki dvejų metų ir sandorių, įvykdytų siekiant apgauti kreditorius, atveju – nuo trejų iki penkerių metų;

- įrodinėjimo, ar veiksmai gali būti apskūstas, pareiga iš esmės turėtų tekti tai šaliai, kuri teigia, kad veiksmai gali būti apskūstas; sandorių su susijusiomis šalimis atveju, įrodinėjimo pareiga turėtų tekti susijusiam asmeniui.

1.4. Dėl likvidatorių kvalifikacijos ir darbo reikalavimų bendrųjų aspektų derinimo.

- likvidatorius turėtų būti patvirtintas valstybės narės kompetentingos institucijos arba paskirtas valstybės narės kompetentingo teismo, turėti gerą reputaciją ir savo pareigoms atlikti reikiamą išsilavinimą;

- likvidatorius turėtų būti kompetentingas ir tokios kvalifikacijos, kad galėtų įvertinti skolininko įmonės padėtį ir perimti įmonės valdymo pareigas;

- kai iškeliamą pagrindinę nemokumo bylą, likvidatorius turėtų būti įgaliotas šešių mėnesių laikotarpiu spręsti dėl turto apsaugos atgaline data tuo atveju, jei įmonė būtų perkėlusį kapitalą;

- likvidatorius turėtų būti įgaliotas pagal atitinkamas prioritetas procedūras išieškoti įmonei sumokėtinas sumas prieš atsiskaitant su kreditoriais ir pasirinkti tai kaip alternatyvą reikalavimų perleidimui;

- likvidatorius turėtų būti nepriklausomas nuo kreditorių ir kitų nemokumo bylos nagrinėjimo procese dalyvaujančių šalių;

- kilus interesų konfliktui likvidatorius turėtų pasitraukti iš savo pareigų.

1.5. Dėl restruktūrizavimo planų aspektų derinimo.

- kaip teisinių reikalavimų laikymosi alternatyvą skolininkai ar likvidatoriai galėtų pateikti restruktūrizavimo planą;

- šiame plane turėtų būti numatytos atsiskaitymo su kreditoriais taisyklės ir nuostatos dėl skolininko atsakomybės baigus nagrinėti nemokumo bylą;

- plane turėtų būti nurodyta visa svarbi informacija, galinti padėti kreditoriams nuspręsti, ar pritarti planui;

- planas turėtų būti patvirtintas arba atmestas pagal specialią procedūrą atitinkamame teisme;

- nenukentėjusiems kreditoriams arba šalims, kurioms šis planas neturi jokios įtakos, neturėtų būti suteikta teisė dėl jo balsuoti arba bent jie neturėtų galėti jam sutrukdyti.

2. Rekomendacijos dėl Reglamento dėl bankroto bylų persvarstymo.

2.1. Dėl Reglamento dėl bankroto bylų taikymo srities.

Europos Parlamentas mano, kad Reglamento dėl bankroto bylų taikymo sritis turėtų būti išplėsta ir apimti nemokumo bylas, kuriose skolininkas tebeturi turto arba atvejus, kai jau paskirtas preliminarus likvidatorius. Atitinkamai turėtų būti persvarstytas ir Reglamento dėl bankroto bylų A priedas.

2.2. Dėl „pagrindinių turtinių interesų vietos“ apibrėžties.

Europos Parlamentas mano, jog į Reglamentą dėl bankroto bylų reikėtų įtraukti sąvokos „pagrindinių turtinių interesų vieta“ apibrėžtį, suformuluotą taip, kad būtų užkirstas kelias nesąžiningam palankesnės teisinės padėties ieškojimui. Europos Parlamentas siūlo įtraukti oficialią apibrėžtį, paremtą 13 konstatuojamosios dalies, kurioje kalbama apie objektyvią trečiųjų šalių galimybę nustatyti šią vietą, formuluote.

Europos Parlamentas mano, kad apibrėžtyje turėtų būti atsižvelgta į tokius aspektus, kaip galimybė iš išorės nustatyti, kaip iš tikrųjų vykdomos verslo operacijos, taip pat turto laikymo vieta, veiklos ar gamybos centras, darbuotojų darbo vieta ir t. t.

2.3. Dėl „įmonės“ apibrėžties, taikomos šalutinėms byloms.

Į Reglamentą dėl bankroto bylų turėtų būti įtraukta „įmonės“ – bet kurios veiklos vietos, kurioje skolininkas vykdo nuolatinę ūkinę veiklą, naudodamasis žmogiškaisiais ir daiktiniais ištekliais bei paslaugomis – apibrėžtis.

2.4. Dėl teismų bendradarbiavimo.

Reglamento dėl bankroto bylų 32 straipsnyje turėtų būti numatyta aiški informacijos perdavimo ir bendradarbiavimo prievolė, taikoma ne tik likvidatoriams, bet ir teismams. Tuo atveju, kai iškeliama pagrindinė ir šalutinė nemokumo byla, šių bylų nagrinėjimo terminai turėtų būti suderinti ir sutrumpinti.

2.5. Dėl tam tikrų ieškinių dėl panaikinimo aspektų.

- Reglamento dėl bankroto bylų 13 straipsnis turėtų būti persvarstytas taip, kad juo nebūtų skatinama kelti tarpvalstybinius ieškinius dėl panaikinimo ir kad jis padėtų užkirsti kelią ieškinių dėl panaikinimo laimėjimui pasitelkus taikytinos teisės pasirinkimo straipsnius.

- Bet kuriuo atveju, persvarstant ieškinių dėl panaikinimo taisyklės, reikėtų atsižvelgti į tai, kad sėkmingai veikiančios nemokios kontroliuojančios įmonės filialai neturėtų būti padaryti nemokiais dėl ieškinių dėl panaikinimo, užuot juos pardavus kaip veikiančias pelningas įmones atsižvelgiant į kreditorių interesus.

3. Rekomendacija dėl įmonių grupių nemokumo.

Dėl skirtingo integracijos lygio įmonių grupėse Europos Komisija turėtų pateikti lankstų pasiūlymą, kuriuo būtų reguliuojamas įmonių grupių nemokumas, įskaitant šiuos aspektus:

1. Kai funkcinė arba nuosavybės struktūra leidžia, turėtų būti taikomas šis požiūris:

- Byla turėtų būti keliama toje valstybėje narėje, kurioje yra pagrindinės įmonių grupės veiklos buveinė. Bylos iškėlimo pripažinimas turėtų būti automatiškas.

- Iškėlus pagrindinę bylą, turėtų būti sustabdytos kitoje valstybėje narėje prieš kitus grupės narius iškeltos bylos.

- Turėtų būti paskirtas vienas praktikuojantis nemokumo specialistas.

- Kiekvienoje valstybėje narėje, kurioje pradėtos šalutinės bylos, turėtų būti įsteigtas komitetas vietos kreditorių ir darbuotojų interesams ginti ir atstovauti.

- Jei neįmanoma nustatyti, kuris turtas priklauso kuriam skolininkui, arba įvertinti vienu įmonių kitoms pateiktų reikalavimų, išimties atveju turėtų būti taikomas turto sumavimas.

2. Kai nemokumo byla iškeliama decentralizuotoms grupėms, teisės akte turėtų būti numatytos šiuos nuostatos:

- Privalomo teismų tarpusavio, teismų ir bankroto administratorių ir bankroto administratorių tarpusavio veiksmų koordinavimo ir bendradarbiavimo taisyklės.

- Neatidėliotino sprendimų, susijusių su nemokumo bylos iškelimu, nagrinėjimu ir užbaigimu, ir sprendimų, susijusių su šia byla, pripažinimo taisyklės.

- Taisyklės dėl likvidatorių ir kreditorių galimybės kreiptis į teismus.

- Taisyklės, skirtos palengvinti ir skatinti teismų įvairių formų bendradarbiavimą siekiant koordinuoti nemokumo bylos nagrinėjimą ir nustatyti sąlygas ir apsaugas, kurios turėtų būti taikomos šių formų bendradarbiavimui. Jos turėtų įtakos keitimuisi informacija, veiklos koordinavimui ir bendrų sprendimų rengimui.

- Taisyklės, kuriomis vadovaujantis leidžiama ir skatinama paskirti už visas bylas atsakingą bendrą likvidatorių, kurio kandidatūrą siūlytų susiję teismai, o jiems padėtų į iniciatyvinį komitetą susibūrę vietos atstovai; ir taisyklės, kuriomis nustatoma iniciatyvinio komiteto narių bendradarbiavimo tvarka.

- Taisyklės, kuriomis vadovaujantis leidžiama ir skatinama sudaryti tarpvalstybinius nemokumo susitarimus, kuriuose būtų aptartas atsakomybės už įvairius bylos nagrinėjimo ir administravimo aspektus padalijimo tarp įvairių susijusių teismų ir bankroto administratorių.

4. Rekomendacijos dėl Europos Sąjungos nemokumo registro sukūrimo.

Europos Parlamentas siūlo sukurti Europos Sąjungos nemokumo registrą Europos e. teisingumo portale, kuriame būtų išvardytos visos tarpvalstybiniu mastu pradėtos nemokumo bylos, bent jau: atitinkamos teismo nutartys ir sprendimai, likvidatoriaus paskyrimas ir jo kontaktiniai duomenys, reikalavimų pareiškimo terminai.

Teismams turėtų būti privaloma perduoti šiuos duomenis Europos Sąjungos registru.

Informacija turėtų būti pateikta valstybės narės, kurioje iškelta byla, oficialiaja kalba ir anglų kalba¹⁵².

Apibendrintai galima teigti, kad Europos Parlamento Rezoliucijoje atsispindi iniciatyva tam tikru lygiu harmonizuoti daugelį nemokumo teisinio reguliavimo aspektų. Tačiau, pastebėtina, kad Europos Parlamentas nesiūlė harmonizuoti kreditorių eiliškumą nustatančių taisyklių, tarpusavio įskaitymo ir sutarčių nutraukimo klausimų. Kai kurių autorių nuomone, tai šiek tiek stebina¹⁵³, atsižvelgiant į Europos Parlamento Rezoliucijos preambulėje išreikštą susirūpinimą, jog „šiuo metu netaikoma suderinta kreditorių reitingavimo tvarka ir dėl to sunkiau nuspėti teismo procesų rezultatus“. Manytina, kad suderinti šiuos klausimus Europos Sąjungos lygiu vis tik būtų sudėtinga dėl to, kad tai politiškai jautrūs sprendimai, susiję su tam tikrų interesų pusiausvyros nustatymu, nepaisant to, kad tai leistų užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą. Reforma šioje srityje pareikalautų politinio sutarimo, be to, ir kitų valstybių narių susijusių veiklos sričių teisinio reguliavimo peržiūrėjimo, nes nemokumo teisė yra susijusi ir su kitų sričių

¹⁵² Europos Parlamentas, *supra* note 151, p. 5-9.

¹⁵³ Federico M. Mucciarelli. Not Just Efficiency: Insolvency Law in the EU and Its Political Dimension, p. 178.

materialiaja teise, pvz., darbo teise, mokesčių teise ir kt.¹⁵⁴. Kaip matyti vėliau šiame darbe, Europos Komisijos pasiūlymuose šios rekomendacijos neatsispindi.

3.2. Europos Komisijos pasiūlymai tobulinti Reglamento dėl bankroto bylų nuostatas

Kaip minėta anksčiau, Europos Komisija, vadovaudamasi Reglamento dėl bankroto bylų 46 straipsnio nuostatomis, 2012 m. gruodžio 12 d. pateikė pasiūlymą Europos Parlamentui. Daugelis Europos Parlamento Rezoliucijos pasiūlymų nebuvo įtraukti į Europos Komisijos pasiūlymą, taigi drastiškų priemonių harmonizuoti Europos Sąjungos nemokumo procedūras atsisakyta.

Pagrindiniai Europos Komisijos pasiūlyti Reglamento dėl bankroto bylų reformos elementai yra šie:

- Taikymo sritis. Siūloma išplėsti Reglamento dėl bankroto bylų taikymo sritį – keičiama bankroto bylų apibrėžtis, įtraukiant į ją ir mišrias bei ikibankrotines procedūras, taip pat skolos nurašymo procedūrą ir kitas fizinių asmenų bankroto procedūras, kurios pagal dabartinę apibrėžtį į ją nepatenka. Siūloma į Reglamento dėl bankroto bylų taikymo sritį įtraukti ir tokias procedūras, kuriose likvidatorius neskiriamas, tačiau skolininko turtas ir reikalai kontroliuojami ar prižiūrimi teismo.

- Jurisdikcija. Patikslinamos jurisdikcijos nustatymo taisyklės ir patobulinamos jurisdikcijos nustatymo procedūros. Kad teisininkams būtų lengviau nustatyti pagrindinių turtinių interesų vietą, pasiūlyme, be kita ko, patikslinama šios vietos apibrėžtis; taip pat įtraukiama nuostata dėl fizinių asmenų pagrindinių turtinių interesų vietos nustatymo.

- Šalutinės bylos. Siūlomas veiksmingesnis bankroto bylų administravimas – teismui suteikiama teisė atsisakyti kelti šalutinę bylą, jei tai nebūtina vietos kreditorių interesų apsaugai, panaikinamas reikalavimas, kad šalutine byla turi būti siekiama likvidavimo, ir numatomas glaudesnis bendradarbiavimas pagrindinėje ir šalutinėse bylose, pirmiausia nustatant griežtesnius bendradarbiavimo reikalavimus tokias bylas nagrinėjantiems teismams. Svarbu pažymėti, kad siūlomas pakeitimas nepanaikina likvidatoriaus teisės prašyti iškelti šalutinę bylą, jeigu tai padės administruoti sudėtingas bylas, pavyzdžiui, kai įsisteigimo vietos valstybėje narėje reikia atleisti daug darbuotojų. Tokiais atvejais, iškėlus vietoje atskirą bylą ir paskyrus vietos likvidatorių, galima būtų užtikrinti veiksmingesnį skolininko turto administravimą. Pasiūlyme nustatyta, kad teismas, gavęs prašymą iškelti šalutinę bylą, prieš priimdamas sprendimą privalo pasitarti su likvidatoriumi pagrindinėje byloje. Šiuo pakeitimu siekiama užtikrinti, kad teismas, gavęs prašymą iškelti šalutinę bylą, turėtų visą informaciją apie visas likvidatorius svarstomas sanavimo arba pertvarkymo

¹⁵⁴ UNCITRAL, *supra* note 28, p. 19.

galimybes ir galėtų deramai įvertinti šalutinės bylos iškėlimo pasekmes. Be šio teismo įpareigojimo likvidatoriui suteikiama teisė užginčyti sprendimą iškelti šalutinę bylą. Pasiūlymu panaikinama nuostata, kad šalutinė byla turi būti likvidavimo byla. Iškeldamas šalutinę bylą, teismas gali pasirinkti bet kurią iš įvairių nacionalinėje teisėje numatytų procedūrų, įskaitant restruktūrizavimo. Šiuo pakeitimu užtikrinama, kad šalutinės bylos iškėlimas automatiškai neužkirstų kelio sanuoti ar restruktūrizuoti visą įsiskolinusią bendrovę. Be to, pasiūlymu pagerinamas pagrindinės ir šalutinių bylų koordinavimas – bendradarbiavimo reikalavimai, kurie iki šiol buvo taikomi tik likvidatoriams, bus taikomi ir pagrindines bei šalutines bylas nagrinėjantiems teismams. Todėl teismai privalės bendradarbiauti ir susižinoti tarpusavyje; be to, likvidatoriai turės bendradarbiauti ir susižinoti su procese dalyvaujančiais kitų valstybių narių teismais. Teismų bendradarbiavimas leis geriau koordinuoti pagrindinę ir šalutines bylas. Jis gali būti ypač svarbus sėkmingam restruktūrizavimui, pvz., kai reikia, tvirtinant protokolą, kuriame išdėstomas sanavimo planas.

- Bylos viešumas ir reikalavimų pateikimas. Siūloma, kad svarbius teismo sprendimus tarpvalstybinėse bankroto bylose valstybės narės privalėtų skelbti viešai prieinamame elektroniniame registre, ir numatoma sukurti nacionalinių bankroto registrų sąveiką. Taip pat siūloma nustatyti standartinę reikalavimų pateikimo formą. Būtinoji informacija – tai bankroto bylą iškėlęs teismas, bylos iškėlimo data ir (pagrindinės bylos atveju) užbaigimo data, procedūros rūšis, skolininkas, paskirtasis likvidatorius, sprendimas iškelti bylą ir sprendimas paskirti likvidatorių, jei jis buvo paskirtas atskiru sprendimu, taip pat terminas reikalavimams pateikti. Atsižvelgiant į skirtingas bankroto bylų paskelbimo nuostatas įvairiose nacionalinėse teisės sistemose ir į skirtingus kreditorių poreikius, prievolė skelbti šią informaciją taikoma tik bendrovių, savarankiškai dirbančių asmenų ir laisvųjų profesijų darbuotojų atveju; ji netaikoma vartotojų bankroto byloms. Pasiūlyme numatyta sukurti nacionalinių registrų sąveikos sistema būtų prieinama per Europos e. teisingumo portalą. Nacionalinių registrų sąveika užtikrins, kad gavęs prašymą iškelti bankroto bylą, teismas galėtų patikrinti, ar byla tam pačiam skolininkui dar nėra iškelta kitoje valstybėje narėje; kreditoriai taip pat galės sužinoti, ar skolininkui yra iškelta byla, ir, jei taip, kokius įgaliojimus turi likvidatorius. Pasiūlymu trejopai palengvinama užsienio kreditorių, visų pirma smulkių kreditorių ir MVĮ (mažų ir vidutinių įmonių), reikalavimų pateikimo tvarka: pirma, parengtos dvi standartinės formos, kurios turėtų būti patvirtintos įgyvendinimo aktu: viena jų būtų naudojama siunčiant pranešimą kreditoriams, o kita – reikalavimams pateikti. Šios standartinės formos bus parengtos visomis oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, todėl sumažės vertimo išlaidos. Antra, užsienio kreditoriams taikomas reikalavimų pateikimo terminas bus ne trumpesnis kaip 45 dienos nuo pranešimo apie bylos iškėlimą paskelbimo bankroto registre, net jei nacionalinėje teisėje nustatytas terminas būtų trumpesnis. Taip pat užsienio kreditoriai turės būti informuojami apie jų reikalavimų užginčijimą – tokiu atveju jiems turi būti suteikta galimybė pateikti papildomų įrodymų savo

reikalavimams pagrįsti. Galiausiai, bus leidžiama pateikti reikalavimus ir be teisinio atstovo, o tai sumažins kreditorių išlaidas.

- Įmonių grupės. Pasiūlymu sukuriamos naujos specialiosios nuostatos dėl įmonių grupių narių bankroto, kartu išlaikant dabartinio Bankroto reglamento principą nagrinėti kiekvienos įmonės bankrotą atskirai. Pasiūlyme nustatoma prievolė koordinuoti įvairių tos pačios įmonių grupės narių bankroto bylas – likvidatoriai ir teismai turės bendradarbiauti panašiai kaip ir koordinuodami pagrindinę ir šalutines bylas. Nelygu bylos aplinkybės, šio bendradarbiavimo pobūdis gali skirtis. Visų pirma likvidatoriai turėtų keistis svarbia informacija ir, prireikus, bendradarbiauti, rengiant sanavimo arba pertvarkymo planą. Pasiūlyme aiškiai įvardyta galimybė bendradarbiauti protokolų pagrindu, pažymint, kad šios priemonės turi didelę praktinę reikšmę, todėl jų taikymas turėtų būti toliau skatinamas. Teismai pirmiausia turėtų bendradarbiauti keisdami informaciją, kai įmanoma, koordinuotai skirdami likvidatorius, galinčius tarpusavyje bendradarbiauti, bei tvirtindami likvidatorių pateiktus protokolus. Be to, pasiūlymu kiekvienam likvidatoriui bankroto byloje suteikiami tam tikri įgaliojimai kitų tos pačios grupės įmonių bylose. Likvidatorius turės teisę būti išklaustytas šiose bylose, prašyti jas sustabdyti ar siūlyti tokį pertvarkymo planą, dėl kurio kreditorių šiose bylose komitetas arba teismas galėtų priimti sprendimą. Be to, likvidatorius turės teisę dalyvauti kreditorių susirinkime. Likvidatoriui – asmeniui, ypač suinteresuotam sėkmingai restruktūrizuoti visas susijusias įmones – šios procedūrinės priemonės suteiks galimybę pateikti pertvarkymo planą grupės narės byloje net ir tuomet, kai likvidatorius toje byloje nenori bendradarbiauti arba tokiam planui nepritaria. Nors pasiūlymu numatoma koordinuoti skirtingas vienos įmonių grupės narių bankroto bylas, tai nereiškia, kad atsisakoma dabartinės praktikos, pagal kurią glaudžiai integruotos įmonių grupės atveju nustatoma, kad visų grupės narių pagrindiniai turtiniai interesai sutelkti vienoje vietoje, ir todėl byla iškeliamą vienoje jurisdikcijoje¹⁵⁵. Paminėtina, kad kai kurių autorių požiūriu, universalizmo koncepcija paremtas įmonių grupių nemokumo reguliavimas, nors ir patrauklus konceptualiai, tačiau iš esmės nepraktiškas ir realiame pasaulyje turi daugybę trūkumų¹⁵⁶, teigiama, kad toks sprendimas yra pagrįstas dėl to, kad yra labai sudėtinga, o tam tikrais atvejais ir apskritai neįmanoma nustatyti įmonių grupės pagrindinių turtinių interesų vietos ir, manytina, kad universalizmu paremtos alternatyvos (materialinis ir procedūrinis konsolidavimas) praktikoje sukeltų daugiau žalos, nei pasiektų naudos¹⁵⁷. Taigi darytina išvada, kad Europos Komisijos pasiūlymas koordinuoti įmonių grupių nemokumo procedūras, neatmetant ir konsolidavimo galimybės, yra tikslingas.

---

¹⁵⁵ Europos Komisija, *supra* note 70, p. 5-9.

¹⁵⁶ Kavalnė S., Norkus R., *supra* note 3, p. 171.

¹⁵⁷ *Ibid.*, p. 166.

Reglamento dėl bankroto bylų peržiūra buvo siekiama padidinti Europos tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimo sistemos veiksmingumą ir taip užtikrinti sklandų vidaus rinkos veikimą ir jos atsparumą ekonomikos krizėms¹⁵⁸. Apibendrinus tai, kas išdėstyta, manytina, kad Europos Komisijos pasiūlymais siekiama pagerinti Reglamento dėl bankroto bylų taikymą praktikoje, ir jeigu jie bus priimti, tai išties galėtų pagerinti tarpvalstybinių nemokumo bylų nagrinėjimą. Būtų galima teigti, kad nemokumo teisinio reguliavimo harmonizavimo požiūriu tai yra žingsnis į priekį, tačiau to nebūtų galima apibūdinti bankroto proceso unifikavimu. Kita vertus, dėl valstybėse narėse egzistuojančių tiek materialiosios, tiek procesinės teisės skirtumų vargu ar nemokumo teisė galėtų būti unifikuota Europos Sąjungos lygiu ir, ko gero, būtų galima teigti, kad Europos Komisijos pasiūlymai yra optimalus rezultatas, kurį buvo galima pasiekti. Tačiau, kai kurie autoriai pateikia ir priešingą nuomonę: jų manymu, šie pasiūlymai neužtikrina to, kas yra įmanoma ir būtina, siekiant žymiai pagerinti tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimą, nes jie nėra grindžiami tvirtais reguliavimo tikslais, o verslo išsaugojimas savaime nėra pabaiga. Be to, manoma, kad Europos Komisija per daug atsargi valstybės narių materialinės nemokumo teisės harmonizavimo požiūriu, ypač dėl finansinius sunkumus patiriančių įmonių vadovų pareigų nustatymo, o harmonizavimo priemonės Europos Sąjungos lygiu yra būtinos būtent šiuo metu. Taip pat manoma, kad pagrindinių turtinių interesų vietos koncepcija turėtų būti pakeista įmonės registruotos buveinės koncepcija, nes tai leistų užtikrinti teisinio tikrumo principo įgyvendinimą ir tuo pačiu paskatintų tik palankų visoms įmonės suinteresuotosioms šalims *forum shopping* reiškinio procesą. Kai kurie autoriai mano, kad Reglamente dėl bankroto bylų turėtų būti taikomas universalumo principas vietoj modifikuoto universalumo, nes būtų žymiai veiksmingiau suvienyti nemokumo procedūras įmonių grupėse, o ne jas koordinuoti, kaip pasiūlė Europos Komisija. Teigiama, kad pernelyg kuklūs ir neambicingi Europos Komisijos pasiūlymai tikriausiai net neturės poveikio teisėkūros procesams Europos Sąjungos lygiu. Tuo tarpu Europos verslui reikia veiksmingo tarpvalstybinių nemokumo procesų teisinio reguliavimo ne tik Europos Sąjungos viduje, bet ir už jos ribų, kuris pašalintų esminius egzistuojančios struktūros trūkumus, ir laukti progreso šioje srityje dar dešimt metų jis negali¹⁵⁹. Kiti autoriai taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad Reglamentas dėl bankroto bylų nustato tik nemokumo procedūrų poveikį tarp Europos Sąjungos valstybių narių (angl. *intra-Community effects*). Net jei skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta yra Europos Sąjungos valstybėje narėje, Reglamento dėl bankroto bylų nuostatos yra taikomos vien santykiams tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Santykiai su trečiosiomis valstybėmis turi būti reguliuojami nacionalinės teisės tos valstybės, kurioje iškelta byla, arba jos ir trečiųjų valstybių sudarytomis tarptautinėmis

---

¹⁵⁸ Europos Komisija, *supra* note 70, p. 3.

¹⁵⁹ Horst Eidenmuller. A new framework for business restructuring in Europe: the EU Commission's proposals for a reform of the European insolvency regulation and beyond. Law Working Paper N. 199/2013// http://ssrn.com/abstract_id=2230690 ; prisijungimo laikas: 2014-02-08, p. 21-22.

sutartimis¹⁶⁰. Tuo tarpu Europos Komisija savo pasiūlymu nesiūlo modifikuoti Reglamento dėl bankroto bylų tarpvalstybinio taikymo pobūdžio trečiųjų valstybių atžvilgiu. Visgi atkreiptinas dėmesys į tai, kad yra nemažai nuomonių, jog vienodas požiūris Europos Sąjungoje į trečiosiose valstybėse pradėtas nemokumo procedūras pagerintų vidaus rinkos veikimą ir išorės prekybą¹⁶¹.

Nepaisant nuomonių įvairovės, darytina išvada, kad Europos Komisijos pasiūlymo tikslas – padidinti Europos tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimo sistemos veiksmingumą gali būti pasiektas Europos Komisijos pasiūlyme nustatytais priemonėmis. Tam pritaria ir autoriai, nagrinėję šių priemonių galimas pasekmes¹⁶². Pažymėtina, kad 2014 m. vasario 5 d. Europos Parlamentas šiems pasiūlymams pritarė¹⁶³, nepaisydamas ankstesnių savo rekomendacijų harmonizuoti daugelį tarpvalstybinio nemokumo teisinio reguliavimo aspektų.

Taigi, kaip matyti, Europos Sąjungos institucijose, peržiūrint Reglamento dėl bankroto bylų taikymą, pradinės idėjos išsiskyrė: Europos Parlamentas pateikė gana ambicingas rekomendacijas Europos Komisijai, siekiant harmonizuoti daugelį nemokumo teisinio reguliavimo aspektų valstybėse narėse, tuo tarpu Europos Komisija, kaip numatyta Reglamente dėl bankroto bylų, pateikė pasiūlymą Europos Parlamentui, keičiant Reglamento dėl bankroto bylų tam tikras nuostatas, susijusias su taikymo sritimi, jurisdikcijos nustatymo taisyklėmis, šalutinių bylų veiksmingesniu nagrinėjimu, bylų viešinimu ir kreditorių reikalavimų pateikimu bei įmonių grupių nemokumo bylų koordinavimu. Iš to darytina išvada, kad šiuo metu galiojančio riboto universalumo principo nėra atsisakoma ir unifikuoti bankroto procesą Europos Sąjungos lygiu nesiekama.

---

¹⁶⁰ Kavalnė S., Norkus R., *supra* note 3, p. 18.

¹⁶¹ *Ibid.*, p. 19.

¹⁶² *Ibid.*, p. 182.

¹⁶³ 2014 m. vasario 5 d. Europos Komisijos memorandumas// http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-88_en.htm ; prisijungimo laikas: 2014-03-02.

IŠVADOS

Atsižvelgiant į šio magistro baigiamojo darbo tikslą ir šiam tikslui pasiekti iškeltus uždavinius, atlikus tyrimą, pateikiamos šios išvados:

1. 2000 m. gegužės 29 d. priėmus Reglamentą dėl bankroto bylų, tikslas po ilgai užtrukusių derybų ir diskusijų tam tikru lygiu harmonizuoti (t. y. sukurti vienodas teises prielaidas, kuriomis remiantis vyktų tolesnis reglamentavimas nacionaliniu lygiu) tarpvalstybinio bankroto procedūras, siekiant užtikrinti tinkamą vidaus rinkos veikimą ir efektyvų bei veiksmingą tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimą, buvo pasiektas.

2. Reglamente dėl bankroto bylų pasirinktas teisinio reguliavimo modelis pasižymi lankstumu, nėra centralizuotas, priešingai nei buvę pirmieji siūlomi teisinio reguliavimo modeliai, numatantys vieningą bankroto procesą visoje Bendrijoje, kuriems nebuvo pritarta. Taigi minties nustatyti vieningą bankroto procesą, t. y. unifikuoti bankroto teisinį reguliavimą Europos Sąjungos lygiu, buvo atsisakyta.

3. Reglamento dėl bankroto bylų nuostatose derinamos universalumo ir teritoriškumo koncepcijos. Kai kurių autorių nuomone, kol egzistuoja pagrindinės ir šalutinių bylų sistema, užtikrinti veiksmingą tarptautinių bankroto bylų nagrinėjimą yra sudėtinga. Kitų autorių požiūriu, tokia sistema kaip tik suteikia procedūrinį tarpvalstybinio pobūdžio nemokumo bylose lankstumą, nesukelia konfliktų tarp suverenių valstybių. Be to, nepaisant universalumo koncepcijos privalumų, išsaugant didesnę turto vertę ir geriau apsaugant kreditorių teises ir teisėtus interesus, ji sunkiai pritaikoma praktikoje dėl teisinių sistemų ir socialinės politikos skirtumų.

4. Valstybėse narėse egzistuoja tiek materialinės, tiek procesinės nemokumo teisės skirtumai, kurie trukdo supaprastinti nemokumo procedūras, skatina skolininkus perkelti savo pagrindinių turtinių interesų vietą, ieškant palankesnės teisinės padėties, o tai prieštarauja vienam iš Reglamento dėl bankroto bylų tikslų. Deja, šiuo metu, kol egzistuoja reikšmingi atitinkamų nuostatų skirtumai, suderinti tam tikrus nemokumo teisinio reguliavimo aspektus, ko gero, būtų neįmanoma.

5. Europos Parlamentas ir Europos Komisija ėmėsi iniciatyvų peržiūrėti galiojančią Europos Sąjungos nemokumo teisinį reguliavimą. Europos Parlamentas pasiūlė harmonizuoti daugelį nemokumo teisinio reguliavimo aspektų. Europos Komisija pasiūlė Europos Parlamentui pakeisti tam tikras Reglamento dėl bankroto bylų nuostatas, susijusias su taikymo sritimi, jurisdikcijos nustatymo taisyklėmis, šalutinių bylų veiksmingesniu nagrinėjimu, bylų viešinimu ir kreditorių reikalavimų pateikimu bei įmonių grupių nemokumo bylų koordinavimu. Manytina, kad atsižvelgiant į valstybių narių nacionalinės teisės skirtumus, Europos Komisijos pasiūlymai yra optimalus rezultatas, kurį buvo galima pasiekti. Europos Parlamentas, nepaisydamas ankstesnių

savo rekomendacijų harmonizuoti daugelį tarpvalstybinio nemokumo teisinio reguliavimo aspektų, šiems pasiūlymams pritarė. Taigi šiuo metu galiojančio riboto universalumo principo nėra atsisakoma ir unifikuoti bankroto procesą Europos Sąjungos lygiu nesiekama.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Atsižvelgiant į tai, kad Reglamentas dėl bankroto bylų nereguliuoja tarpvalstybinių ne Europos Sąjungos nemokumo bylų klausimų, o Europos Komisija savo pasiūlymu nesūlydo modifikuoti šiuo metu galiojančio teisinio reguliavimo tarpvalstybinio taikymo pobūdžio trečiųjų valstybių atžvilgiu, manytina, kad tokio reguliavimo nustatymas būtų tikslingas, ypačiai globalizacijos plėtros kontekste. Valstybėse narėse turėtų egzistuoti vienodos taisyklės užsienio ne Europos Sąjungos valstybių pradėtų nemokumo procedūrų atžvilgiu, nes trečiojoje valstybėje pradėtos nemokumo procedūros gali daryti įtaką ir teisiniams santykiams valstybėse narėse, be to, tai turėtų teigiamos įtakos išorės prekybai. Reglamento dėl bankroto bylų taikymo išimtis Danijai taip pat galėtų būti apsvaistyta.

2. Europos Komisija pasiūlė skelbti viešai prieinamame elektroniniame registre svarbius teismo sprendimus tarpvalstybinėse bankroto bylose, tačiau fizinių asmenų – vartotojų bankroto byloms numatė išimtį. Atsižvelgiant į tai, kad kai kurios valstybės narės (pvz., Lietuva) skelbia informaciją viešai apie fizinių asmenų iškeltas bankroto bylas, siūlytina sudaryti galimybę skelbti tokią informaciją ir Europos Sąjungos viešai prieinamame elektroniniame registre, jei tai leidžiama pagal valstybės narės teisės aktus, siekiant apsaugoti visų kreditorių interesus.

3. Lietuva iki šiol nėra susidūrusi su šalutinių bylų kėlimo praktika, tačiau ateityje šalutinių bylų iškėlimo klausimai galėtų iškilti, nes šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas nėra pakankamai aiškus. Atsižvelgiant į tai, siūlytina tobulinti Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo, Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo nuostatas, nustatant, kad šie įstatymai taikomi ir iškeltai šalutinę bylą, kai skolininko įsisteigimo vieta yra Lietuvos Respublikoje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
3. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas// Valstybės žinios. 2012, Nr. 57-2823.
4. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
5. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1012.

EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTAI

6. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija (OL C 326, 2012 10 26, p. 1).
7. Tarybos direktyva 80/987/EEB, „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“, 1980 m. spalio 20 d.// <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getrgr?c1=bin&c2=28540&c3=11438>.
8. Europos parlamento ir tarybos direktyva 2002/74/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 80/987/EEB „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“, 2002 m. rugsėjo 23 d.// <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getrgr?c1=bin&c2=318738&c3=11198>.
9. 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 19 skyrius, 1 tomas, p. 191) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2010 m. vasario 25 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 210/2010 (OL 2010 L 65, p. 1).

TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

10. Harmonisation of insolvency law at EU level. European Parliament. Note 2010// <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/studiesdownload.html?languageDocument=EN&file=31771>; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

11. Harmonisation of insolvency law at EU level with respect to opening of proceedings, claims filing and verification and reorganisation plans// <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201106/20110622ATT22313/20110622ATT22313EN.pdf> ; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

12. Harmonisation of insolvency law at EU level: Avoidance actions and rules on contracts// <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201106/20110622ATT22311/20110622ATT22311EN.pdf> ; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

13. Insolvency proceedings in case of groups of companies: prospects of harmonisation at EU level// <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201106/20110622ATT22322/20110622ATT22322EN.pdf> ; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

14. The revision of the EU insolvency regulation// <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201106/20110622ATT22324/20110622ATT22324EN.pdf> ; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

15. Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto pranešimas su rekomendacijomis Komisijai dėl nemokumo bylų remiantis ES įmonių teisės nuostatomis (A7-0355/2011)// <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0355+0+DOC+XML+V0//LT> ; prisijungimo laikas: 2014-01-28.

16. Europos Parlamento Rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl nemokumo bylų remiantis ES įmonių teisės nuostatomis (2011/2006(INI)) (OL C 153 E, 2013 5 31, p. 1).

17. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui Naujas europinis požiūris į verslo žlugimą ir bankrotą. COM(2012) 742 final.

18. Europos Komisijos pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr.1346/2000 dėl bankroto bylų. COM(2012) 744 final// [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744_/com_com\(2012\)0744_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744_/com_com(2012)0744_lt.pdf) ; prisijungimo laikas: 2014-01-28.

19. Commission staff working document Impact assessment accompanying the document Revision of Regulation (EC) No 1346/2000 on insolvency proceedings SWD(2012) 416 final.

20. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas Poveikio vertinimo santrauka pridedamas prie dokumento Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų peržiūra SWD(2012) 417 final.

21. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų taikymo COM(2012) 743 final.

22. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui Naujas europinis požiūris į verslo žlugimą ir bankrotą COM(2012) 742 final.

23. 2014 m. vasario 5 d. Europos Komisijos memorandumas// http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-88_en.htm ; prisijungimo laikas: 2014-03-02.

24. Europos e. teisingumo portalas. Prieiga internete://http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy_spa_lt.htm.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

25. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika. I tomas. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.

26. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika. II tomas. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.

27. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika. III tomas. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.

28. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. - Vilnius: Justitia, 2009.

29. Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. - Vilnius: Justitia, 2011.

30. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. - Vilnius: Justitia, 2003.

31. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II tomas. - Vilnius: Justitia, 2005.

32. Mikelėnas V. Civilinis procesas. - Vilnius: Justitia, 2006.

33. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius, 2004.

34. Bernotaitė K. Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai// Jurisprudencija. 2005, T 77(69).

35. Kirilevičiūtė L. Europos Sąjungos kompetencijos reguliuoti bankroto procesą ribos// Teisė, 2009. Nr. 73.

36. Kirilevičiūtė L. Jurisdikcijos taisyklės pagal 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentą (EB) 1346/2000 dėl bankroto bylų// Daktaro disertacija 2012//

http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2012~D_20120131_092508-65066/DS.005.0.01.ETD ; prisijungimo laikas: 2014-02-04.

37. Kirilevičiūtė L. Ar egzistuoja palankesnės teisė ieškojimo galimybės bankroto bylose? // Teisė, 2010, t.74.

38. Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese// Jurisprudencija. 2005. Nr. 78(79). 78

39. Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Vilnius, 2007.

40. Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata// Jurisprudencija. 2008. Nr. 7(109).

41. Mikuckienė V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto byloje// Jurisprudencija. 2007. Nr. 5(95).

42. Mikuckienė V. Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto bylose// Socialinių mokslų studijos. 2009. 1(1), p. 95–112.

43. Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika. - Vilnius: Justitia 2007. Nr. 2 (64).

44. Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai// Jurisprudencija. Mokslo darbai 2004. Nr. 57 (49).

45. Urbonas A. Teismo sprendimo bankroto byloje pripažinimas kitoje Europos Sąjungos šalyje narėje// Jurisprudencija. Mokslo darbai 2007 9(99); 70–76.

46. Butkus K., Jazbutis R., Kelpšas T., Laužikas E., Velička R., Višinskis V. Taikomas mokslinis tyrimas „Fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo būdų analizė“// www.bankrotodep.lt/Doc/nvaa.doc ; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

47. Čiricaite R. 2000 m. gegužės 29 d. Europos Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų: taikytinos teisės nustatymo ypatumai// ISSN 1392-1274. Teisė 2008 67.

48. Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R., Ruškytė R., Sakalas A., Česonis V., Velička R., Jazbutis R. Taikomas mokslinis tyrimas „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“// http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis/doc/Nemokumo_%20studija.doc; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

49. Norkus R., Višinskis V., Driukas A., Kalvanė S., Velička R., Kelpšas T., Kazlauskas Č., D. Taikomas mokslinis tyrimas „Optimalaus individualia veikla užsiimančių fizinių asmenų, ūkininkų, kitų fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo modelio nustatymas“// <http://www.ukmin.lt/.../Fizinio%20asm.%20nemok.%20SV%208.0.doc>; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

50. Advokatų profesinė bendrija „Baltic Legal Solutions Lietuva“. Taikomas mokslinis tyrimo darbas „Įmonių grupės atsakomybės už kiekvienos įmonės – grupės narės – finansinę padėtį

(mokumą) nustatymo teisinės galimybės ir taikymo efektyvumas tyčinių bankrotų prevencijos kontekste“//

<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Imoni%C5%B3%20grupi%C5%B3%20tyrimas%20-BLS%20Lietuva%20-%20galutin%C4%97%20ataskaita.pdf> ; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

51. Kavalnė S., Norkus R. Mokslinio tyrimo Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, pakeičiančio 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr.1346/2000 dėl bankroto bylų, nuostatų galima įtaka bankroto procesams Lietuvoje ir galimas poveikis Lietuvos ekonominiams interesams bankroto srityje galutinė ataskaita// <http://www.lrv.lt/bylos/LESSED%20projektas/Dokumentai/bankrotai%20galutine%20ataskaita.pdf> ; prisijungimo laikas: 2014-01-18.

52. Miguel Virgos Soriano, Francisco J. Garcimartin Alferez. The European Insolvency Regulation: Law and Practice. Kluwer Law International, 2004.

53. Jully Pae. The EU Regulation on Insolvency Proceedings: The need for a modified universal approach. Citation: 27 Hastings Int'l & Comp. L. Rev. 555 2003-2004// <https://www.copyright.com/ccc/basicSearch.do?&operation=go&searchType=0&lastSearch=simple&all=on&titleOrStdNo=0149-9246> , prisijungimo laikas: 2013-11-04.

54. Report on the Convention of Insolvency Proceedings Miguel VIRGOS Etienne SCHMIT// <http://aei.pitt.edu/952/> , prisijungimo laikas: 2013-11-07.

55. Israel Jona. European Cross-Border Insolvency Regulation. Intersentia. Antwerpen-Oxford, 2005.

56. Francisco Garcimartin. The EU insolvency regulation: rules on jurisdiction// http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Rules_on_jurisdiction.pdf ; prisijungimo laikas: 2013-11-07.

57. André J. Berends. The EU Insolvency nsolvency regulation: some capita selecta// <http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=19e630b9-b898-4c8d-9557-043eb9cde127%40sessionmgr4004&hid=4207> ; prisijungimo laikas: 2013-11-07.

58. Pedro Jose F. Bernardo. Cross – Border Insolvency and the Challenges of the Global Corporation: Evaluating Globalization and the Stakeholder Predictability through the UNCITRAL Model Law on Cross – Border Insolvency and the European Union Insolvency Regulation// <http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=19e630b9-b898-4c8d-9557-043eb9cde127%40sessionmgr4004&hid=4207> ; prisijungimo laikas: 2014-01-22.

59. Patrick Wautelet. Some Considerations on the Center of the Main Interests as Jurisdictional Test under the European Insolvency Regulation// http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=997983 ; prisijungimo laikas: 2014-01-22.

60. Federico M. Mucciarelli. The Transfer of the Registered Office and Forum-Shopping in International Insolvency Cases: an Important Decision from Italy. – Case Note on the Decision

“B & C” of the Italian Corte di Cassazione// http://works.bepress.com/federico_mucciarelli/4/ ; prisijungimo laikas: 2014-01-22.

61. Federico M. Mucciarelli. The unavoidable persistence of forum shopping in European insolvency law// http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2375654 ; prisijungimo laikas: 2014-02-08.

62. Federico M. Mucciarelli. Not Just Efficiency: Insolvency Law in the EU and Its Political Dimension// <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=8951169> ; prisijungimo laikas: 2014-02-08.

63. Gabriel Moss, Ian F. Flecher LLD Stuart Isaacs. The EC Regulation on insolvency proceedings A Commentary and Annotated Guide. Oxford, 2009.

64. Burkhard Hess, Paul Oberhammer, Thomas Pfeiffer. External evaluation of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings. JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4. Paskelbta Teisingumo GD svetainės „Europa“ puslapyje: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm .

65. Bob Wessels. European Union Regulation on insolvency proceedings. An Introductory Analysis (October 2006).

66. Bob Wessels. The Changing Landscape of Cross-border Insolvency Law in Europe. Juridica International XII/2007.

67. Bob Wessels. On the future of European insolvency law// <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/viewdownload/39/6108.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-08.

68. Bob Wessels. Themes of the Future: Rescue Businesses and Cross – border Cooperation.

69. Christoph G. Paulus. A Vision of the European Insolvency Law// <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/39/3906.html> ; prisijungimo laikas: 2014-02-08.

70. Paul J. Omar. The extra – territorial reach of the European Insolvency Regulation. 2006.

71. Horst Eidenmuller. A new framework for business restructuring in Europe: the EU Commission’s proposals for a reform of the European insolvency regulation and beyond. Law Working Paper N. 199/2013// http://ssrn.com/abstract_id=2230690 ; prisijungimo laikas: 2014-02-08.

72. UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law. New York: United Nations Publication, 2005.

73. UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law. Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency. New York: United Nations Publication, 2012.

TEISMŲ PRAKTIKA

74. Europos e. teisingumo portalas// https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-298-lt.do.

75. ESTT praktika// <http://eur-lex.europa.eu/JURISIndex.do?ihmlang=lt> ;

76. ESTT 2005 m. kovo mėn. 17 d. sprendimas Nr. C-294/02 *Komisija prieš AMI Semiconductor Belgium ir kt.* byloje.

77. ESTT 2006 m. sausio mėn. 17 d. sprendimas Nr. C-1/04 *Staubitz-Schreiber* byloje.

78. ESTT 2006 m. gegužės mėn. 2 d. sprendimas Nr. C-341/04 *Eurofood* byloje.

79. ESTT 2011 m. spalio mėn. 20 d. sprendimas Nr. C-396/09 *Interedil* byloje.

80. ESTT 2011 m. gruodžio 15 d. sprendimas Nr. C-191/10 *Rastelli* byloje.

81. Generalinio advokato Damaso Ruiz – Jarabo Colomer 2005 m. rugsėjo 6 d. išvada *Staubitz-Schreiber* byloje.

82. ESTT 2012 m. lapkričio 22 d. sprendimas Nr. C-116/11) *Bank Handlowy w Warszawie SA, PPHU „ADAX“/Ryszard Adamiak prieš Christianapol sp. z o.o.* byloje.

83. Generalinės advokatės Juliane Kokott 2012 m. gegužės 24 d. išvada *Bank Handlowy ir Ryszard Adamiak prieš Christianapol sp. z o.o.* byloje (C-116/11).

84. ESTT 2012 m. lapkričio 8 d. sprendimas Nr. C-461/11) *Ulf Kazimierz Radziejewski prieš Kronofogdemyndigheten i Stockholm* byloje.

85. ESTT 2009 m. vasario 12 d. sprendimas Nr. C-339/07) *Frick Teppichboden Supermärkte GmbH prieš Deko Marty Belgium N.V.* byloje.

SANTRAUKA

Šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjamos bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo tendencijos Europos Sąjungoje.

Siekiant atskleisti šias tendencijas, analizuojamos bankroto proceso unifikavimo ir harmonizavimo prielaidos bei šiuo metu galiojantis bankroto proceso teisinis reguliavimas Europos Sąjungos teisėje, nagrinėjami kai kurie valstybių narių nemokumo teisės nacionalinių skirtumų aspektai, pateikiamos tarpvalstybinių nemokumo bylų problemos, taikant Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų, ir atskleidžiamos Europos Parlamento bei Europos Komisijos iniciatyvos, siekiant labiau suderinti nemokumo teisinį reguliavimą Europos Sąjungoje.

2000 m. gegužės 29 d. priėmus Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų, tikslas tam tikru lygiu harmonizuoti tarpvalstybinio bankroto procedūras buvo pasiektas. Pasirinktas teisinio reguliavimo modelis pasižymi lankstumu, nėra centralizuotas ir nenustato vieningo bankroto proceso visoje Europos Sąjungoje. Taigi minties unifikuoti bankroto teisinį reguliavimą Europos Sąjungos lygiu buvo atsisakyta. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų nuostatose derinamos universalumo ir teritoriškumo koncepcijos, kas, viena vertus, suteikia procedūrinį tarpvalstybinio pobūdžio nemokumo bylose lankstumą, nesukelia konfliktų tarp suverenių valstybių, kita vertus, gali trukdyti išsaugoti skolininko turto vertę ir geriau apsaugoti kreditorių teises ir teisėtus interesus. Užtikrinti efektyvų ir veiksmingą tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimą gali būti sudėtinga dėl valstybių narių nemokumo teisės skirtumų ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų taikymo problemų. Tačiau, kol egzistuoja reikšmingi nacionalinės nemokumo teisės skirtumai valstybėse narėse, unifikuoti bankroto proceso teisinį reguliavimą Europos Sąjungos lygiu vargu ar būtų įmanoma ir tikslinga. Manytina, kad Europos Komisijos pateikti pasiūlymai dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų nuostatų, susijusių su taikymo sritimi, jurisdikcijos nustatymo taisyklėmis, šalutinių bylų veiksmingesniu nagrinėjimu, bylų viešinimu ir kreditorių reikalavimų pateikimu bei įmonių grupių nemokumo bylų koordinavimu, tobulinimo yra optimalus rezultatas, siekiant labiau suderinti nemokumo teisinį reguliavimą Europos Sąjungos lygiu, ir turės teigiamas pasekmes tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimo sistemos veiksmingumui bei sklandaus vidaus rinkos veikimui užtikrinti.

Pagrindinės sąvokos: *bankroto procesas, nemokumo teisinis reguliavimas, bankroto proceso harmonizavimas.*

SUMMARY

This Master Thesis contains analysis of trends of unification and harmonization of bankruptcy process in the European Union.

In order to disclose these trends, the background of unification and harmonization of bankruptcy process, the existing insolvency legislation in the European Union are analyzed, as well as some issues related to differences of national insolvency laws of Member States, the problems of cross-border insolvency proceedings concerned with the application of Council Regulation 1346/2000 on Insolvency Proceedings and the initiatives of the European Parliament and the European Commission with a view to achieving a greater harmonization of insolvency legislation in the European Union are discussed.

The aim to harmonize cross-border insolvency proceedings in a certain level was achieved in adoption of Council Regulation 1346/2000 on Insolvency Proceedings on 29 May 2000. The selected model of insolvency regime could be characterized as flexible, not centralized and does not contain a unified bankruptcy system between Member States of the European Union. So the goal to unify bankruptcy regime in the European Union was rejected. The concepts of universality and territoriality are combined in the provisions of Council Regulation 1346/2000 on Insolvency Proceedings. On one hand, this combination provides procedural flexibility in cross-border insolvency cases and does not arise conflicts between sovereign states. On the other hand, it can create obstacles to maximizing the value of the insolvency estate and better protection of creditor interests. Differences between national insolvency laws and the problems concerned with the application of Council Regulation 1346/2000 on Insolvency Proceedings can create obstacles to ensure an effective and efficient cross-border insolvency legal framework. However as long as significant differences between national insolvency laws exist, it would hardly be possible and worthwhile to create a unified insolvency regime in the European Union.

It is considered that the proposals of the European Commission to amend Council Regulation 1346/2000 on Insolvency Proceedings in order to extend the scope of regulation, to improve the rules of jurisdiction, to establish more efficient secondary proceedings, the rules on publicity of insolvency proceedings and the lodging of claims and specific rules dealing with the insolvency of a multi-national enterprise group, are an optimal result in order to establish a more harmonized insolvency regime in the European Union and will have a positive effect in the establishment of an efficient insolvency legal framework and the proper functioning of the internal market.

Key words: *bankruptcy process, insolvency legislation, harmonization of bankruptcy process.*